



Diakonian tutkimus

Journal for the Study of
Diaconia

DTS | Diakonian
tutkimuksen seura

Diakonian tutkimus -aikakauskirjan toimitus

Päätoimittajat/Editors

Professori, dosentti

Anne Birgitta Pessi (vast.)

anne.b.pessi@helsinki.fi, puhelin 041 544 3424

Professori, dosentti

Heikki Hiilamo

heikki.hiilamo@helsinki.fi, puhelin 040 358 7203

Toimitussihteeri / Editorial Assistant

30.6.2016 asti:

TT, sosionomi(-diakoni) AMK, postdoc-tutkija

Mari Stenlund

mari.stenlund@helsinki.fi, puhelin 044 284 1309

1.7.2016 alkaen:

TM

Anna Sofia Salonen

anna.s.salonen@helsinki.fi

Toimittajat / Editorial Team

TT, AmO

Tiina Ikonen

tiina.h.ikonen@helsinki.fi

Professori (ma.), sosiaalityö

Marjaana Seppänen

marjaana.seppanen@helsinki.fi, puhelin 02 941 24586, 050 448 9118

TM

Anna Sofia Salonen

anna.s.salonen@helsinki.fi

Diakonian tutkimuksen toimitusneuvosto / Editorial Board

Tutkija, dosentti Mikko Malkavaara, DIAK, Helsingin yliopisto

Professori Paavo Kettunen, Itä-Suomen yliopisto

Professori Sakari Hänninen, THL

Professori Irene Roivainen, Tampereen yliopisto

Lehtori Kai Henttonen, DIAK

Professori Juho Saari, Itä-Suomen yliopisto

Yliopettaja, aluekoordinaattori, TtT Lea Rättyä, DIAK

Ohjelmajohtaja, TL Antti Elenius, Helsingin Diakonissalaitos

Toiminnanjohtaja Riitta Hiedanpää, Diakoniatyöntekijöiden liitto

Professori Virpi Mäkinen, Helsingin yliopisto

Taitto/Layout: Christian Seppänen

ISSN 1796-5675

SISÄLLYS

Abstracts 1

Pääkirjoitus

Auli Vähäkangas Nuoret marginaalissa -tutkimushanke korostaa yhteisöllisyyttä ja yhdessä elämistä..... 5

Artikkelit

Elina Juntunen ja Ulla Siirto Välinpitämättömyyttä, kyselyä ja elämänsisältöä – Nuorten käsityksiä suhteestaan uskontoon 13

Anna Juntunen ”Ettei kävis niinku fajjalle” – Nuorten elämänsisältö ja toimijuus koulutuksellisissa ja ammatillisissa valinnoissa 38

Johanna Vilja-Mantere Kuva sielunhoidollisena kohtaamispaikkana? – Taidetyöskentelyn herättämien merkitysten äärellä nuortenillassa ... 63

Kirjoitukset

Karoliina Nikula Syntymäkuurojen lasten hyvää edistämässä. Lektio 21.11.2015 Helsingin yliopistossa järjestetyssä väitöstilaisuudessa ... 89

Kirjallisuus

Mikko Malkavaara: Diakonia ja diakonivirka (Pauliina Pylvänäinen) 95

Elina Vuola (toim.): Uskonto ja kehitys (Ulla Siirto) 98

Diakonian tutkimus 1/2016 kirjoittajat

Anna Juntunen
Tohtorikoulutettava
Helsingin yliopisto
anna.juntunen@helsinki.fi

Elina Juntunen
Tutkijatohtori
Helsingin yliopisto
elina.juntunen@helsinki.fi

Johanna Vilja-Mantere
Tohtorikoulutettava
Helsingin yliopisto
johanna.mantere@helsinki.fi

Karoliina Nikula
TT, apurahatutkija
karoliina.nikula@popunion.fi

Pauliina Pylvänäinen
TM, nuorempi tutkija
Itä-Suomen yliopisto
pauliina.pylvanainen@uef.fi

Ulla Siirto
VTT, yliopettaja
Diakonia-ammattikorkeakoulu
ulla.siirto@diak.fi

Auli Vähäkangas
Käytännöllisen teologian professori
(pastoraaliteologia)
Helsingin yliopisto
auli.vahankangas@helsinki.fi

ABSTRACTS

ELINA JUNTUNEN & ULLA SIIRTO

Indifference, questions and life content – Young peoples’ conceptions of their relationship to religion

This study examined how young people talk about their relationship to religion. The material for the study was collected by interviewing 18 young people, aged 15–23. The sample included native Finns as well as young people who have arrived in Finland as asylum seekers (three). The interviews were analysed using material-based content analysis. In this study religion is what young people actually live and feel in their everyday life, social and cultural contexts and interpersonal relations. The analysis indicated that young peoples’ relationship to religion was defined by their own experiences. The most important aspect was the feeling, or “vibes”, that religion created in one’s life or one’s social contexts. The young people questioned, wondered and reflected upon their faith. For some, thinking about their relationship to religion was a conscious and goal-oriented process, while others were clearly not as familiar with thinking about these issues. Some young people did not think religion played any part in their lives and they did not consider religion to be a part of young people’s lives in general. They perceived religious people as different and atypical. Nevertheless, religion was seen to have a role to play at certain points in a person’s life, in the form of confirmation class or possible church services (weddings, funerals, etc.), for example. As for the asylum seekers interviewed, religion formed a very important part of their lives and it guided their everyday decisions. The central findings of this study indicate that the young people interviewed in this study do not share well-defined, collective notions regarding their relationship to religion but instead form their own relationships based on personal experiences and choices. These young people make their own decisions and choose the religious content that befits their lives.

ANNA JUNTUNEN

”So I wouldn’t end up like dad” – The agency and life course of youths in academic and professional choices

The article examines the academic and professional choices of young people from the perspectives of life course theory in general and life course agency in particular. The Finnish education system and professional sphere provide

the context in which education and work have a heightened status in both people's institutional paths and the public discourse. Understanding agency as something that lasts throughout a person's life and is affected by different factors is essential in discussing life course agency. Youths may be divided into four categories based on their choices: 1. those guided by their calling, 2. youths who conform 3. reasonable thinkers and 4. youths who are confused. Youth's agency in academic and professional choices is affected by their personalities and values, the choices their friends make, employment prospects and sense of social togetherness, among other factors. Some youths think of their chosen field of study as something that has long-reaching effects on future agency and profession while others consider life to consist of different stages and the field they are studying might not necessarily have anything to do with their agency in the future.

JOHANNA VILJA-MANTERE

Art as a space for encountering in pastoral care? Exploring meanings evoked by art-making in a youth night setting

During the last few decades, the use of art-based methods has increased in many areas of society, including the church. The reason for this growing interest is a rising and strengthened consciousness about the positive effects of art in many areas of life, for example, mental health and the prevention of marginalization. However, in the research of pastoral care, the subject has been largely dismissed. In this article, art-based methods are studied as part of pastoral care with young people, in the context of youth work in the congregation. The data consists of 22 paintings made by young participants and recorded discussions from the four art-based youth nights, during which the paintings were made. The analysis focuses on how young people describe the meanings they find in their own pictures, and what this means from the viewpoint of pastoral care. As a result, youth described their paintings in three different levels of meaning. The meanings were connected with life attitudes in general, current changes in life, and existential questions. This form of encounter through making art is valuable, challenging, and requires great sensitivity and delicacy throughout, particularly when the youth shared their notions about their pictures. The metaphorical shield, which art-making enables, was found to be an important factor when a young person was dealing with something that is difficult to verbalize.

Nuoret marginaalissa -tutkimushanke korostaa yhteisöllisyyttä ja yhdessä elämistä

Kansallinen ja kansainvälinen tutkimus nuorista

Tässä Diakonian tutkimus -aikakauskirjan teemanumerossa raportoidaan Nuoret marginaalissa -tutkimushankkeen tuloksia (virallisesti Youth at the Margins, jatkossa YOMA). Tätä teemanumeroa ennen hankkeen tutkimustuloksia on julkaistu ainoastaan Teologisessa Aikakauskirjassa (ks. A. Juntunen 2015b; Vähäkangas 2015) ja Teologia.fi-tutkimusportaalissa (ks. A. Juntunen 2015a). Uskonnollisten toimijoiden vaikutusta NEET-nuorten (Not in Education, Employment or Training) eli työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten jokapäiväiseen elämään on aikaisemmin tutkittu erittäin vähän (Bäckström & Davie 2010:190–195; Everatt et al. 2005:106; Shezi et al. 2003:115). Päädyimme käyttämään NEET käsitettä apuvälineenä löytääksemme nuoria tutkimukseemme Pohjoismaissa ja Etelä-Afrikassa, koska kaikki muut mahdolliset kriteerit (mm. euromääräiset kuukausitulot) eivät olisi olleet verrannollisia eri kontekstien välillä. Myös hyödyntämämme NEET-käsite on ollut osittain ongelmallinen ainakin Suomen ja Norjan tapaustutkimusten yhteydessä, sillä pohjoismaissa työn ja koulutuksen ulkopuolelle jääminen ei vaikuta yhtä selvästi nuorten syrjäytymiseen kuin Etelä-Afrikassa. Osittain yhteiskunnallisesta tilanteesta johtuen Etelä-Afrikan neljän tapaustutkimuksen parissa työskentelevät hankkeen tutkijat eivät ole kokeneet NEET-käsitettä tai siihen liitettyä marginalisaatiokeskustelua yhtä ongelmallisena kuin me pohjoismaiset tutkijat olemme kokeneet.

YOMA on Suomen Akatemian ja Etelä Afrikan National Research Foundationin (NRF) vuosina 2013–2016 rahoittama kansainvälinen tutkimushanke. Suomen tapaustutkimus keskittyy pieneen kantahämäläiseen kyläyhteisöön, ja tätä Suomen tapaustutkimusta rahoittaa myös Emil Aaltosen säätiö. YOMA-tutkimushankkeessa selvitetään, missä määrin uskonnolliset yhteisöt vaikuttavat syrjäytymisvaarassa olevien nuorten yhteisöllisyyteen Etelä-Afrikassa, Suomessa ja Norjassa.

Syrjäytymisvaarassa olevia kantasuomalais- ja maahanmuuttajanuoria on aikaisemmin tutkittu pääasiassa suurissa kaupungeissa. Aikaisempi tutkimus on kuitenkin osoittanut, että suurin osa marginalisoituvista nuorista on maaseudun nuoria miehiä ja maahanmuuttajanuoria (Myrskylä 2012). YOMA-tutkimusprojektille etsittiin tapaustutkimuspaikkakuntaa, joka olisi mahdollisimman pieni, mutta jossa olisi tästä huolimatta maahanmuuttajanuorisoa. Monikulttuurisen nuorison läsnäolo tekee tutkimuspaikkakunnastamme kiinnostavan, sillä niin kuntarakenteen kuin väestörakenteenkin muutos haastavat perinteisen yhteisön. Erityisen ajankohtaiseksi tutkimuksemme on tullut kesällä alkaneen vilkkaan pakolaisuuden seurauksena.

Tämän teemanumeron kirjoittamiseen ovat osallistuneet kaikki Suomen YOMA-tutkimuksen parissa joko kokoaikaisesti tai osa-aikaisesti työskentelevät tutkijat. Teemanumeron artikkelit ovat käyneet läpi normaalin vertaisarviointiprosessin. Post doc -tutkijat Elina Juntunen ja Ulla Siirto analysoivat artikkelissaan nuorten käsityksiä suhteestaan uskoon. Väitöskirjan tekijöistä Anna Juntusen aiheena on nuorten elämäntapaolosuhteiden suhteessa heidän koulutuksellisiin ja ammatillisiin valintoihinsa. Toinen hankkeen tohtorikandidaatti Johanna Vilja-Mantere tuo artikkelillaan tärkeän näkökulman siihen, miten nuoria voidaan kohdata ja tukea seurakunnassa taidelähtöisin menetelmin. Itse toimin YOMA-hankkeen johtajana ja Helsingin yliopiston käytännöllisen teologian professorina. Tässä pitkäähkössä esipuheessa kuvaan lyhyesti YOMA-hanketta, sen tavoitteita ja toimintatapoja. Tämän lisäksi esitän näkökulmia siihen, mikä on hankkeen tuoma lisä kansalliselle ja kansainväliselle diakonian tutkimukselle.

Sosiaalinen koheesio ja yhdessä eläminen

YOMA-projektin teoreettisena taustana on sosiaalisen koheesion käsite. Sosiaalinen koheesio tarkoittaa sitä prosessia ja sellaisten yhteiskunnallisten olo-

jen luomista, jotka lisäävät merkittävästi nuorten ihmisten mahdollisuuksia kokea osallisuutta omissa yhteisöissään (de Beer 2014; Hardiman & Jones 2004). Aikaisempi tutkimus on korostanut, että osallisuuden kokemus auttaa nuoria kasvattamaan vahvempaa itsetuntoa ja yhteenkuuluvaisuuden tunnetta (Hertz & Johansson 2012, 171–172). Sosiaalisen koheesion käsite on erittäin laaja. Yleiskielellä sosiaalisesta koheesiosta voidaan puhua yhteisöllisyytenä ja sen tuomina hyvinä vaikutuksina nuorten elämään. Käsite on kuitenkin erityisen paljon käytössä byrokratian kielessä: EU-suunnitelmat ovat täynnä puhetta marginaaliryhmistä ja sosiaalisesta koheesiosta (ks. mm. Reinke 2015; Weingaertner 2010:5). Nämä raportit ovat pääosin määrällisen tutkimuksen avulla tuotettuja, ja niissä ei päästä kovinkaan syvälle nuorten kokemukseen yhteisöllisyydestä tai sen puutteesta, vaikka ne nostavatkin esiin tärkeitä näkökulmia nuorten elämään mm. työllistymiskeskustelun kautta. Omaa tutkimustamme ajatellen hyödyllinen sosiaalisen koheesion määrittäminen lähteekin ruohonjuuritasolta eli kohtaamiemme nuorten kokemuksista, ei niinkään ylätason keskustelusta, kuten useimmat sosiaalisen koheesion määritelmät ja sovellukset tuntuvat lähtevän.

YOMAn tarkoitus ei kuitenkaan ole laskea ja kategorisoida nuoria, kuten monet poliittiseen tarkoitukseen valmistetut raportit tekevät, vaan kohdata ja ymmärtää elämänsä suuntaa etsiviä nuoria (Hallstein-Holte 2016). Siksi ymmärrämme sosiaalisen koheesion käsitteen YOMA-hankkeessa yläkäsitteeksi, joka vaatii konkreettisempia apukäsitteitä. Tutkimusprosessin myötä olemme löytäneet kaksi tärkeää apukäsitettä, jotka ovat vieneet meitä sekä lähemmäs nuoria että syvemmälle analyysissä ja joiden avulla voimme tutkia nuorten kohtaamista. Nämä sosiaaliseen koheesioon linkittyneet käsitteet ovat seuraavassa kappaleessa esiteltävä yhdessä elämisen taito ja erillisessä alaluvussa esiteltävä toimijuuden käsite, joka on alustavissa analyysissä noussut oman tapaustutkimuksemme keskeisimmäksi tulokulmaksi.

Diakonian kehittämisen piirissä on viime vuosina noussut esiin sosiaaliselle koheesiolle osittain rinnakkainen käsite, *conviviality* eli yhdessä elämisen taito ja käytäntö (Addy 2013). Yhteisödiakonian parissa käsitettä on kehittänyt Interdiac-järjestö ja Luterilaisen maailmanliiton työryhmä. Molempien takana on yhteisödiakonian tärkeä kehittäjä, Suomessakin vaikuttanut Tony Addy. Yhdessä elämisen taito ja käytäntö -käsite antaa taustaa diakonisille seurakunnille sekä paikalliselle diakoniatyölle, jossa eri taustoista tulevat ihmiset voivat muodostaa tasa-arvoisia ihmissuhteita. Tämä on erityisen tärkeää

juuri nyt maahanmuuttajien määrän lisääntyessä. Teologisesti yhdessä eläminen pohjautuu käsitykseen Pyhästä Kolminaisuudesta yhteisönä, joka antaa perspektiivin toiminnalle ja reflektiolle. Muita yhdessä elämiseen linkittyneitä teemoja ovat oikeudenmukaisuuden etsintä ja tarve nähdä kaikki ihmiset Jumalan luomina (Addy 2013).

Yhdessä eläminen korostaa siis sosiaalista koheesiota voimakkaammin sitä, että ei ole tarpeellista eikä edes hyödyllistä ryhmitellä ihmisiä sisäpiiriläisiin ja niihin ”toisiin”. Tämän kysymyksen äärellä olemme kipuillleet YOMA-hankkeen alusta asti, sillä jo hankkeen nimellä leimaamme tutkimamme nuoret ulkopuolisiksi ja marginaalissa oleviksi. Tutkimuksemme tulokset, joista tämän teemanumeron artikkelit kertovat enemmän, eivät kuitenkaan korosta nuorten itsensä näkevän olevansa syrjässä muista. Nuorten kokemukset eivät ole mustavalkoisia: vaikka nuorilla on myös ulkopuolisuuden kokemuksia, heillä voi olla toisia yhteisöjä ja viiteryhmiä, joissa he kokevat yhteenkuuluvuutta ja osallisuutta. Tiedostamme myös haastattelemiemme nuorten elämän haasteellisuuden ja otamme yhteiskunnalliset nuorten todellisuuteen ja mahdollisuuksiin vaikuttavat taloudelliset, ideologiset ja poliittiset tekijät vakavasti.

Kenen toimijuus?

Aikaisempi pohjoismainen tutkimus nuorten toimijuudesta keskittyy nuorten siirtymävaiheisiin eli ammatinvalintaan tai itsenäisen elämän aloittamiseen. Näissä tutkimuksissa onnistunut toimijuus nähdään aikuisten määrittämien itsenäistymiseen liittyvien näkökulmien kautta (mm. Liimakka 2008). Toisaalta nuoria on tutkittu paljon myös siitä näkökulmasta, että he eivät täytä tätä itsenäistä tehokasta roolia, ja näin on keskitytty tutkimaan koulupu-dokkaita tai nuorten elämönhallinnan ongelmia (Hardiman & Jones 2004). Toimijuus määritetäänkin usein onnistumiseksi ja osallistuvaksi kansalaisuudeksi. Nuorten aktiivinen kansalaisuus nähdään yhtenä tärkeänä tekijänä eurooppalaisten yhteiskuntien demokratian ja sosiaalisen koheesion ylläpitämisessä (Martelli, 2013:421).

Keskustelua toimijuudesta käydään siis usein yhteiskunnan tasolla, mutta unohdetaan mikä on nuoren näkökulmasta relevanttia toimijuutta ja minkä yhteisön sosiaaliseen koheesioon hän itse haluaa tulla osalliseksi. Nuoren omaa toimijuutta on helpompi ymmärtää Banduran sosiaalidikognitiivisen teorian avulla,

jonka mukaan toimijuus ymmärretään vuorovaikutukseksi. Tämä tarkoittaa sitä, että henkilön motivaatio ja oman toiminnan reflektio vaikuttavat hänen toimijuuteensa. Motivaation ja vuorovaikutuksen kautta nuoren on mahdollisuus rakentaa omaa elämäänsä (Bandura 1989:1175). Suomen tapaustutkimuksen parissa olemme lähteneet kartoittamaan nuorten toimijuutta nuoren arkeen ja elämänpiirin liittyvien kysymysten avulla. Näemmekin yhdeksi aineistomme vahvuudeksi sen, että olemme lähestyneet toimijuutta hyvin aineistolähtöisesti antaen nuorten itse kertoa, mikä on heille tärkeää ja mikä ei.

Keskustelu nuorten toimijuudesta tulisi näkyä myös uskonnollisten yhteisöjen toiminnassa. Siirtymävaiheen nuoret, olivat he sitten työttömiä tai muuten omaa paikkaansa etsiviä, tulisi nähdä myös seurakuntien tärkeänä osana, ei vain työn kohteina. Sen sijaan, että muu seurakuntayhteisö vain tekee päätöksiä nuorten puolesta, on pohdittava, miten seurakunnassa voidaan elää yhdessä näiden nuorten kanssa ja heidän rinnallaan. Aikaisemmin tarkasteltu yhdessä elämisen käsite on tärkeä suunniteltaessa uudenlaista diakoniatyötä. Tätä uutta diakoniatyötä ei tehdä ylhäältä päin eikä se ole sen varassa, minkä muut ajattelevat olevan yksilöille tärkeää, vaan kyse on alusta asti yhdessä suunnittelusta ja yhteisestä toteutuksesta. Yhdessä elämisen avulla voidaan luoda nuorille yhteisöjä, joihin he aidosti kuuluvat. Tämän hetkessä kirkollisessa toiminnassa tutkimuksemme nuoret ovat väliinpuotoajia. He eivät ole diakoniatyön asiakkaita, suurin osa on jo rippikoulun käyneitä, mutta isostoimintaan osallistumattomina monet heistä eivät myöskään kuulu seurakuntien nuorisotyön piiriin.

Muukalaiset keskuudessamme

Suomalaisessa diakoniantutkimuksessa on tutkittu erittäin vähän pakolaisuutta tai monikulttuurisuutta. Tiina Ikosen viime vuonna valmistunut väitöstutkimus on poikkeus, tosin siinäkin muukalaisuutta käsitellään ”muualla” eli kansainvälisen diakonian näkökulmasta (Ikonen 2014). YOMA-hankkeessa oli alusta alkaen mukana ajatus tutkia myös monikulttuurista nuorisoa ja tämä vaikutti jo Suomen tapaustutkimuspaikkakunnan valintaan. Tästä huolimatta meillä ei ollut mitään ennakkoavistusta siitä, kuinka ajankohtaiseksi hankkeemme syksyn 2015 myötä muodostuisi.

Monikulttuurisuusteemojen ajankohtaisuus näkyy pakolaisuuden myötä selkeästi myös keräämässämme aineistossa. Eräänä aineistonkeruun muo-

tona päädyimme järjestämään nuorille fokusryhmiä, joiden yhtenä teemana oli toisella tavalla uskovan monikulttuurisen nuoren kohtaaminen. Ensimmäinen fokusryhmä pidettiin 2015 toukokuussa ja toinen 2016 tammikuussa. Ensimmäisessä ryhmässä nuoret keskustelivat melko niukasti virikkeeksi tarkoitettun tapauksen äärellä, joka käsitteli monikulttuurisen ja kantasuomalaisen nuoren kohtaamista, jotka uskovat keskenään eri tavoin. Nyt vuoden 2016 puolella ja nuorten asuinpaikalle saapuneiden satojen uusien maahanmuuttajien innoittamana tämä teema oli uudelle fokusryhmälle kiinnostava ja keskeinen. Tämän toisen fokusryhmän nuoret erosivat tosin myös taustaltaan tuosta aiemmasta ryhmästä, sillä he olivat hieman vanhempia ja usealla osallistujista oli joku kontakti uskonnollisiin yhteisöihin. Muutos suhtautumisessa maahanmuuttoon näkyy kuitenkin myös nuorten parissa työskentelevien ammattilaisten haastatteluissa, jotka toteutimme marras-joulukuussa 2015. Näissä kaikissa haastatteluissa pohditaan monikulttuurista nuorisoa ja heidän kohtaamistaan haastattelemiemme työntekijöiden arjessa. Me tutkijat emme näissä haastatteluissa erityisesti johdatelleet ammattilaisia pohtimaan monikulttuurisuutta, kuten nuorten kohdalla teimme. Monille työntekijöille riitti avauskysymys ”mitä tänne nyt kuuluu?”, ja sen jälkeen saimme kuulla puolen tunnin verran pakolaistilanteesta ja sen vaikutuksesta paikkakunnan nuorisotyöhön.

Monikulttuurisuudesta on selvästi tullut osa arkipäivää, ja tätä tilannetta on kiinnostava ollut päästä tutkimaan. Suunnitelmissamme onkin kevään 2016 aikana toteuttaa vielä yksi nuorten fokusryhmähaastattelu, tällä kertaa pakolaistaustaisten nuorten parissa. Tämä vielä keräämätön aineisto ei siis ole mukana tämän aikakauskirjan artikkeleissa, mutta jos tuo suunniteltu ryhmä toteutuu, tämä aineisto tulee olemaan mukana kansainvälisen YOMA-hankkeen vielä tekeillä olevassa kirjassa.

Diakoniantutkimuksen uudet haasteet

Ensi syksynä pidetään Helsingissä kuudes diakoniantutkimuksen kansainvälinen konferenssi (Research in Diaconia and Christian Social Practice), jonka pääteemana on diakonia dialogina monipuolisten kontekstien haasteissa (*Diaconia in dialogue – the challenges of diversifying contexts*). Tämän konferenssin suunnitteluun ovat osallistuneet niin Tony Addy kuin osa meidän YOMA-tiimiämme. Konferenssin esitelmien aiheissa yhdessä elämisen dia-

konia eli edellä kuvattu Tony Addyn kehittänyt käsite on vahvasti mukana. Samoin muukalaisuusteema on näkyvästi esillä jo aloituspäivänä Tuomas Martikaisen luennossa. Konferenssin viimeisenä päivänä pureudutaan vielä syvemmin muukalaisuusteemaan, joka on myös seuraavan, kahden vuoden päästä Heidelbergissä järjestettävän, konferenssin pääteema. Myös työryhmissä pohditaan diakonian uusia mahdollisuuksia ja haasteita. Lisäksi kuullaan YOMA-hankkeen tutkijoiden uusimpia tuloksia (ks. uusin versio ohjelmaa <http://www.diak.fi/en/rdi/ReDi/Pages/default.aspx>).

Millä tavalla diakoniatyöstä tällä hetkellä syrjässä olevien, esimerkiksi nuorten ja maahanmuuttajien, tilannetta tutkitaan Suomessa tulevaisuudessa? Tätä emme vielä tiedä, mutta toivottavasti monipuolisesti, monesta eri näkökulmasta ja usean tutkimusperinteen avulla. YOMA-hanke yksinään ei tätä tutkimuksen tyhjiötä tule täyttämään.

Kirjallisuus

- Addy, T. (2013). *Seeking Conviviality; Re-forming Community Diakonia in Europe*. The Lutheran World Federation: Geneva.
- Bandura, A. (1989). Human Agency in Social Cognitive Theory. *American Psychologist* 44(9), 1175–1184.
- Bäckström, A. & Davie, G. (2010). A preliminary conclusion: gathering the threads and moving on. – A. Bäckström, G. Davie, N. Edgardh & P. Pettersson (eds.), *Welfare and Religion in 21st Century Europe: Volume 1. Configuring the Connections*. Farnham: Ashgate (2010), 183–197.
- Everatt, D., Shezi, S. & Jennings, R. (2005). An attempt to reverse the failure of rural youth development in South Africa. – H. Helve & G. Holm(eds.), *Contemporary Youth Research: Local Expressions and Global Connections*. Aldershot: Ashgate, 103–120.
- Hallstein-Holte, B. (2016). Counting NEETs and Meeting NEETs: methodology, perspective and meaning in discourses on marginalized youth. *Julkaisematon artikkelikäsitelmä*.
- Hardiman, P. S. & Jones, S. (2004). The European context. – *Youth and Exclusion in Disadvantaged Urban Areas: Addressing the Causes of Violence*. Trends in Social Cohesion, no. 8. Council of Europe, 11–103.
- de Beer, S.F. (2014). Demythologising Social Cohesion: Towards a practical theological vision. *Verbum et Ecclesia* 35(2), 1–12.
- Hertz, M. & Johansson, T. (2012). The experience of being stopped: young immigrants, social exclusion and strategies. *YOUNG: Nordic Journal of Youth Research* 20(2), 157–176.
- Ikonen, T. (2015). *Kirkko muukalaisen asialla: Kansainvälinen diakonia suomen evankelis-luterilaisen kirkon hiippakunta- ja keskushallinnossa 1993–2004*. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Juntunen, A. (2015a). Tavallinen tarina nuorten ulkopuolisuudesta. *Teologia.fi*, (2015/3), 6.5.2016.
- Juntunen, A. (2015b). Tarkoituksellinen elämäni: nuorten toimijuus ulkopuolisuuden kokemuksissa. *Teologinen Aikakauskirja* 4/2015, 310–325.

- Liimakka, S. (2008). The influence of cultural images and other people on young women's embodied agency. *Young* 16(2), 131–152.
- Martelli, A. (2013). The debate on young people and participatory citizenship: Questions and research prospects. *International Review of Sociology* 23(2), 421–437.
- Myrskylä, P. (2012). Hukassa: Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? Eva-analyysi, no. 19. Elinkeinoelämän valtuuskunta.
- Reinke, T. (2015). Report on cohesion policy and marginalised communities 2014/2247(INI). Committee on Regional Development. European Parliament.
- Shezi, S., Everatt, D. & Jennings, R. (2003). Stuck in the margins? An attempt to reverse the failure of rural development in South Africa. *Development Update* 4(1), 113–139.
- Vähäkangas, A. (2015). Tavoitteena vastuullinen syrjäytymistutkimus: kriittistä reflektointia Nuoret marginaalissa -tutkimushankkeen kokemuksista. *Teologinen Aikakauskirja* 4/2015, 348–354.
- Weingaertner, R. R. (2010). Social cohesion: a core value of the Council of Europe. *Coyote: Youth Work, Training, Research, Policy* 15(May 2010), 4–6.

Välinpitämättömyyttä, kyselyä ja elämänsisältöä – Nuorten käsityksiä suhteestaan uskontoon

Tiivistelmä

Tässä tutkimuksessa selvitettiin, mitä nuoret kertovat omasta suhteestaan uskontoon. Tutkimuksen aineisto kerättiin haastattelemalla 18 nuorta, jotka olivat iältään 15–23-vuotiaita. Mukana oli kantasuomalaisia nuoria ja maahan muuttaneita turvapaikanhakijoita (kolme nuorta). Haastattelut analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Tässä tutkimuksessa uskontoa lähestytään siitä näkökulmasta, mitä nuoret itse elävät ja kokevat omassa arjessaan, sosiaalisissa ja kulttuurisissa konteksteissaan ja vuorovaikutussuhteissaan. Tutkimuksen perusteella havaittiin, että nuorten suhde uskontoon määrittyi omien kokemusten perusteella. Tärkeää oli se, minkä ”fiiliksen”, tunteen, uskonto tuotti omassa elämässä ja omissa sosiaalisissa konteksteissa. Omaa uskoa ihmeteltiin, epäiltiin ja pohdittiin. Joillekin nuorista oman uskonto-suhteen pohtiminen oli ollut tietoista ja tavoitteellista, osalle se oli selkeästi vieraampaa. Osa arvioi, ettei uskonnolla ollut roolia omassa elämässä, eikä sen muutenkaan nähty sisältyvän nuorten elämään. Uskonnollisten ihmisten katsottiin olevan erilaisia ja poikkeavia. Toisaalta taas uskonto kuului elämään tietyissä kohdin elämänkulkua, kuten rippikoulun tai mahdollisten kirkollisten toimitusten muodossa. Haastatelluilla turvapaikanhakijoilla uskonto oli erittäin tärkeä osa elämää, ja se ohjasi arjen valintoja. Tutkimuksen keskeiset havainnot osoittavat, etteivät haastatellut nuoret jaa selkeitä yhteisiä käsityksiä suhteestaan uskontoon, vaan suhde muodostuu yksilöllisen kokemuksen ja valintojen kautta. Nuoret päättävät ja valitsevat itse elämäänsä sopivan uskonnollisen sisällön.

Johdanto

Nuorten uskonnollisuuden on katsottu muuttuneen voimakkaasti läntisen Euroopan maissa viimeisen kahdenkymmen vuoden aikana. Kristinuskon asema on heikentynyt ihmisten elämässä. Perinteinen uskonnollisiin yhteisöihin kuuluminen, uskonnollinen sitoutuminen sekä uskonnon harjoittaminen, kuten kirkossa käynti, ovat muuttuneet ja vähentyneet. (Collins-Mayo ym., 2010; Heelas & Woodhead 2005.) Vaikka perinteinen institutionaalinen kristinuskon asema ja uskonnollisuus ovat heikentyneet Euroopassa, nuorten kiinnostus erilaisiin henkisyyden ja hengellisyyden muotoihin ja ulottuvuuksiin on kasvanut. Nuoret haluavat valita ja määritellä itse oman maailmankatsomuksensa ja uskonnollisuutensa. Nuorten suhdetta uskontoon voi luonnehtia avoimeksi ja henkilökohtaiseksi. (Heelas & Woodhead, 2005.)

Nämä muutokset ovat havaittavissa myös Suomessa. Nuorten uskonnollisuus on yksityistynyt, ja evankelisluterilaisen kirkon rooli uskonnollisuuden ja hengellisyyden ylläpitäjänä on heikentynyt. Vaikka merkittävä osa nuorista käy edelleen rippikoulun ja vaikka he pitävät sitä myönteisenä kokemuksena, osa nuorista päättää kuitenkin muutamaa vuotta myöhemmin erota kirkosta. (Niemelä, 2009:297–304; Niemelä, 2007). Kati Niemelän (2015:173, 184) mukaan suomalaisten nuorten uskonnollisuutta ei voi enää pätevästi kuvata termein ”*believing in belonging*” eli uskoa kuulumiseen. Kirkosta eroamisellaan nuoret eivät osoita niinkään pettymystään uskonnolliseen instituutioon, vaan se on osoitus omasta päätösvallasta sekä elämän suunnan ja valintojen itsenäisestä tekemisestä. Nuoret haluavat saada elämälleen syviä merkityksen kokemuksia, ja jos he eivät saa niitä kirkosta ja sen edustamasta uskonnosta, he ovat valmiita eroamaan siitä. (Niemelä 2015:184.)

Edellä kuvattu osoittaa, että nuorten omaa suhdetta uskontoon tulee tarkastella kokonaisvaltaisesti ja monipuolisesti. Nuorten suhde uskontoon ei ole määriteltävissä vain uskonnollisen instituution jäsenyytenä tai uskona yli-luonnolliseen. Hemmingin & Madgen (2011) mukaan kiinnostavaa uskonnollisuuden tutkimisessa on, miten yksilö itse kuvaa kokemustaan omasta jäsenyydestään tietyssä uskonnossa, kuinka läheisesti hän kokee kuuluvansa uskonnolliseen yhteisöön ja miten hän tuntee, kokee ja ilmaisee uskonnollisia uskomuksiaan yksityisillä elämänalueillaan. Yksilön uskonnollisuuteen ja us-

konnolliseen identiteettiin sisältyvät näin ollen kuuluminen, toiminta, uskomukset ja arvot sekä uskonnolliset ja hengelliset kokemukset.

Teemu Taira (2003; 2006) on kehittänyt käsitteen notkeasta uskonnollisuudesta, johon hän liittää osin samoja elementtejä kuin Hemming ja Madge (2011) tutkiessaan nuorten ja lasten uskonnollisuutta. Tairan lähestymistavassa nousee ennen kaikkea esille, miten postmoderni ihminen rakentaa suhdettaan uskontoon. Taira lähestyy notkeaa uskonnollisuutta yksilöllisyyden, affektiivisuuden, kuluttamisen, tavoitteiden, välittömyyden ja löyhän sitoutumisen näkökulmista. Notkeassa uskonnollisuudessa korostuu yksilön affektiivisuus eli kokemuksellisuus ja elämyksellisyys. Uskontojen käyttöä ja uskonnollista osallistumista ohjaavat ihmisten yksilölliset valinnat, saadut tunnetilat ja kokemukset. Notkea uskonnollisuus ei edellytä ihmisiltä tiukkaa kuulumista tai oppeihin uskomista, vaan uskonnollisiin yhteisöihin voi kuulua löyhästi. Myös Meredith McGuire tarkastelee uskoa ihmisen omasta yksilöllisestä elämän kontekstista ja valinnoista käsin. Hän puhuu ”eletystä uskonnollisuudesta”, jossa ollaan kiinnostuneita siitä, mitä ja miten uskonto ja uskonnollisuus ovat läsnä ihmisen elämän elämäntilanteissa ja sen konkreettisissa, todellisissa tapahtumissa, rutiineissa ja vuorovaikutuksissa. (McGuire, 2008:12–13.)

Tässä tutkimuksessa pureudutaan siihen, miten nuoret itse sanoittavat suhdettaan uskontoon ja uskoon. Liitymme tässä tutkimuksessa edellä kuvattuihin näkemyksiin siitä, että suhde uskontoon määrittyy nuorten omien yksilöllisten kokemusten, tunteiden ja valintojen kautta. Uskontoon kuuluvat ainakin kuuluminen, toiminta, uskomukset ja arvot sekä uskonnolliset ja hengelliset kokemukset. Uskonto on sellaista, mitä nuoret itse elävät ja kokevat omassa arjessaan, sosiaalisissa ja kulttuurisissa tilanteissaan ja vuorovaikutussuhteissaan. Suomessa on tehty varsin vähän tutkimusta siitä, miten nuoret itse sanoittavat suhdettaan uskontoon.

Tämän tutkimuksen tekeminen sijoittuu aikaan, jolloin maahanmuutto Suomeen on kasvanut voimakkaasti turvapaikanhakijoiden myötä. Mahdollisesti nuoret kohtaavat ja ovat tekemisissä yhä enemmän uskonnollisen moninaisuuden kanssa niin mediassa, kouluissa kuin myös esimerkiksi asuinalueillaan. (Ks. Knauth ym., 2008:11.) Tutkimus kuuluu osana kansainvälistä YOMA-tutkimushanketta, jonka tarkoituksena on tutkia nuorten hyvinvointia ja uskonnollisuutta Etelä-Afrikassa ja Pohjoismaissa.

Aikaisempi tutkimus

Nuorten uskonnollisuutta ja asenteita uskontoa kohtaan sekä niiden muutosta on tutkittu monipuolisesti niin kansainvälisesti kuin kotimaisessa tutkimuksessa. Tämän tutkimuksen kannalta ovat erityisen mielenkiintoisia tutkimukset, joissa on käsitelty Suomessa asuvien nuorten kokemuksia uskonnollisuudesta tai suhteestaan uskontoon sekä uskonnollista sosialisatiota.

Valtion nuorisasian neuvottelukunta on julkaissut Suomessa asuvien nuorten asenteita ja arvoja selvittäviä nuorisobarometrejä vuodesta 1994 lähtien. Nuorisobarometri 2014 osoittaa, että nuorten ei-uskonnollisuus on kasvanut neljän vuoden ajanjaksolla. Vuonna 2014 ei-uskonnollisia oli 53 %, kun luku vuonna 2010 oli 47 %. Uskonnolliseksi itsensä määritteli 23 %, kun luku oli vuonna 2010 35 %. Alle 20-vuotiaat nuoret kokevat itsensä uskonnollisemmiksi kuin vanhemmat nuoret. Poikien kohdalla uskonnollisuuden vähenemisen on havaittu olevan iän myötä voimakkaampaa kuin tyttöjen kohdalla. Suomessa nuoret ovat selvästi uskonnollisempia, jos he ovat jonkun muun kuin evankelisluterilaisen kirkon jäseniä. Myös maahanmuuttajataustaiset nuoret ovat suhteellisen uskonnollisia. Barometrin mukaan harvaan asutuilla seudulla elävät uskonnollisimmat tytöt, mutta poikien uskonnollisuudessa vastaavaa aluemuuttujasta johtuvaa eroa ei ole. (Myllyniemi, 2014:85–86.)

Vuonna 2006 julkaistiin nuorisobarometri, joka pääteemana oli nuorten suhde uskontoon ja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Kyseisen barometrin mukaan uskonnollisena itseään piti 42 %, ei-uskonnollisena 51 % ja vakauksellisena ateistina 7 %. Kun lukuja verrataan vuoden 2014 nuorisobarometrin tilastoihin tai kirkon tutkimuskeskuksen aineistoihin, havaitaan uskonnollisten nuorten määrän tippuneen rajusti. Myös muiden muuttujien vaikutukset nuorten uskonnollisuuteen olivat muuttuneet vajaan kymmenen vuoden aikana. Vuonna 2006 havaittiin, että kaikkein nuorimmat nuoret olivat hieman uskonnollisempia kuin vanhemmat nuoret. Aluemuuttujilla ei vuoden 2006 barometrissä näyttänyt olevan yhteyttä uskonnollisuuteen. Valtaosalla nuorista oli varsin myönteinen mielikuva evankelisluterilaisesta kirkosta, ja kirkon katsottiin kykenevän antamaan vastauksia elämän tärkeisiin kysymyksiin. (Myllyniemi, 2006:65.)

Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisema Gallup Ecclesastica 2011 osoittaa samansuuntaisia tuloksia kuin nuorisobarometri 2014. Tulokset kuvaavat

nuorten uskonnollisuuden laskua suhteessa kristinuskoon. Nuorista aikuisista vain 15 % uskoo kristinuskon opettamaan Jumalaan. Nuorista 34 % ei usko Jumalan olemassaoloon, 9 % epäilee Jumalan olemassaoloa ja 18 % ”ei oikein tiedä uskooko Jumalan olemassaoloon vai ei”. Vuonna 2011 noin viisi prosenttia 18-vuotiaista erosi kirkosta heti, kun se oli mahdollista. Kirkon tutkimuskeskuksen analyysin mukaan ilmiön taustalla on se, etteivät nuoret näe kirkolla olevan merkitystä heidän elämässään eivätkä he usko kirkon opetukseen. Nuoret näkevät kirkon usein suvaitsemattomana, eivätkä traditiotkaan sido nuoria riittävästi kirkkoon. (Haastettu kirkko. Suomen evankelisluterilainen kirkko vuosina 2008–2011:40–44, 75.)

Nuoren uskonnollisen identiteetin ja sosialisointin kehittymistä on käsitelty tutkimuksessa paljon. Kotimaisen ja kansainvälisen tutkimuksen perusteella voi todeta, että lapsuuden kokemuksilla ja lapsuuden perheen uskonnollisella taustalla ja käyttäytymisellä on merkittävä vaikutus yksilön myöhempään uskonnolliseen sosialisointiin, uskonnollisen identiteetin muodostumiseen ja uskonnolliseen aktiivisuuteen (esim. Häkkinen, 2010; Niemelä, 2011; Niemelä, 2006; Helve, 2006; Beit-Hallamy & Argyle, 1997; Hood ym., 1996; Frønes, 1995.) Omien vanhempien uskonnollisuus on havaittu vahvimaksi yksilön uskonnollisuutta selittäväksi tekijäksi. Myös isovanhempien uskonnollisuus vaikuttaa lapsen uskonnollisuuteen. (Niemelä, 2006; Niemelä, 2011.) Hopkinsin ym. (2011) mukaan nuoret neuvottelevat uskonnollisesta orientaatiostaan ja identiteetistään perheenjäseniensä kanssa. He omaksuvat jotain samaa kuin vanhempansa, he haastavat ja kyseenalaistavat heitä ja hakevat täysin vastakkaisia näkemyksiä suhteessa perheenjäseniinsä. Hopkins ym. (2011) muistuttaa, että myös nuoret vaikuttavat vastavuoroisesti perheidensä ja ystäviensä sekä laajemman sosiaalisen kontekstin uskonnollisiin näkemyksiin.

Suomalaisessa kontekstissa nuoren uskonnollisen sosialisointin kannalta on ominaislaatuista rippikoulu. Edelleen yli 80 % ikäryhmistä käy rippikoulun, jonka on katsottu vahvistavan nuorten myönteisiä näkemyksiä kirkosta (Niemelä, 2015:175). Rippikoulun suosiota selittää muun muassa se, että se mielletään osaksi nuorisokulttuuria. Myös peruskoulun uskonnonopetuksen on katsottu tukevan nuorten osallistumista rippikouluun (esim. Saine, 2000). Vaikka rippikoulu on suomalaisten nuorten suosiossa, kiinnostavaa on, että yhä suurempi osa nuorista aikuisista eroaa kirkosta vain muutama vuosi rippikoulun jälkeen (Niemelä, 2015:184).

Hemming & Madge (2011) ovat koonneet artikkelissaan edellä mainittujen tekijöiden lisäksi muita nuorten uskonnolliseen socialisaatioon vaikuttavia tekijöitä. Heidän mukaansa koulun uskonnollinen ilmapiiri ja arvot voivat vaikuttaa lapsen ja nuoren uskonnollisuuteen sekä siihen, miten erilaisiin uskontoihin suhtaudutaan. Ystäväpiirillä on katsottu olevan keskeinen rooli nuoren uskonnollisiin uskomuksiin ja uskonnonharjoittamiseen. Kaveripiiri suuntaa sitä, miten uskonto koetaan, sekä sitä, kuinka läheisinä tai etäisinä uskonnollisia yhteisöjä tai ryhmiä pidetään. Sosiaaliset suhteet määrittävät ylipäättään sitä, tekeekö nuori elämänsä merkityksellistämistä uskonnolliseen viitekehykseen perustaen. Uskonnolliset yhteisöt, niiden johtajat sekä yhteisöjen rakenteet ja normit ovat nuorten uskonnollisuuteen vaikuttavia tekijöitä. Erityisen vahva rooli on sillä, kuinka yhteisö on vuorovaikutuksessa ympäröivän maailman kanssa. Medialla on niin ikään suuri merkitys siinä, millaisen kuvan ihmiset saavat uskonnoista ja tietyistä uskonnollisista ryhmistä. Nuoret saattavat määritellä oman suhteensa uskonnollisuuteensa ja uskontoihin muodostamiensa mielikuvien pohjalta.

Lopuksi tarkastelemme vielä tutkimuksia, joissa on analysoitu sitä, mitä uskonto ja usko tarjoavat nuorille. Smith (2003) on määritellyt kolme pääkategoriaa uskonnon roolista amerikkalaisten teini-ikäisten nuorten elämässä. Uskonto saattaa tarjota nuorille moraalisen toimintakoodiston (elämänohjeita ja moraalisia sitoumuksia), erilaisia opittuja kompetensseja (esim. elämänhallinta, sosiaalinen pääoma) sekä sosiaalisia ja organisationaalisia siteitä. Nämä edellä mainitut seikat voivat määrittää myös nuoren omaa sisäistä spirituaalista kokemusmaailmaa. (Smith, 2003:20.) Smith (2005) toteaa, että uskonnot eivät juuri vaikuta tai muokkaa nuorten elämää johonkin tiettyyn suuntaan. Uskonnot ovat muuttuneet nuorten kokemusmaailmassa ”moralistis-terapeuttiseksi deismiksi”. Tämä tarkoittaa sitä, että uskonnon koetaan vahvistavan ennen muuta yksilön hyvinvointia. Jumalalta saatu tuki auttaa ihmisiä menestymään elämässään, se tuottaa hyvinvointia ja auttaa erilaisissa ihmissuhteissa. Vaikka Smithin tutkimustulokset nostavat esiin varsin individualistisia näkökulmia uskonnon roolista nuorten elämässä, osoittaa Knauthin ym. (2008) tutkimus, että nuoret tunnistavat myös uskonnon yhteiskunnallisen roolin ja merkityksen. Kahdeksassa Euroopan maassa toteutetun tutkimuksen yhteisenä havaintona oli, että nuoret oivaltavat uskontojen merkityksen yhteisöllisten ja yhteiskunnallisten konfliktien aiheuttajana, mutta myös mahdollisuutena rakentaa yhteyttä ja rauhaa ihmisten välille.

Aikaisemmat kotimaiset ja kansainväliset tutkimustulokset osoittavat uskonnon roolin muuttaneen muotoaan nuorten kokemusmaailmassa. Nuorten uskonnollinen osallistuminen on vähentynyt ja myös usko kristinuskon perusoppeihin on heikentynyt. Tulokset nostavat esiin kysymyksen uskonnon paikasta ja roolista nuorten elämässä.

Tutkimustehtävä ja tutkimuksen toteuttaminen

Tässä tutkimuksessa selvittää, mitä nuoret kertovat omasta suhteestaan uskoon ja uskuntoon.

Tutkimus toteutettiin laadullisilla menetelmillä. Artikkelin aineisto on osa YOMA-tutkimushanketta varten kerättyä aineistoa, joka koottiin teemahaastatteluin. Haastattelut tehtiin Etelä-Suomen lääniin kuuluvassa keskisuudessa kaupungissa. Tarkempi maaseutumainen tutkimusalue oli liitetty osaksi isompaa kaupunkia joitakin vuosia tutkimusajankohtaa ennen. Haastattelut tehtiin vuosien 2014 ja 2015 aikana. Tätä tutkimusta varten hyödynnettiin hankkeessa tehdyt yksilöhaastattelut, joita oli yhteensä 18 kappaletta. Nuorista 15 oli niin sanotusti kantasuomalaisia nuoria ja kolme turvapaikanhakijoita. Haastateltavat olivat iältään 15–23-vuotiaita. Haastatellut nuoret olivat erilaisissa elämäntilanteissa. Osa (9) kävi peruskoulua, osa (4) oli ammatillisessa koulutuksessa tai työharjoittelussa ja jotkut nuoret (5) olivat haastatteluhetkellä ilman työtä tai opiskelu/harjoittelupaikkaa. Haasteltaviin saatiin yhteys ”lumipallomenetelmällä”. Haastateltavat itse sekä nuorten kanssa työskentelevät ammattilaiset vinkkasivat uusista haastattelukontakteista.

Tämän artikkelin aineiston haastattelukysymysten teemat koskivat nuorten käsityksiä ja suhdetta uskoon ja uskuntoon. Konkreettisemmin teemaa kartoitettiin kysymällä nuorilta heidän kokemuksiaan alueen uskonnollisten yhteisöjen toiminnasta sekä omasta ja perheen suhteesta uskuntoon. Nuorilta kysyttiin, millaisia ajatuksia ja tuntemuksia uskonto heissä herätti ja miten he kuvasivat omaa uskonnollisuuttaan. Kuten edellä jo mainittiin, haastatteluteemat olivat osa laajempaa aineistokokonaisuutta, joka käsitteli monipuolisesti nuorten kokemuksia omasta hyvinvoinnistaan, sosiaalisista suhteistaan ja esimerkiksi tulevaisuuden odotuksistaan.

Kantasuomalaisten haastattelut toteutuivat haastattelijan ja haastateltavan kohtaamisissa. Haastattelutilanne järjestettiin nuorille suunnatuissa julkisissa kokoontumistiloissa. Kumpikaan tämän artikkelin kirjoittajista ei ollut

näissä haastatteluissa mukana. Turvapaikanhakijanuorten haastattelut tehtiin vastaanottokeskuksen kokoustiloissa joko englanniksi (yksi haastattelu) tai tulkin välityksellä. Toinen tämän artikkelin kirjoittajista teki nämä haastattelut. Haastattelut kestivät noin puolesta tunnista reiluun tuntiin ja ne nauhoitettiin. Haastattelunauhat litteroitiin sanatarkasti. Haastattelujen pituudesta voidaan huomioda se, että turvapaikanhakijoille uskonnosta puhuminen oli luontevampaa ja heidän haastattelunsa olivat melko laajoja. Kantasuomalaisille aihe oli vieraampi ja haastattelujen pituudet jäivät lyhyemmiksi. Vaikka nuoret kertoivat varsin avoimesti omia näkemyksiään uskonnosta, heidän oman uskonnollisuutensa, vakaumuksensa tai elämänkatsomuksensa kuvaus jäi haastattelutilanteessa kaiken kaikkiaan varsin suppeaksi.

Tutkimukseen haastateltiin nuoria ihmisiä sensitiivisistä aiheista. Jokaiselta haastateltavalta pyydettiin kirjallinen lupa haastatteluun osallistumisesta. Tutkimuseettinen toimikunta suosittaa, että yli 15-vuotias nuori voi itse päättää osallistumisestaan tutkimukseen (Mäkelä 2000, 82). Sen lisäksi tutkimusluvut oli hankittu yleisesti niistä toimipaikoista, joista nuoria tavoitettiin (seurakunta, koulu, nuorisotoimi, vastaanottokeskus). Jokaisella tutkittavalla oli mahdollisuus kieltää haastattelunsa käyttö missä tahansa tutkimusprosessin vaiheessa.

Haastattelut analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä (Tuomi & Sarajärvi, 2009; Silverman, 2003), jossa aineiston analyysi etenee induktiivisesti yksityisistä ilmauksista yleisiin. Jokainen haastattelu käytiin läpi omana itsenäisenä kokonaisuutenaan. Kukin haastattelu luettiin useaan kertaan läpi ja siitä poimittiin tutkimustehtävää peilaten pelkistettyjä ilmauksia. Analyysiyksikkönä käytettiin tutkimuskysymysten kannalta merkityksellisiä ilmauksia, lauseita, virkkeitä, lausumia tai ajatuksellisia kokonaisuuksia. Pelkistettyjä ilmauksia ryhmiteltiin tämän jälkeen yleiskielellä erilaisiksi alakategorioiksi. Samaa tai samankaltaisuutta sisältäville ilmauksille luotiin omat kategoriansa. Kun kaikille haastatteluille oli luotu alakategoriat, alettiin kullekin haastattelulle kehittää yläkategorioita. Tässä vaiheessa haastatteluja ryhmiteltiin myös niin, että samankaltaisia yläkategorioita sisältäviä haastatteluja jäsenneltiin omiin ryhmiinsä, ja alettiin pohtia, onko ryhmille löydettävissä yhteistä, yhdistettyä kategoriaa. Yhdistetyt kategorioiden nimet kuvaavat kunkin ryhmän nuorten keskeisintä yhdistävää suhdetta uskontoon.

Seuraavassa taulukossa kuvataan yksi esimerkki analyysin kulusta alakategorioista pääkategorioihin:

Taulukko 1. Esimerkki aineiston analyysin kulusta.

Alakategoria	Yläkategoria	Yhdistävä kategoria
Rippikoulu oli huono kokemus	Negatiiviset kokemukset seurakunnan toiminnasta	Välinpitämätön ja kriittinen suhde uskontoon
Ihmiset voivat tarvita uskoa, jos heillä menee heikosti	Uskonto heikkoja varten	
Uskonto ei merkitse mitään	Suhde uskontoon välinpitämätön Uskonnolla ei ole roolia omassa elämässä	

Yhdistetyistä kategorioista muodostuivat myös tuloslukujen otsikot. Suluissa on ilmaistu, kuinka monta haastateltavaa kyseiseen ryhmään kuului:

- Välinpitämätön ja kriittinen suhde uskontoon (3)
- Passiivinen ja varovaisen myönteinen suhde uskontoon (4)
- Kyselevästi uskontoon suhtautuvat (6)
- Myönteinen suhde uskontoon (3)
- Syvästi uskonnolliset nuoret (2)

Analyysin avulla ilmennettiin hienovaraisia eroja ryhmien välillä ja tuotiin esille sitä moninaisuutta, jota nuoret toivat esille kertoessaan suhteestaan uskontoon. Valtaosa haastatelluista (15) oli kantasuomalaisia, joiden puheessa ilmeni jonkinlainen suhde evankelisluterilaiseen kirkkoon. Tämän vuoksi identifioimme uskonnollisen toimijan usein juuri evankelisluterilaiseksi kirkoksi. Turvapaikanhakijahaastatelluista (3) kaksi kuului puolestaan johonkin islamilaiseen yhteisöön. Yksi maahanmuuttajista edusti afrikkalaista kansanuskontoa, ja hänellä ei ollut Suomessa uskonnollista yhteisöä, johon liittyä.

Tutkimuksen tulokset

”Aika turhaa shaibaa” – Välinpitämätön ja kriittinen suhde uskontoon

Tutkimushaastattelujen perusteella erottui kolmen nuoren ryhmä, joiden ajatukset uskonnosta ja evankelisluterilaisesta kirkosta olivat painokkaan kriittisiä. Nuoret kertoivat, että heille kirkko näyttäytyi turhana instituutiona, josta heillä ei ole juuri mitään, ainakaan hyvää, sanottavaa. Kaksi nuorista oli edelleen evankelisluterilaisen kirkon jäseniä ja yksi oli eronnut kirkosta heti 18 vuotta täytettyään. Edelleen kirkon jäseninä olleet puhuivat kirkosta eroamisen mahdollisuudesta.

Uskonnolla ja uskonnollisuudella ei ollut paikkaa nuorten elämässä. Myöskään omasta lapsuudestaan heillä ei ollut juuri muistikuvia tai kokemuksia uskonnollisiin tilaisuuksiin tai tilanteisiin osallistumisista. Yksi nuorista kertoi myös, ettei häntä kiinnosta, mihin vanhemmat uskovat tai eivät usko. Hän oletti, että hänen isänsä on kuulunut kirkkoon ja että hänen äitinsä on ehkä eronnut kirkosta.

Kaksi haastatelluista nuorista kertoi käyneensä leirimuotoisen rippikoulun, mutta se ei ollut kummallekaan myönteinen kokemus. He kokivat leirin vieneen turhaan aikaa työn tekemiseltä. Nuoret menivät rippikouluun, koska muutkin ikätoverit olivat menneet.

Myös nykyisestä suhteestaan uskontoon tai hengellisiin asioihin nuoret puhuivat kielteisesti. Haastateltavat kuvasivat uskonnollisuutta termeillä ”turha” tai ”tyhjä”. Uskonnolla ja kirkolla ei ollut annettavaa heille ja he korostivat kriittisyyttään kirkollisveron maksamista kohtaan:

Aika turhaa shaibaa. Kerätään vaan omasta mielestä rahaa niille ja puhutaan jostain ihan turhasta. Saahan niihin uskoo, mutta mä nään sen ihan turhana. (H9)

...En mä nää mitään järkee maksaa jotain kirkollisveroo, ku mua ei kiinnosta kirkko paskan vertaa. Se on mulle ihan tyhjän kanssa. (H14)

Yhdellä haastatellulla nuorella oli erityisen ikäviä kokemuksia uskovista ihmisistä. Parhaan ystävän äiti oli uskonnollinen, ja välit häneen olivat erittäin huonot. Nuori koki suhteen kaverin äitiin ja hänen uskonnollisiin näkemyksiinsä ”kivikkoiseksi tieksi” ja ”helvetiksi”. Heidän näkemuseronsa asioihin olivat ilmeisen voimakkaat.

Kriittisesti kirkkoon suhtautuvat nuoret ajattelivat silti, että ihmiset saattavat tarvita uskontoa tai kirkkoa elämänsä vaikeuksissa. Toisaalta heille ei ollut väliä sillä, mihin ihmiset uskontoa kaipaavat tai tarvitsevat. Kirkko nähtiin viimesijaisena ihmisen auttajana, jos hän ei ollut saanut apua muualta:

Niillä menee heikosti niin ne halua jostain tukea ja huomioo ja sit ne ei saanukaan sitä mistään niin sit ne ns. tulee uskoon. Siihen varmaanki. (H9)

En minä tiiä. Eikä mua kyllä kiinnosta. Se on mulle ihan saatanan sama. Mihkään tarvittee sitä. Jos joku siitä jotain apua saa, niin propsit sille, mut mä en tarvi sitä ja mä en siitä apua saa. (H14)

Yksi nuorista kertoi, ettei uskonto sovi tai sovellu nuorten elämään. Hän ei nähnyt sitä osaksi nuorten arkea tai nuorisokulttuuria. Hänen mukaansa uskonnolle ei ole tilaa nuorten elämässä, sillä muut asiat menivät sen edelle.

Kukaan nuorista ei tuonut esille jonkin muun uskonnon tai elämäntätösomuksen roolia omassa elämässään. Haastattelujen perusteella havaittavissa oli, että nämä nuoret olivat pohtineet ja perustelleet ainakin itselleen oman suhteensa ja asenteensa evankelisluterilaista uskontoa ja kirkkoa kohtaan. He puhuivat varsin laajasti ja selkeästi omasta kielteisestä uskontosuhteestaan.

”En oo oikein uskontoihin kiinnittänyt huomiota”

– Passiivinen ja varovaisen myönteinen suhde uskontoon

Nuorten haastattelujen perusteella muodostui omaksi ryhmäkseen passiivisesti uskontoon asennoituvat. Kyseessä oli neljä nuorta, jotka kuvasivat, etteivät he kokeneet olevansa uskonnollisia ihmisiä, mutta he eivät olleet niin kriittisiä tai kielteisiä uskontoa kohtaan kuin edellä esitelty ryhmä. Nuorilla oli varovaisen myönteisiä kokemuksia lapsuusajan osallistumisista kirkon tilaisuuksiin.

Nuoret kertoivat, etteivät he usko mihinkään, eikä uskonnolla tai uskomisella ollut roolia heidän elämässään. Yksi nuorista pohti, että sikäli kuin hän johonkin uskoo, hänen uskonsa liittyy maapallon ulkopuoliseen elämään, kuten hän asiaa kuvasi:

Mä uskon siihen, et avaruus ei välttämättä lopu koskaan ja on kuitenkin ihan vitusti galakseja. Ja vähintään yhes galaksissa on aina semmonen pallo, missä on mahdollista olla elämää. (H16)

Kaksi haastelevista kertoi eronneensa kirkosta, yksi harkitsi sitä ja yksi ei kertonut omaa tilannettaan. Nuoret kertoivat, ettei kirkon jäsenyys merkinnyt heille mitään, ja he pitivät jäsenyyttä turhana, jos ei usko.

Mun mielest se on vähän turhaa, et mä oon kirkos ja mä en usko niiku jumalaan ja jeesukseen ja sun muihin. (H5)

Nuorten eroamiseen kirkosta oli syynä ennen kaikkea se, etteivät he usko. Huomattavasti vähemmän mainittiin esimerkiksi kirkollisveron maksun olleen syynä eroon tai aikomukseen erota kirkosta. Ainoastaan yksi nuorista pohti kirkollisveroa, eikä hän ollut valmis maksamaan sitä. Edellä kuvattu kriittisten nuorten ryhmä piti kirkollisveron maksua erityisen tärkeänä tekijänä kirkkoon kuulumattomuudelleen tai mahdolliselle kirkosta eroamiselle.

Passiivisesti kirkkoon suhtautuvilla oli joitakin lapsuusajan kokemuksia uskonnollisesta toiminnasta ja tilaisuuksista. Esille tulivat niin joulukirkkokokemukset kuin kokemukset seurakunnan päiväkerhosta ja lapsuuden iltarukouksista. Tähän ryhmään kuuluvat olivat käyneet rippikoulun tai aikoivat käydä sen. Rippikoulun käyminen kuului suunnitelmiin, vaikka myöhempänä aikomuksena olikin erota kirkosta. Rippikoulu nähtiin mahdollisuutena varmistaa kirkkohäät myöhemmin. Kaiken kaikkiaan nuorten aikaisemmat kokemukset seurakunnan tilanteista ja tilaisuuksista olivat varovaisen myönteisiä tai neutraaleja. Kukaan ei kertonut todella hyvistä tai huonoista kokemuksista.

Yksi haastateltu nuori kertoi tuntevansa jonkin verran Raamattua ja kertoi, että arvostaa kultaista sääntöä ja kymmentä käskyä. Nuoret kertoivat joitakin myönteisiä näkökulmia kirkon työntekijöistä; lähinnä heidät nähtiin ”mukavina ihmisinä”.

Vaikka nuorten oma suhde uskontoon ja kirkkoon oli passiivinen, eikä kirkolla ollut roolia heidän elämässään, ajattelivat he, että kirkolla voi olla jonkinlainen rooli muiden ihmisten elämässä. Kirkko nähtiin ennen kaikkea auttajana tai keskustelukumppanina uskonnollisiin asioihin liittyen.

No mitä nyt oon kuullu, mitä ihmiset on sanonu, et se helpottaa heidän arkee tälleen näin. Kai se on sit niillä... tai jos tapahtuu joku tapaturma ja omainen kuollu, niin se auttaa siinä surutyössä. Kai se niin on sit niillä. En tiedä itte, ku en oo oikein tolleen uskontoon kiinnittäny huomiota. Rippikouluki oli vähän semmosta pakkopullaa. Kävin vaan ku oli pakko. (H18)

Yhteisesti voi todeta, että nuoret olivat kovin vähän pohtineet kirkon tai uskonnon merkitystä ihmisten elämässä yleensä. Passiivisesti uskontoon suhtautuvat nuoret kuvasivat uskonnollisia kysymyksiä pääosin suppeammin ja harvasanaisemmin kuin edellä kuvattu kriittisten ryhmä. Mahdollisesti he olivat miettineen omaa uskontosuhdettaan vähemmän kuin kriittiset nuoret. Kysymykseen siitä, mihin ihmiset tarvitsevat uskoa, moni koki vaikeaksi vastata tai ei tiennyt, mitä vastata. Uskonnon koettiin olevan kaukana nuorten elämästä ja arjesta:

No jos joku on oikeesti tosi uskonnollinen, harvaa nuorta oon sellai nähny, että ne oikeesti uskois jumalaan ja sun muihin, niin totta kai ne voi käydä kirkossa puhumassa uskonnosta ja sun muista, että mitä mä nyt teen tässä tilanteessa. (H6)

”Kyl mä uskon, et on vähän jotain enemmänki”
– Kyselevästi uskontoon suhtautuvat nuoret

Kolmas ryhmä muodostui kuudesta haastatellusta nuoresta, jotka pohdiskelivat omaa suhdettaan uskontoon ja kirkkoon. Kaikki olivat evankelisluterilaisen kirkon jäseniä, eikä kukaan pohtinut kirkosta eroamista. Kukaan ei kuitenkaan tarkasti osannut kertoa omasta suhteestaan uskontoon. He eivät myöskään tienneet, mitä ajatella omasta uskostaan tai mahdollisesti uskonnottomuudestaan. Nuoret eivät olleet tulleet ajatelleeksi tietoisesti uskontoa tai uskonnollisuutta; sellainen ei kuulunut heidän arkeensa. Uskontoon tai uskoon liittyvä ajattelu yhdistettiin selkeämmin eettiseen ajatteluun, eritoten oman tai toisen ihmisen toiminnan eettiseen arviointiin. Osa nuorista pohti, että he kyllä uskovat johonkin, mutta eivät tiedä, onko se uskoa Jumalaan vai jotakin muuta.

Niin, mä oon koko pienen elämäni miettiny sitä. Kyl mä uskon, et on vähän niinku jotain enemmänki ku vaan me, mut en mä välttämättä usko jumalaan. Mä oon ehkä enemmän semmonen, et mä uskon, et kaikella on tarkoitus, jokanen teko mitä me tehään, nii sillä on joku tarkoitus ja me päädytään johonki. Mut et me voidaan ite vaikuttaa siihen, et emmä ehkä usko siihen, et joku on tuolla jossain korkeuksissa ja. Emmä tiiä. Ehkä mä uskon siihen, että ku ihminen kuolee nii se syntyy uuestaan, mutta se ei

muista sitä edellisestä elämästä, joka ei taas oo just mejjän, mun uskontoon. (H13)

Kaikilla oli joitakin lapsuuden kokemuksia uskonnollisesta toiminnasta, kuten iltarukouksesta, joulukirkossa käymisestä tai seurakunnan päiväkerhoista. Haastateltavat kertoivat isoäideistään, joiden kanssa he olivat käyneet kirkossa tai joiden he olivat nähneet esimerkiksi rukoilevan. Oman lapsuuden perheen uskontoon liittyvä toiminta oli kaiken kaikkiaan harvinaista. He olivat käyneet joulukirkossa tai kauneimmissa joululauluissa. Yhtä lukuun ottamatta kaikilla oli se käsitys, että omat vanhemmat olivat edelleen kirkon jäseniä.

Kaikki nuoret olivat käyneet rippikoulun ja antoivat siitä myönteisen arvioon. Kaksi haastateltavasta oli päättänyt jatkaa myös isostoimintaan, tosin toisella ei ollut juurikaan käsitystä siitä, mitä isostoiminta sisältää. Haastatellut nuoret arvioivat paikallisen evankelisluterilaisen seurakunnan nuorten toiminnan kovin vaatimattomaksi. Toisaalta he eivät tienneet, mitä seurakunta voisi tarjota nuorille. Osalla oli kokemuksia seurakunnan nuortenilloista, ja jollakin oli haaveita seurakunnan lasten kerhojen ohjaamisesta. Pääasiassa nuoret suhtautuivat myönteisesti siihen, jos seurakunnalla olisi toimintaa nuorille.

Osa nuorista arvioi, että oman elämän toivottu tulevaisuuden tapahtuma eli naimisiin meno tai lapsen kaste voisi tapahtua kirkossa. Kirkolliset toimitukset olivat muutenkin nuorille tuttuja. He olivat osallistuneet kastetilaisuuksiin, avioliittoon vihkimisiin, hautajaisiin ja konfirmaatioon. Seurakunnan toiminnan periaatteista arvioitiin myönteisesti sitä, että ihmisillä on mahdollisuus kertoa asioistaan anonyyminä seurakunnan työntekijöille. Tällä he viittasivat seurakuntien sielunhoidolliseen tehtävään.

Haastatellut nuoret arvioivat, että ihmiset voivat saada uskonnosta toivoa, turvaa ja tukea. He ajattelivat uskonnon voivan tarjota ihmisille apua erityisesti elämän vaikeissa tilanteissa. Uskonto nähtiin myös lohdutuksena yksinäisyydessä. Nuoret näkivät uskonnon ihmisen omana, yksityisenä asiana ja ajattelivat, että jokaisella on oikeus uskoa tai olla uskomatta. Monien nuorten kokemuksista heijastui arvostus sitä kohtaan, että ihmisellä on omaa uskonnollisuutta tai hengellisyyttä:

No joillekin se voi olla ihan semmonen arkinen tavallaan voimanlähde, et on se sillee et ei oo just yksin, et on se semmoi oma uskonto, ja sit just se et tavallaa on se Jumala ja Jeesus keneen sä voit kääntyä jos sul on joku

semmonen et, ehkä se on, se lähtee vähän semmosist pienist asioist, mä ainaki uskosin sillee. (H1)

Kyselevästi ja pohdiskellen uskontoon suhtautuvat nuoret erosivat edellä kuvatuista kriittisesti ja passiivisesti uskontoon suhtautuvista eritoten niin, että he näkivät myönteisemmin uskonnon roolin muiden ihmisten elämässä. He ikään kuin tarjosivat kirkolle mahdollisuuden toimia ja arvelivat, että kirkolla on rooli ainakin ihmisten yksityisen elämän alueilla. Vaikka nuoret kokivat haastatteluhetkellä, etteivät he osaa määritellä omaa uskonnollisuuttaan ja suhdettaan uskontoon, oli heillä pääosin myönteisiä kokemuksia uskonnollisista tilanteista lapsuudestaan. Heillä oli myös tulevaisuuden odotuksia kirkon toimintaa kohtaan ainakin toimitusten muodossa.

”Moni saa varmaan toivoa siitä” – Myönteinen suhde uskontoon

Neljäs ryhmä haastatteluista nuorista muodostui kahdesta kantasuomalaisesta ja yhdestä turvapaikanhakijasta. Ryhmään kuuluvat olivat kantasuomalaisista kaikkein selkeimmin uskontoon ja uskonnollisiin toimijoihin myönteisesti suhtautuvia. Heille evankelisluterilaiseen kirkkoon kuuluminen oli tiedostettu valinta ja luonnollinen asia. Vaikka nuoret suhtautuivat myönteisesti kirkkoon ja uskontoon, vain yksi heistä kertoi, että hän uskoo Jumalaan ja kuoleman jälkeiseen elämään. Hän oli siis ainoa kantasuomalaisista nuorista, joka ilmaisi suoraan ja selkeästi uskovansa Jumalaan. Nuoret pohdiskelivat, ettei oma usko ollut kovin varmaa; he ehkä uskoivat niin kuin kirkko opettaa. Turvapaikanhakijalle uskonto loi turvallisia rakenteita, vaikkakaan hän ei harjoittanut uskontoaan säännöllisesti.

Kuten oli havaittavissa jo edellä kuvattujen kyselevien nuorten kohdalla, myös myönteisesti uskontoon suhtautuvilla uskonnollinen pohdinta liittyi moraaliin ja eettisyyteen. He puhuivat muun muassa herkästä omastatunnosta, joka ”kolkuttaa”, jos on tehnyt väärin. Anteeksi pyytäminen ja antaminen koettiin merkittäviksi teoksi ihmisten välisissä suhteissa. Uskonnollisten kysymysten pohdinta toi heille ainakin jossain määrin ”turvaa” siitä, että jotain on vielä elämän jälkeen tai että omissa murheissaan ja huolissaan voi saada lohdutusta joltakin korkeammalta.

Kantasuomalaisien nuorten vanhemmat kuuluivat myös evankelisluterilaiseen kirkkoon. Eräs haastateltu nuori kuvasi jo edesmenneen isänsä olleen

uskonnollinen. Nuorten lapsuudessa uskonnollinen toiminta oli kuitenkin vähäistä. Perheen kanssa oli käyty joskus joulukirkossa tai kauneimmissa joululauluissa. Molemmat tähän ryhmään kuuluneet kantasuomalaiset nuoret olivat käyneet rippikoulun, ja toinen heistä oli toiminut myös isosena.

Tätä nykyä haastatellut osallistuivat harvakseltaan paikallisen seurakunnan tai ylipäätään kirkon järjestämään toimintaan. He ilmaisivat arvostavansa kirkon toimituksia ja erilaisia muita juhlia. Haastateltu kertoi käyneensä silloin tällöin nuorten illoissa yhdessä kavereidensa kanssa:

No jos nää mun nykyset kaverit on kans menossa sinne, ni kyl mäki siellä voin, tai niinku meen käymään kanssa. Mutta harvemmin meijän porukasta kukaan menee osallistuun mihinkään tommosiin. Ne vaa on vaa silleen, et: ”En mä sinne jaksa mennä.” (H3)

Nuoret ottivat myös kantaa evankelisluterilaista kirkkoa koskeviin ajankohdaisiin keskusteluihin. Yksi nuori kertoi, ettei pitänyt siitä, että kirkossa suhtaudutaan kriittisesti homoseksuaalisuuteen tai naispappeuteen. Omasta ajattelustaan ja mielipiteestään huolimatta hän arvosti kirkkoa ja ennen kaikkea sen toimituksia ja juhlia. Toinen puolestaan otti kantaa siihen, että hänen mielestään homoseksuaalit eivät saisi mennä kirkossa naimisiin. Hän perusteli näkemystään Raamatun opetuksiin viitaten.

Haastatelluille nuorille oli haastavaa ilmaista, mitä uskonto tai uskonnollisuus voi merkitä ihmisille. Nuori pohti asiaa oman kokemuksensa kautta:

Kauheen vaikeita kysymyksiä, syvällistä. Varmaan aika eri asioihin riippuen, mitä ajattelee noist asioist yleensäki. Moni saa varmaan ehkä toivoa siitä. Joitain voi lohduttaa se. Esimerkiks mua itteäni on lohduttanu isän kuollessa se ajatus kuolemanjälkeisestä elämästä. (H15)

Tähän ryhmään kuului myös yksi turvapaikanhakijanuori, joka oli taustaltaan muslimi. Hän ei omassa elämässään noudattanut uskonnon vaatimia sääntöjä, kuten rukoilemista. Hän tunsi oman uskontonsa ja koki saavansa siitä turvaa. Hän oli hakeutunut esimerkiksi omassa kotimaassaan moskeijaan nukkumaan, kun ahdistavat painajaisunet piinasivat häntä.

Myönteisesti uskuntoon suhtautuvat nuoret käyttivät useimmiten melko tyypillistä uskonnollista sanastoa. He puhuivat muun muassa kuoleman

jälkeisestä elämästä, uskon tuomasta toivosta ja lohdutuksesta tai heillä oli näkemyksiä siitä, mitä kirkko opettaa. Muut edellä kuvatut nuorten ryhmät käyttivät hyvin vähän varsinaista uskonnollista kieltä. Usko oli myönteisesti uskontoon suhtautuville sisäisen elämän asia, omalle yksityiselle alueelle kuuluva. Kaiken kaikkiaan uskonto, uskonnollisuus ja kirkko näkyivät heidän elämässään suhteellisen vähän. He olivat kuitenkin valmiita osallistumaan kirkon järjestämään toimintaan tai tilaisuuksiin, ja näin ollen olivat avoimia myös uskonnon yhteisöllisille puolille.

”Uskonto on suuri osa elämää kuitenkin” – Syvästi uskonnolliset nuoret

Tässä tutkimuksessa oli mukana kaksi nuorta, jotka nimettiin ”syvästi uskonnollisiksi”. Näille nuorille uskonto oli osa jokapäiväistä arkea, se oli mukana niin omissa ajatuksissa kuin käytännön toiminnoissa, oman uskonnon harjoittamisena päivittäin. Kumpikin nuorista oli turvapaikanhakijoita, jotka odottivat vastaanottokeskuksessa päätöstä Suomeen jäämisen mahdollisuudesta. Toinen heistä oli muslimi, toinen edusti afrikkalaista kansanuskoa. Nuoret asuivat vastaanottokeskuksessa, ja sen asukkaat ja työntekijät olivat nuorille keskeisimpiä yhteisöllisiä kontakteja.

Haastateltavat kertoivat runsaasti uskonnostaan ja uskostaan. Toinen kertoi, että hänen afrikkalaisessa kansanuskossaan rukoillaan ja kiitetään Jumalaa päivittäin. Jumalaa pyydetään myös toimimaan koko kansakunnan parhaaksi. Hänen uskonnossaan uskotaan kansanparantajiin, ja perinteenä on pyytää uskonnollista opetusta ja kysyä neuvoja vanhemmilta ihmisiltä.

Muslimitaustainen nuori puolestaan toi ilmi, että hän vieraili läheisen kaupungin moskeijassa aina, kun pystyi. Hän harjoitti uskontoaan päivittäin. Koska hänellä ei ollut omaa rukousmattoa, rukoili hän ystäviensä kanssa vuorotellen. Näin yhteisyys syntyy ikään kuin perättäisenä eikä yhtäaikaisena, kuten esimerkiksi moskeijassa rukoiltaessa.

Totta kai. Uskonto on suuri osa elämää kuitenkin. Se on osa sieluani. Se pitää päivittää koko ajan ja lukea Koraania. Totta kai olisi mieluinen asia, jos saisimme jonkin tilan, missä voisimme harjoittaa perjantairukouksia. Olisi erittäin suuri apu. (H13)

Kansanuskontoon kuuluvan uskonnonharjoittamista haittasi se, ettei hän tuntenut muita samaan uskontokuntaan kuuluvia. Hän oli omaksunut uskontonsa kotimaassaan, ja se antoi hänelle vahvan eettisen arvopohjan, josta hän ammensi ratkaisuja elämänkatsomuksellisiin valintatilanteisiin.

Merkille pantavaa on, että haastatellut olivat kiinnostuneita muista uskonnoista ja muun muassa luterilaisuudesta. He kertoivat halustaan tutustua suomalaisten uskontoon ja keskustella ihmisten kanssa erilaisista uskonnoista. He eivät olleet kuitenkaan kovinkaan kiinnostuneita osallistumaan paikallisen luterilaisen seurakunnan toimintaan. Muutkaan uskonnolliset yhteisöt eivät juurikaan näkyneet turvapaikanhakijanuorten elämässä. Paikkakunnalla on luterilainen seurakunta, vapaakirkko ja helluntaiseurakunta. Yhdelläkään niistä ei näyttäisi olevan nuorten haastattelujen mukaan toimintaa vastaanotokeskuksessa. Tämä voi johtua siitä, että uskonnollisten yhteisöjen uskonnollinen toiminta on sinällään vastaanotokeskuksessa kiellettyä. Muslimitausmainen nuori piti moskeijaa ja koko islamilaista yhteisöä tärkeänä uskonnon harjoittamisen paikkana. Kansanuskontoon kuuluvan nuoren elämässä uskonnolliset toimijat olivat ainakin haastatteluhetkellä jääneet taakse, mutta oman uskonnon oppineiden neuvot vaikuttivat tähän päivään.

Syvästi uskovat nuoret poikkesivat muista nuorten ryhmistä niin, että heille uskonto oli tapa elää. Se kuului erittäin tärkeänä osana omaan elämään. Uskonto oli hengellisesti tärkeää, ja se antoi myös ohjeita omaan eettiseen toimintaan. On oletettavaa, että nämä nuoret ovat sosiaalistuneet vanhempiensa uskonnollisiin näkemyksiin. Nuoret arvostivat myös muita uskontoja ja olivat selkeästi kiinnostuneita tutustumaan niihin.

Yhteenveto

Tässä tutkimuksessa selvitettiin, mitä nuoret kertovat omasta suhteestaan uskoon ja uskontoon. Tutkimuksessa oli mukana 18 nuorta, iältään 15–23-vuotiaita. Nuorista 15 oli niin sanottuja kantasuomalaisia, Suomessa syntyneitä ja asuneita nuoria. Kolme nuorista oli turvapaikanhakijoita, ja he odottivat turvapaikkapäätöstä. Nuorten suhdetta uskontoon kuvaavat viisi kategoriaa, jotka on jäsennelty seuraavan taulukkoon. Taulukkoon on kuvattu kunkin ryhmän keskeisiä piirteitä suhteessa uskontoon.

Taulukko 2. Tuloslukujen yhteenveto. Nuorten suhde uskoon.

<i>Uskonnon rooli nuorten elämässä</i>	Välinpitämätön ja kriittinen suhde uskoon	Passiivinen ja varovaisen myönteinen suhde uskoon	Kyselevästi uskoon suhtautuvat nuoret	Myönteinen suhde uskoon	Syvästi uskonnolliset nuoret
<i>Uskonnon merkitys omassa elämässä</i>	Uskonnolla ei roolia omassa elämässä.	Uskonnolla ei ole roolia omassa elämässä.	Epävarma suhde uskoon.	Myönteinen suhde uskoon. Ei varmuutta, mihin uskoo.	Syvästi uskovia.
<i>Kokemukset uskonnosta lapsuudessa</i>	Ei myönteisiä kokemuksia uskonnollisesta toiminnasta.	Lapsuudessa myönteisiä kokemuksia uskonnollisesta toiminnasta.	Lapsuudessa myönteisiä kokemuksia uskonnollisesta toiminnasta.	Lapsuudessa myönteisiä kokemuksia uskonnollisesta toiminnasta.	Aktiivinen uskonnon harjoittaminen.
<i>Oma uskonnollinen toimijuus</i>	Ei omaa uskonnollista toimijuutta.	Hyvin vähäinen uskonnollinen toimijuus. Rippikoulu myönteisenä kokemuksena.	Jonkin verran kiinnostuneita uskonnollisesta toiminnasta. Oman eettisen toiminnan arviointi.	Avoimia omalle uskonnolliselle pohdinnalle. Osallistuvat joskus uskonnolliseen toimintaan. Oman eettisen toiminnan arviointi	Uskonnon harjoittaminen osa jokapäiväistä elämää.
<i>Käsitys uskonnon yhteisöllisestä tehtävästä</i>	Uskonnolla ei nähdä olevan yhteisöllistä roolia.	Uskonto on kaukana nuorten elämästä.	Uskonto eettisen ajattelun ja toiminnan perustana.	Uskonnolliset tilaisuudet ja toimitukset tärkeitä.	Toive ja halu olla itse osana uskonnollista yhteisöä. Usko on yhteisöllistä.
<i>Käsitys uskonnon merkityksestä muille ihmisille</i>	Kirkko on heikkojen tukija.	Kirkko on ihmisille auttaja ja keskustelukumppani.	Uskonto on muille ihmiselle avunantajana, toivon ja turvan tuoja.	Usko tuo toivoa ja lohdutusta ihmisille.	Omassa traditiossa uskonto on tapaa elää.

Nuorten suhde uskontoon ilmeni muun muassa sen kautta, millaisen roolin nuoret antoivat uskonnollisille uskomuksille ja uskonnolliseen yhteisöön kuulumiselle omassa elämässään. Kaikkein kriittisintä uskontosuhdetta edustivat nuoret, joiden ryhmä nimettiin ilmaisulla ”välinpitämätön ja kriittinen suhde uskontoon”. Tämän ryhmän nuoret olivat tietoisesti ja selkeästi muodostaneet kantansa suhteessa uskontoon. Uskonnolla oli hyvin marginaalinen rooli heidän omassa elämässään, mutta heillä oli mielipiteitä ja näkemyksiä uskonnosta yleisemmällä tasolla.

Myös ”passiivisesti ja varovaisen myönteisesti uskontoon suhtautuvat” kokivat, että uskonnolla oli olematon asema heidän omassa elämässään, mutta lapsuuden myönteiset kokemukset olivat vaikuttamassa siihen, että he olivat jonkin verran myönteisiä uskontoa kohtaan. Omassa elämässä uskonto ei juuri kiinnostanut, ja siitä puhuminen tuntui vieraalta. Uskonnon ei nähty kuuluvan luontevasti nuorison elämään, mutta toisaalta joillekin ihmisille uskonnon katsottiin voivan tarjota tukea.

”Kyselevästi uskontoon asennoituvat” tunsivat epävarmuutta siitä, uskoivatko he itse vai eivät. He ehkä uskoivat mutta eivät osanneet sanoittaa, mihin. Heillä oli myönteisiä lapsuusajan kokemuksia uskonnollisesta toiminnasta, myös rippikoulu oli ollut hyvä ja vahvistava kokemus. Ryhmään kuuluvat liittivät uskonnon eettisen toiminnan pohdiskeluihin. He antoivat uskonnolle vaikuttavan roolin muiden ihmisten elämässä.

”Myönteisesti uskontoon suhtautuvat nuoret” olivat tehneet tietoisien päätöksen pysyä uskonnollisen yhteisön jäsenenä, ja he ajattelivat pääsääntöisesti uskonnosta positiivisesti. Toisaalta he ottivat myös kriittisesti kantaa siihen, jos he olivat jostakin uskonnollisen yhteisön näkemyksestä tai linjauksesta eri mieltä. Nuoret pohdiskelivat sitä, mihin he itse uskoivat, mutta jokaisella oli tiettyjä uskonnollisen yhteisön opillisia sisältöjä, joita he pitivät tärkeinä ja joihin he sitoutuivat. Uskonnon roolia pidettiin arvokkaana ja merkittävänä niin ihmisille kuin yhteiskunnassa yleensä.

”Syvästi uskonnollisesti” nuoret kokivat uskontonsa elämänä. Uskonto oli tapaa elää, ja se ilmeni heidän käyttäytymisessään, valinnoissaan ja puheissaan. Eettistä toimintaa ohjasivat uskonnon tarjoamat ohjeet ja säännöt.

Pohdinta

Tähän tutkimukseen haastateltujen nuorten uskontosuhdetta luonnehtivat heidän omat kokemuksensa ja se, minkä ”fiiliksen”, tunteen, uskonto tuotti heidän elämässään ja sosiaalisissa konteksteissaan. Omaa uskoa ihmeteltiin, epäiltiin ja pohdittiin. Joillekin nuorista oman uskontosuhteen pohtiminen oli ollut tietoista ja tavoitteellista, osalle se oli selkeästi vieraampaa. Osa arvioi, ettei uskonto kuulunut nuorten elämään ja että uskonnolliset ihmiset olivat massasta poikkeavia. Toisaalta taas uskonto kuului nuorten omaan elämään tietyissä kohdin elämänkulkua, kuten rippikoulun tai mahdollisten kirkollisten toimitusten muodossa. Suurin osa arvioi, että uskonto ja uskonnollinen yhteisö voivat tarjota ihmiselle apua, turvaa ja toivoa.

Tutkimuksemme perusteella voi todeta, että haastatellut nuoret olivat muodostaneet oman käsityksensä suhteestaan uskontoon. Heidän suhdettaan uskontoon määritteli ennen kaikkea kokemus ja tunne, joka uskonnosta oli saatu esimerkiksi lapsuuden perheen, omien kokemusten, sosiaalisten suhteiden ja median kautta. Tutkimuksen keskeiset havainnot osoittavat, etteivät haastatellut nuoret jaa selkeitä yhteisiä käsityksiä suhteestaan uskontoon, vaan suhde uskontoon muodostuu yksilöllisen kokemuksen ja valintojen kautta. (Esim. Taira, 2003; 2006.) Toisaalta oma kaveripiiri ja sosiaaliset kontaktit vahvistavat nuoren muodostamia käsityksiä uskonnosta. Myös nuori itse vaikuttaa viiteryhmiensä käsityksiin (Hemming & Madge, 2011).

Suuri osa kantasuomalaisista haastatelluista nuorista edustaa Teemu Tairan käsitystä notkeasta uskonnollisuudesta, joka ei edellytä ihmisiltä tiukkaa kuulumista tai oppeihin uskomista, vaan uskonnollisiin yhteisöihin kuuluutaan löyhästi. Uskonnolliset yhteisöt eivät juurikaan rakenna yhteisöllisiä siteitä tai toiminnallisia liittymäpintoja nuorten kanssa. Uskonnolliset tahot eivät juurikaan kohtaa eivätkä liity nuoren omiin elämänkonteksteihin, sen konkreettisiin ja todellisiin tapahtumiin ja vuorovaikutuksiin (ks. McGuire, 2008:12–13).

Tuloksemme osoittavat, että kantasuomalaisten ja turvapaikanhakijanuorten suhde uskonnollisuuteen oli erilainen. Vastaanottokeskuksessa asuvat nuoret toivat esille vahvaa uskonnollisuutta. Jokainen heistä oli omalla tavallaan uskova. Onkin todettu, että maahanmuuttajien uskonnollisuus vahvistuu uudessa kulttuurissa ja erityisesti silloin, kun muuttaja siirtyy valtauskonnosta vähemmistöuskontoon (Hinnels 1997; Martikainen 2011). Tulok-

sissamme nousi esille, että uskontoa harjoitetaan oman viiteyhteisön sisällä. Maahanmuuttajanuorilla oli selkeä uskonnollisen yhteisön kaipuu. Moskeija ja uskonyhteisö, umma, olivatkin mukana musliminuorten elämässä vastaanottokeskuksessa mentaalisenä kuvana, joka konkretisoituu aika ajoin, kun moskeijaan pääsee vierailulle. Havainto on samansuuntainen Bertram-Troost ym. (2008:406–407) havainnon kanssa. Heidän mukaansa nuorten uskontoon liittyvät keskustelut käydään niiden kanssa, jotka edustavat saamaa uskonnollista yhteisöä tai ryhmää.

Yhteistä kaikille tutkimuksessa mukana olleille nuorille oli pohtia uskonnon yhteydessä oman tai toisten toiminnan eettisyyttä. Smithin (2003:19–20) jäsentely uskonnon roolista tai vaikutuksista nuorten elämässä toteutuu siis pääasiassa refleктоimalla eettistä toimintaa ja moraalista säännöstöä. Tässä tutkimuksessa mukana olleet nuoret pohtivat muun muassa anteeksiantamisen tematiikkaa sekä hyvän ja totuudellisen elämän suuntia. Nuoret osoittivat myös yhtäältä kunnioitusta toisten ihmisten elämänkatsomuksia ja uskontoja kohtaan. Toisaalta uskomisen liitettiin heikkouteen ja haavoittuvuuteen. Osa nuorista arvioi, että uskontoa tarvitsevat ne, jotka ovat jollakin tavoin heikoilla elämässään. Uskonnon nähtiin tarjoavan apua ja toivoa ihmisten vaikeisiin elämänvaiheisiin. Muutama nuori näki uskonnollisilla toimijoilla olevan laajempaa yhteiskunnallista roolia tai merkitystä. Yhteiskunnallinen keskustelu paikannettiin pääasiassa seksuaalivähemmistöistä ja heidän oikeuksistaan käytyyn keskusteluun. Nuoret kokivat, että uskonnollisilla toimijoilla oli vahvat julkisuudessa esitetyt näkemykset seksuaalivähemmistöjen oikeuksista. Edellä kuvatut havainnot osoittavat, että nuoret ajattelevat uskonnolla olevan erilaisia rooleja omassa tai muiden elämässä. Toisaalta taas uskonto nähdään melko kapeana. Useimmiten uskonnon ja kirkon rooli on toimia auttajana muille ihmisille, ja yhteiskunnallisen keskustelun aiheet nähdään melko kapeina. On mielenkiintoista, miksi juuri nämä mielikuvat painottuvat nuorten ajattelussa.

Tutkimuksen tulosten perusteella voi kysyä, millainen on nuorten kulttuurinen ja yhteisöllinen liikkumatila heidän uskonnollisen ajattelunsa ja keskustelun käymisen suhteen. Millaisissa sosiaalisissa ja kulttuurisissa tiloissa nuoret muokkaavat omia uskonnollisia ajattelumallejaan, identiteettiään ja sosialisatioitaan? Haastateltujen kantasuomalaisen nuorten kokemusten perusteella uskonnollisen pohdinnan sosiaaliset tilat ovat kovin rajoittuneita. Ne sijoitetaan tiukasti yksilöllisen elämän sisään, osin jopa täysin oman

henkilökohtaisen sisäisen elämän alueelle, eikä uskonnosta puhuta lähimmäisäkään sosiaalisissa suhteissa. Edellä mainittu seikka ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteivät muut sosiaaliset tilat vaikuttaisi nuoren muodostamiin käsityksiin. Omalla kaveripiirillä, perheellä tai medialla on merkittävä rooli käsitysten muodostumisessa. Turvapaikanhakijanuorilla uskonnollisen pohdinnan ja keskustelun liikkumatila vaikuttaisi olevan huomattavasti avoimempi ja laajempi. Toisaalta voi olla, että myös maahanmuuttajanuoret ovat sosiaalisten tilojen puristuksissa. Heidän omat uskonnolliset tapansa voivat rakentaa selkeitä rajoja itsen ja toisten välille. (Jacobson, 1998.) Mitä homogeenisempi yhteiskunta tai esimerkiksi paikallinen yhteisö on, sitä voimakkaampia nämä erontekemisen rajat voivat olla.

Jatkotutkimusaiheena olisikin kiinnostavaa selvittää, miten nuorten sosiaaliset ja kulttuuriset tilat tulevat muuttumaan suhteessa uskontoon ja uskontoihin. Mielenkiintoiseksi sen tekee erityisesti monikulttuuristumisen ja -uskontoistumisen tuoma tilanne, jossa uskontojen moneus saa entistä enemmän näkyvyyttä. Suomeen muuttavat nuoret joutuvat muovaamaan ja perustelemaan omia uskonnollisia käsityksiään, ja kantasuomalaiset nuoret joutuvat enemmän ottamaan kantaa yksityisasiaksi mieltämäänsä uskontoon, kun se laajenee uskontojen ja maailmankatsomusten kirjoksi ja kun sen julkinen näkyvyys kasvaa.

Koska tämän tutkimuksen kohteena olivat nuoret, on syytä pohtia, miten uskonto näyttäytyy nuorille tulevaisuudessa. Tuleeko suhde uskontoon jollakin tavoin muuttumaan? Miten he tulevat määrittelemään oman jäsenyytensä kirkossa? Osa haastatelluista pohti kirkosta eroamista, tuleeko se toteutumaan? Millaiset tekijät ja esimerkiksi elämäntapahtumat vaikuttavat uskontosuhteeseen myöhemmin elämässä? Haastatteluhetkellä nuorilla itsellään oli valmiutta pohtia omaa suhdetta uskontoon, mutta heillä ei vaikuttanut olevan juuri keskustelukumppaneita uskonnollisista ja maailmankatsomuksellisista teemoista. Olisi tärkeää, että nuorten kanssa toimivilla aikuisilla olisi avoimuutta ja halua keskustella elämänkatsomuksellisista ja muista olemassaolon ja sen tarkoitukseen liittyvistä kysymyksistä. Tutkimuksemme osoitti, että keskustelukumppanuus olisi nuorille tärkeää, kun he pohtivat omaa identiteettiään, paikkaansa ja tulevaisuuttaan.

Kirjallisuus

- Beit-Hallamy, B. & Argyle, M. (1997). *The Psychology of Religious Behaviour, Belief and Experience*. London: Routledge.
- Bertram-Troost, G.D. & Ipgrave, J. (2008). Encountering religious pluralism in school and society. A qualitative study of teenage perspectives in Europe (Religious diversity and education in Europe, 5). München: Waxmann. (405–412).
- Collins-Mayo, S. & Dandelion, P. et al. (2010). *Religion and youth. Theology and Religion in Interdisciplinary Perspective Series*. BSA Sociology of Religion Study Group Series. London: Ashgate.
- Frønes, I. (1995). *Among Peers: On the Meaning of Peers in the Process of Socialization*. Oslo: Scandinavian University Press.
- Haastettu kirkko: Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2008–2011. (2012). *Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja*; 115. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Heelas, P. & Woodhead, L. et al. (2005). *The Spiritual Revolution: Why Religion is Giving Way to Spirituality*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Helander, E. (2006). Finland: Individualistic Religiosity within Tradition. - Zieberts, H-G. & Kay, W. K. et al. (toim.): *Youth in Europe II: An international empirical Study about Religiosity*. International Practical Theology; 4. Münster: LIT Verlag. (Helve, H. (2006). *Nuoret ja usko*. - T.A. Wilska (toim.), *Uskon asia. Nuorisobarometri 2006*. Helsinki: Nuorisosaian neuvottelukunta. (92–109).
- Hemming, P. & Madge, N. (2011). Researching children, youth and religion: Identity, complexity and agency. *Childhood*, 2012 vol. 19(1), 38–51.
- Hinnels, J. R. (1997). *The Study of Diaspora Religion*. - J. R. Hinnels (toim.), *The Penguin Handbook of Living Religions*. 2. laitos. Lontoo: Penguin Books. (682–689).
- Hood, R.W.Jr., Spilka, B., Hunsberger, B. & Gorsuch, R. (1996). *The Psychology of Religion: an empirical approach* (2 ed.). New York: Guilford.
- Hopkins P., Olson E., Pain, R. & Vincett, G. (2011). Mapping intergenerationalities: The formation of youthful religiosities. *Transactions of the Institute of British Geographers* 36(2). (314–327).
- Häkkinen, S. (2012). *Ihanne ja todellisuus: Jäsenyyteen sitoutuminen Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa 1960-luvulta 2000-luvulle*. Helsingin yliopisto, teologinen tiedekunta, käytännöllisen teologian laitos
- Jacobson, J. (1998). *Islam in Transition: Religion and Identity among British Pakistani Youth*. London: Routledge.
- Knauth, T., Jozsa, D.P., Bertram-Troost, G. & Ipgrave, J. (2008). *Encountering Religious Pluralism in School and Society: A Qualitative Study of Teenage Perspectives in Europe*. Münster: Waxman.
- Martikainen, T. (2011). *Migration Settlement, Reflections on Post-1990 Immigration to Finland*. Leiden: Brill.
- McGuire, M.B. (2008). *Lived Religion. Faith and Practice in Everyday Life*. United States of America: Oxford University Press.
- Myllyniemi, S. (2006). Nuorisobarometri 2006. - Wilska, T.A. (Toim.), *Uskon asia. Nuorisobarometri 2006. Nuorisosaian neuvottelukunta, julkaisuja 34; Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 67*.
- Myllyniemi, S. (2014). *Ihmisarvoinen nuoruus. Nuorisobarometri 2014. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Nuorisosaian neuvottelukunta. Nuorisotutkimusverkosto*.
- Mäkelä, K. (2000). *Alaikäisiä koskeva yhteiskunta- ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettinen ennakkosäätely*. - Lagström, H., Pösö, T., Rutanen, N. & Vehkalahti, K. (toim.), *Lasten nuorten tutkimuksen etiikka. Nuorisotutkimusverkosto*. (67–88).
- Niemelä, K. (2006). *Vieraantunut vai pettynyt? Kirkosta eroamisen syyt Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 95. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus*.
- Niemelä, K. (2007). *Rippikoulusta aikui-*

- suuteen. Pitkittäistutkimus rippikoulun merkityksestä ja vaikuttavuudesta. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 99. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Niemelä, K. (2008). Does Confirmation Training Really Matter? A longitudinal study of the quality and effectiveness of confirmation training in Finland. Publications of the Church Research Institute; 59. Tampere: Church Research Institute.
- Niemelä, K. (2009). Nuorten uskonnollinen tausta ja uskonnollisuuden muutos rippikoulun aikana seitsemässä Euroopan maassa. – Innanen, T. & Niemelä, K. (toim.), Rippikoulun todellisuus. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 107. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus. (288–310).
- Niemelä, K. (2011). Heikkeneekö uskonnollisuus ikäryhmissä? Uskonnollinen kasvatus ja sen merkitys uskonnollisuuden selittäjänä. – K. Ketola, K. Niemelä, H. Palmu & H. Salomäki (toim.), Uskonto suomalaisten elämässä: Uskonnollinen kasvatus, moraalit, onnellisuus ja suvaitsevaisuus kansainvälisessä vertailussa. Yhteiskuntatieteellisen tietoaarkiston julkaisuja: 9. Tampere. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Tampereen yliopisto. (40–59).
- Niemelä, K. (2015). No longer believing in belonging: A longitudinal study of Finnish Generation Y from confirmation experience to Church-leaving. *Social Compass*. 62(2), 172–186.
- Saine, H. (2000). Uskonnonopetus Suomen oppivelvollisuuskoulussa 1900-luvulla. Turun yliopisto, Turku.
- Silverman, D. (2003). *Doing Qualitative Research: a Practical Handbook*. London: Sage.
- Smith, C. (2003). Theorizing Religious Effects Among American Adolescents. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 42(1), 17–30.
- Smith, C. (2005). *Soul Searching: The Religious and Spiritual Lives of American Teenagers*. New York: Oxford University Press.
- Taira, T. (2003). Maallistumisesta notkistumiseen – muuttuva uskonnollisuus ja uskontososiologian näkökulma. *Sociologia* 40(3), 219–233.
- Taira, T. (2006). *Notkea uskonto*. Turku: Eetos
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi*. Helsinki: Tammi.

”Ettei kävis niinku fajalle” – Nuorten elämänkulku ja toimijuus koulutuksellisissa ja ammatillisissa valinnoissa

Tiivistelmä

Artikkelissa tarkastellaan nuorten opiskelu- ja ammatillisia valintoja elämänkulututkimuksen ja erityisesti elämänkulkutoimijuuden näkökulmista. Kontekstina on suomalainen koulutus- ja työyhteiskunta, jossa koulutuksella ja työllä on korostunut asema niin ihmisten institutionaalisella polulla kuin julkisessa keskustelussakin. Elämänkulkutoimijuudessa keskeistä on toimijuuden ymmärtäminen koko elämänkulun mittaisena tapahtumana, johon erilaiset tekijät vaikuttavat. Nuoret voidaan jakaa valintojensa perusteella neljään ryhmään: 1. kutsumuksen ohjaamat, 2. sopeutujat, 3. järkeilijät ja 4. hämmentyneet. Nuorten toimijuuteen heidän opiskelu- ja ammatillisissa valinnoissaan vaikuttavat muun muassa oma persoona, arvot, kaverien valinnat, työllistyminen ja sosiaalinen yhteenkuuluvuuden tunne. Osa nuorista ajattelee, että opiskeltava ala tähtää pitkälle tulevaisuuden toimijuuteen ja ammattiin, osa taas näkee elämänkulun koostuvan erilaisista vaiheista eikä liitä opiskelualaansa välttämättä lainkaan tulevaisuuden toimijuuteensa.

Nuoruuden elämänkulku suhteessa instituutioihin

Suomalaisten nuorten identiteetti rakentuu huomattavan paljon koulutuksen ja työelämän pohjalta (Turunen, 2009:15). Esimerkiksi koulutuksesta pudonnut nuori voi kokea ulkopuolisuutta suhteessa muihin, sillä minän määrittely on vahvasti kytköksissä toisiin ihmisiin ja heidän elämäntilanteisiinsa (Kojon, 2012:103). Nuoren liittymistä yhteiskuntaan voidaan tarkastella koulutuksen näkökulmasta, ja yhteiskunnallisen osallisuuden katsotaan olevan siihen kyt-

köksissä (Hall ym., 1999:502–503). Suomalaista yhteiskuntaa kuvataankin usein koulutus- ja työyhteiskunnaksi, millä tarkoitetaan koulutuksen merkittävää roolia ihmisen elämänkulussa. Koulutuksen korostunut asema näyttäytyy muun muassa siten, että siitä käydään jatkuvasti yhteiskunnallista ja kulttuurista keskustelua. (Silvennoinen, 2002:138.)

Koulutusyhteiskuntaa ja sen edustamia arvoja on kyseenalaistettu. Yhtenä koulutusyhteiskunnan kriitikkona pidetään teologi ja kasvatusteoreetikko Ivan Illichia. Illichin ihanteena oli irtautuminen koulutusyhteiskunnasta kohti kasvattavaa yhteiskuntaa. Hänen mukaansa esimerkiksi opetussuunnitelmat synnyttävät myyttejä siitä, että tuotannon lisääminen olisi yhteydessä elämänlaadun paranemiseen. Illichin ideaalin kasvattavan yhteiskunnan keskiössä ovat sen sijaan ajatukset siitä, että ihmisen oppimisprosessi ulottuisi kaikille elämänpiirin alueille, että jokaisella olisi oikeus saada kasvatusta ja että kasvattaminen olisi kaikkien tehtävä. (Illich, 2004.)

Koulutusyhteiskunnan näkökulmasta nuoruus voi näyttäytyä vaiheena, joka tähtää aikuisuuteen ja täysivaltaiseen kansalaisuuteen. Nuoren elämänsaarta on kuvattu institutionaaliseksi elämänsäksiksi, jonka ihanteina nähdään esimerkiksi taukoamaton ja nouseva koulutus- ja uraputki (Komonen, 2001:5). Koulutuspoliittisessa keskustelussa ihannekoulutuspolku pitää sisällään onnistuneita ja nopeita koulutuksellisia askelia, joiden nähdään rakentavan yksilön yhteiskunnallista asemaa ja toimivan pohjana nuoren myöhemmälle elämänsäksille. Erilaisten kompastumisten, kuten opiskelijan viivästymisen ajatellaan olevan poikkeamia institutionaaliselta polulta. (Niemi & Kurki, 2013.)

Nuoruus on erityisesti koulutukseen liittyvien siirtymien aikaa, jolloin nuori vaihtaa muun muassa alakoulusta yläkouluun, yläkouluista koulutuksen toiselle asteelle, ja jatkaa tämän jälkeen valitsemaansa suuntaan. Nuorten koulutussiirtymien on tutkittu vaikuttavan keskeisesti heidän hyvinvointiinsa, ja esimerkiksi koulu-uupuminen on yhdistetty masennukseen (Salmela-Aro, 2008:375). Nuoruuden siirtymiin sisältyy riskejä, kuten oman paikan etsimistä, yksinäisyyden kokemuksia, kavereiden puutetta ja motivaatiopulaa koulutusta kohtaan. Juuri nämä siirtymiin liittyvät riskit nähdään vaiheina, jolloin nuori voi pudota instituutioiden ja yhteiskunnan kelkasta (Määttä & Määttä, 2015:11).

Perinteistä siirtymän käsitettä kohtaan on esitetty kritiikkiä, sillä nuoren elämänsäkski ei välttämättä etene suunnitellun käsikirjoituksen mukaisesti. Esimerkiksi urakehitys on voitu nähdä lineaarisena kaarena, joka ei kui-

tenkaan vastaa todellisuutta muuttuvassa maailmassa. Yksilö voi pohtia yhä uudelleen elämänsä kietoutuvia ratkaisuja, jotka viitoittavat hänen elämäänsä. (Amundson ym., 2009:20–21.) Nuorten siirtymät eivät noudata aina perinteisiä koulutusyhteiskunnan ihannoimia polkuja, kuten myös tämän artikkelin tulokset osoittavat.

Tässä artikkelissa analysoin nuorten koulutuksellisia ja ammatillisia valintoja elämänsä näkökulmasta. Elämänsä näkökulmana tarjoaa mahdollisuuden tutkia nuoren kokemusmaailmaa ajallisuuden perspektiivistä, jossa menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus vaikuttavat nuoren valintoihin. Nuorten toimijuuden tarkastelemisessa käytän apuna elämänsä tutkimusta ja tutkimuksesta nousutta käsitettä elämänsä toimijuudesta, jossa toimijuus nähdään koko elämän mittaisena prosessina.

Artikkelini on syntynyt mielenkiintoisessa yhteiskunnallisessa tilanteessa, jossa aiheen ajankohtaisuus korostuu entisestään. Opetus- ja kulttuuriministeriön talousarvioesityksessä vuodelle 2016 kaavaillaan leikkauksia, jotka koskevat muun muassa perusopetuksen avustusten pienenemistä, opintorahan indeksisidonnaisuudesta luopumista ja korkeakoulujen kustannus tehokkuuden parantamista (Opetus- ja kulttuuriministeriö, OKM:n talousarvioesitys vuodelle 2016). Hallituksen leikkaukset ovat herättäneet laajasti keskustelua ja kritiikkiä muun muassa Suomen ylioppilaskuntien liitossa, jossa ollaan huolissaan opetuksen laadusta, nuorten kasvavasta köyhyydestä ja terveyteen liittyvistä kysymyksistä (Suomen ylioppilaskuntien liitto, 2015).

Toimijuus elämänsä mittaisena tapahtumana

Elämänsä on monimuotoinen ja ainutkertainen prosessi, joka koostuu erilaisista elämänsä jaksosta. Elämänsä kulkua voi ymmärtää ikävaiheiden avulla, jotka pitävät sisällään vaihtelevia tehtäviä, odotuksia, velvollisuuksia ja oikeuksia. Metaforisesti elämänsä kulku visualisoidaan usein poluksi, jota vaihtelevat normit ohjaavat, mutta jolta myös poiketaan erilaisten käännekohtien ja siirtymien myötä. Elämänsä kulkuun liittyvät ja sitä muokkaavat kokemukset vaikuttavat ihmisen käsitykseen itsestään. (George, 1993:365.)

Ihmisen elämänsä kulun ajatellaan muodostuvan erilaisista tapahtumista ja sosiaalisista rooleista. Elämänsä kulkua määrittävät yleiset periaatteet, mutta myös yksilölliset erot. Elämänsä kulkua ohjaavat ihmisen kokemuksilleen antamat merkitykset, valinnat, ympäröivät haasteet ja yhteiskunnalliset olosuh-

teet. (Sugarman, 2001.) Myös sukupuolen nähdään vaikuttavan elämänkulun muotoutumiseen, sillä esimerkiksi perheen ja vanhemmuuden vaikutukset työhön ja ammattiin eroavat naisten ja miesten välillä (Antikainen & Komonen, 2003:94–95).

Elämäntutkimuksessa toimijuuden nähdään rakentuvan koko elämänkulun ajan ja toimijuus on kytköksissä ihmisen elämänkaaren eri vaiheisiin. Kun toimijuutta tutkitaan elämänmittaisena tapahtumana, voivat yksilön todellisuus, valinnat, voimavarat ja mielipiteet saada moniulotteisia merkityksiä. (Timonen, 2015:157.) Elämäntutkimustoimijuus voidaan nähdä toimintana, jonka vaikutukset yksilön elämässä ovat pitkäkestoisia. Esimerkiksi koulutusvalinnat voivat muovata ihmisen elämäntutkimusta kauas tulevaisuuteen. (Hitlin & Elder, 2007.)

Toimijuudella voidaan tarkoittaa ihmisen mahdollisuutta päätöksentekoon ja valintoihin. Toimijuus on kytköksissä erilaisiin mahdollisuuksiin, esteisiin ja näköaloihin, joita ihminen elämässään kohtaa. Aiemmat kokemukset muovaavat yksilön käsitystä omista taidoistaan ja kyvyistään sekä toiminnan mahdollisuuksista ja rajoitteista. Toimijuus määrittyy ihmisen ja ympäristön vuorovaikutuksessa, sillä yksilö kohtaa elämässään kysymyksen siitä, mikä ympäröivässä yhteiskunnassa on hänelle mahdollista. (Ronkainen, 1999:51–53.)

Elämäntutkimustoimijuutta voidaan tarkastella elämän käännekohtien ja erilaisten siirtymien hetkillä. Siinä missä pragmaattinen ja identiteettiin liittyvä toimijuuden näkökulma keskittyy tarkastelemaan nykyhetken toimijuutta, voi elämäntutkimustoimijuuden näkökulma tuoda keskusteluun tulevaisuuden kuvan toimijuudesta. Elämäntutkimustoimijuudessa keskeistä on toiminnan ja tulevaisuuteen liittyvien seuraamusten vuorovaikutus. Lisäksi tutkitaan ihmisen pystyvyysuskoa itseensä: millaisia valintoja ihminen kykenee tekemään elämänsä merkittävissä käännekohtissa. (Hitlin & Elder, 2007:176–183.)

Elämäntutkimusta voidaan tutkia toimijuuden, ajoituksen, sijainnin ja linkittyvien elämien näkökulmista, jolloin kiinnitetään huomiota siihen, että yksilön elämäntutkimus ja valinnat ovat sidoksissa hänen elinympäristöönsä ja sosiaalisiin suhteisiinsa. Toimijuus voidaan nähdä persoonallisten pyrkimysten tavoittelemisena, mutta myös yksilön itsetuntemuksena. (Giele & Elder, 1998:6–1.) Toimijuus on yhteydessä elämäntutkimukseen, sillä elämäntutkimus ajatellaan rakentuvan ihmisen teoista ja valinnoista, joille yhteiskunnalliset olosuhteet antavat toimijuuden raamit (Elder, 1998). Toimijuus kietoutuu

ajatukseen minäpystyvyydestä, jolla tarkoitetaan ihmisen käsitystä omista kyvyistään suoriutua erilaisista tehtävistä ja tilanteista. Ihmisen toiminta, motivaatio ja valintojen tekeminen liittyvät erityisesti hänen käsitykseen itsestään, mutta myös hänen todellisiin tietoihinsa ja taitoihinsa. (Bandura, 1997:2–3.)

Ajoituksella puolestaan tarkoitetaan elämäntapahtumien kronologista järjestystä, joka liittyy historiallisiin ja ryhmätekijöihin, mutta myös persoonallisuuteen. Erilaiset muutokset ja valinnat ihmisen elämässä ovat yhteydessä niiden ajoittumiseen elämänkulussa. Se, millainen vaikutus jollakin tapahtumalla yksilön elämässä on, liittyy tapahtuman ajoittumiseen hänen elämänkulussaan. Esimerkiksi avioitumisen ja lasten saamisen vaikutukset nivoutuvat niiden ajoittumiseen ja ihmisen sen hetkiseen elämäntilanteeseen. (Elder, 1998.) Elämänkulun tutkimisessa ei voida sivuuttaa erilaisten sattumien osuutta. Sattuma voidaan ymmärtää tapahtumaksi, joka voi muuttaa ihmisen elämänkulun hetkessä. Sattumia voivat olla muun muassa suunnittelematonta ja merkityksellisiä kohtaamisia (Bandura, 1982). Suunnitellulla sattumalla puolestaan tarkoitetaan esimerkiksi urasuunnitteluun liittyvää yksilön toimintaa, joka näkyy uteliaisuutena, yrittämisenä ja optimismina (Mitchell ym., 1999).

Elämäntapahtumien sijainti kietoutuu historialliseen aikaan ja paikkaan sekä kulttuuriin ja sosiaaliseen rakenteeseen. Ihmisen elämänkulku rakentuu historiallisissa olosuhteissa, joissa yhteiskunnalliset ja kulttuuriset normit vaihtelevat. Historiallisen ajan ja paikan vaikutus yksilön elämänkulussa voi näkyä esimerkiksi merkittävien kansallisten ja kansainvälisten tapahtumien seurauksina. Nämä seuraamukset voivat periytyä sukupolvelta toiselle ja näin mennyt kurottaa juurensa nykyisyyteen, mutta myös tulevaisuuteen. (Elder, 1998.)

Linkittyvät elämät viittaavat yksilön vuorovaikutukseen sosiaalisten ryhmien ja instituutioiden kanssa. Yksilön elämän nähdään muotoutuvan suhteessa kanssaihmiin, ja elämänkulun eri vaiheet ja valinnat vievät yksilöä erilaisten yhteisöjen ja ihmisten luo, mutta myös pois päin niistä. (Giele & Elder, 1998:6–11.) Linkittyvät elämät, esimerkiksi perheenjäsenten elämät ja heidän valintansa, vaikuttavat yksilön elämässä siten, että erilaiset kokemukset ja tapahtumat saavat jaetun merkityksen: toisen ihmisen kokemukset heijastuvat kanssaihmiin (Elder, 1998).

Koulutusyhteiskunnassa nuoren elämänkulku ja koulutus ovat kietoutuneet tiiviisti toisiinsa. Koulutuksellisen elämänkulun ihanteena pidetään

nuoruudessa opiskelua ja siirtymistä aikuisuuteen ja osaksi työmarkkinoita. Kuitenkin koulutukselliset elämänculut vaihtelevat, ja ne saavat erilaisia merkityksiä riippuen muun muassa niiden ajoittumisesta ihmisen elämänculussa. Koulutus osana elämänculkua voidaan nähdä ovena kohti työelämää, mutta myös välivaiheena toiseen koulutukseen. (Kivekäs, 1999:233.) Toimijuus, ajoitus, sijainti sekä linkittyvät elämat vaikuttavat ihmisen koulutuksellisen ja ammatillisen elämänculun muotoutumiseen. Näin ollen yksilölliset polut eivät suuntaa välttämättä kohti ihanteita, vaan elämänculku on yhteydessä moniin eri tekijöihin ja sattumiin.

Toimijuuden tarkasteleminen elämänculikutkimuksen avulla antaa tutkimukselleni ajallisen ulottuvuuden, jossa toimijuus nähdään nuoren koko elämän mittaisena prosessina. Elämänculikutkimuksen näkökulmat – toimijuus, ajoitus, sijainti ja linkittyvät elämat – tarjoavat nuoren toimijuuden tutkimiselle laajan perspektiivin, ja ennen kaikkea ne lisäävät ymmärrystä nuoren tekemiä valintoja kohtaan. Nuorten toimijuuden ymmärtäminen elämänculmittaisena tapahtumana on vaikuttanut myös tutkimukseni metodologisiin ratkaisuihin, joita esittelen seuraavaksi.

Miten nuoren elämänculkua voidaan tutkia?

Tämän artikkelin tutkimustehtävänä on tarkastella nuorten koulutuksellisia ja ammatillisia valintoja elämänculkutoimijuuden näkökulmasta. Vastaan tutkimustehtävään kysymällä, miten ja millä perustein nuoret tekevät valintojaan ja millaisessa asemassa nuorten tekemät valinnat ovat osana heidän elämänculkuaan.

Metodologisten valintojen osalta liityn nuoria osallistavaan tutkimusperinteeseen, jossa nuori nähdään kanssatutkijana, tiedontuottajana ja toimijana tutkijan rinnalla (Pyyry, 2012:35, Aapola-Kari & Vilmilä, 2015). Nuorten osallisuutta tutkimuksessa olen pyrkinyt vahvistamaan kehittämieni spiraalien (elämänculspiraali ja tulevaisuuden spiraali) kautta. Spiraalit ovat eräänlaisia elämänculjanoja, joihin nuoret haastattelun aluksi ja lopuksi ovat voineet kirjoittaa tai piirtää heidän elämänculnsä tärkeimpiä hetkiä ja tulevaisuuden suunnitelmiaan. Selvitän spiraaleiden ideaa tarkemmin kuvattuani ensin aineistoa.

Artikkelin aineisto koostuu 20 nuoren haastatteluista ja heidän tekemistään spiraaleista (40 spiraalia). Haastattelut on tehty vuoden 2014 aikana. Tutkimukseen osallistuneet nuoret ovat iältään 14–20-vuotiaita ja he kaik-

ki asuvat Kanta-Hämeen maakunnassa, pienellä paikkakunnalla. Nuorten osallistumiselle tutkimukseen en asettanut kriteereitä. He tulevat erilaisista taustoista, ja jokainen haastattelu täydentää aineistoa. Haastattelut toteutettiin paikallisessa nuorisotilassa, kodeissa ja kahviloissa. Haastattelut kestivät puolesta tunnista kahteen tuntiin. Nuoria tavoitettiin tutkimukseen paikallisten nuorisotyöntekijöiden (kaupungin ja seurakunnan työntekijöiden) kautta. Nuoret myös kertoivat kavereilleen osallistumisestaan haastatteluun, ja näin viesti tutkimuksesta välittyi eteenpäin, ja yhä useampi nuori halusi olla osana sitä. Esittelen seuraavassa taulukossa aineistoa tarkemmin.

Taulukko 1. Tietoa haastateltavista nuorista

Sukupuolijakauma	10 tyttöä, 10 poikaa Yhteensä 20 nuorta
Ikäjakauma	14v: 2 tyttöä 15v: 2 tyttöä, 6 poikaa 16v: 2 tyttöä, 1 poika 17v: 2 tyttöä, 2 poikaa 19 v: 1 tyttö, 1 poika 20v: 1 tyttö Keski-ikä: 16,1 vuotta
Koulu- ja opiskelupaikka	Peruskoulu: 4 tyttöä, 6 poikaa Ammattikoulu: 3 tyttöä, 3 poikaa Lukio: 2 tyttöä Ammattikorkeakoulu: 1 poika Työelämässä: 1 tyttö (pätkätoita)
Perhetausta	Ydinperhe: 4 tyttöä, 7 poikaa Uus- tai yksinhuoltajaperhe: 6 tyttöä, 3 poikaa

Tutkimukseeni osallistui 10 tyttöä ja 10 poikaa (taulukko 1). Nuorten keski-ikä on 16,1 vuotta. Vanhempia nuoria tutkimuksessa on selkeästi vähemmän. Tämä johtuu nuorten asuinpaikkakunnan olemattomista jatko-opintomahdollisuuksista. Paikkakunnalla on lukio, muttei ammattikoulua eikä korkeakouluja. Peruskoulun jälkeen nuoren on valittava joko paikallinen lukio

tai käytävä ammattikoulua tai lukiota toisella paikkakunnalla. Nuorisotyöttömyys on alueella korkea, ja nuorten on vaikea työllistyä kotipaikkakunnalleen. Nuorten perhetaustat vaihtelevat, ja miltei puolet nuorista elää uus- ja yksinhuoltajaperheissä. Kuten taulukosta nähdään, pojat asuvat tyttöjä useammin ydinperheissä.

Jokainen tutkimukseen osallistunut nuori on allekirjoittanut suostumuksen tutkimukseen osallistumisesta. Suostumuksessa korostetaan nuoren anonyymiuden suojaamista ja mahdollisuutta vetäytyä pois tutkimuksesta missä vaiheessa tahansa. Lisäksi tutkimukseen osallistuneiden alle 15-vuotiaiden nuorten huoltajilta on pyydetty lupa nuorten tutkimukseen osallistumiseen.¹ Aina ennen haastattelutilanteen alkamista olen kertonut haastateltaville nuorille keskeiset haastatteluteemat. Olen myös korostanut, ettei ”väärää” vastauksia ole olemassa, vaan nuori voi vastata esittämiini kysymyksiin omalla tavallaan tai jättää vastaamatta, mikäli niin haluaa. Haastattelutilanteen alussa ja lopussa olen ollut kiinnostunut nuoren odotuksista, tunnelmista ja kokemuksista koskien tutkimukseen osallistumista. Olen myös kysynyt, miten nuoret arvioivat käyttämieni menetelmien toimivuutta.

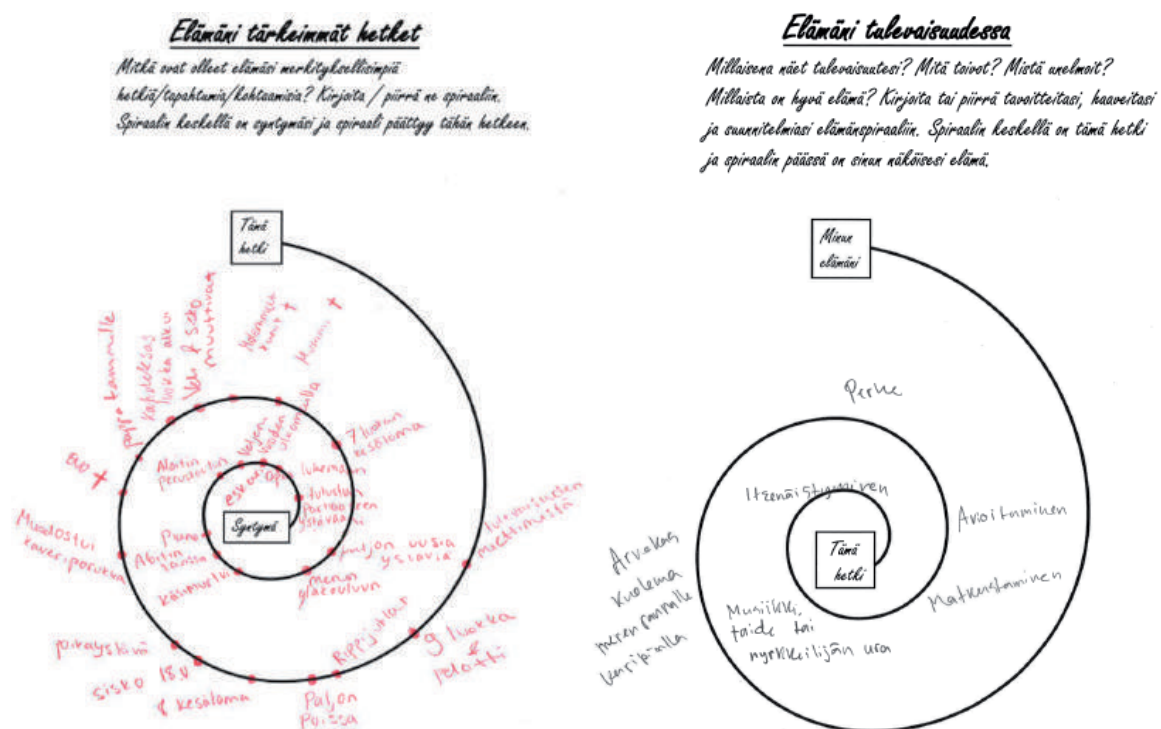
Haastattelussa olen kysynyt nuorelta laajasti hänen elämästään. Kysymykset ovat liittyneet muun muassa nuoren arkeen, hänelle läheisiin yhteisöihin, koulu- ja opiskelupaikkaan, arvoihin ja uskontoon sekä tulevaisuuden suunnitelmiin. Haastattelun taustalla on ollut ajatus siitä, että nuoren elämää kartoitettaisiin monipuolisesti ja -ulotteisesti, nuoren arkeen ja kokemusmaailmaan linkittyen. Tutkimuksessani tärkeäksi on noussut ajallisuuden näkökulma ja nuoren elämänsä kulku: eletty elämä, nykyisyys ja tulevaisuus. Nuoren elämänsä kulun hahmottamisen apuna olen käyttänyt haastatteluissa elämänsä spiraaleita ja tulevaisuuden spiraaleita. Jokainen nuori on tehnyt haastattelun aluksi elämänsä spiraalin ja lopuksi tulevaisuuden spiraalin eli yhteensä kaksi spiraalia (yhteensä 40). Olen kehittänyt spiraalit tutkimustani varten saadakseni tietoa nuoren eletystä elämästä, nykyhetken tilanteesta, mutta myös tulevaisuuden suunnitelmista. Spiraaleiden avulla nuoren elämänsä kulku on avautunut tutkijalle laajemmin. Samalla spiraalit ovat toimineet haastateltavalle apuna hänen hahmottaessaan omia kokemuksiaan sekä osallistuessaan tiedontuottamiseen.

Spiraaleita kehitellessäni olen tutustunut erilaisiin mahdollisuuksiin ihmisen elämänsä kulun hahmottamiseksi. Perinteisesti tutkimuksessa on käytetty elämänsä janaa elämänsä kulun kuvaamisen apuna. Visuaaliselta muodoltaan elämänsä jana voi olla esimerkiksi polku, matonkude tai talo (Kekkonen, 2004:30).

Myös puun muotoa on käytetty nuorten elämän ymmärtämisessä (Saarelainen, 2015). Tutkimuksessani olen päätenyt spiraalin muotoon, sillä se on helppo hahmottaa ja visuaaliselta muodoltaan se on jännittävämpi kuin pelkkä jana. Spiraalin laajenevat kaaret ja kerrokset voidaan nähdä elämänselun vaiheina ja aiempien kokemusten ajatellaan vaikuttavan esimerkiksi ihmisen kuvaan itsestään, hänen valintoihinsa ja sosiaaliseen maailmaansa.

Elämänseliraali on spiraalin muotoon puettu elämänselana, johon nuori on voinut kirjoittaa tai piirtää hänen elämänselään tapahtuneita asioita, kohtaamisia ja vaiheita. Spiraalin keskellä on ”syntymä” ja sen päässä ”tämä hetki”. Tulevaisuuden spiraali puolestaan jatkaa siitä, mihin elämänseliraali jää. Spiraalin keskellä lukee ”tämä hetki” ja spiraalin päässä ”minun elämäni”. Spiraaleiden avulla nuori on voinut jäsentää elämänselkukuaan ja tutkijana olen saanut kuvan siitä, millainen nuoren tähän asti eletty elämä on ollut ja millaisena hän näkee tulevaisuutensa.

Kuvio 1. Elämänseliraali ja tulevaisuuden spiraali rinnakkain.²



Edellä olevat spiraalit ovat osa aineistoani. Vasemmalla oleva elämänspiraali on 14-vuotiaan tytön tekemä ja oikealla puolella on 16-vuotiaan pojan täyttämä tulevaisuuden spiraali. Elämänspiraali on tehty haastattelun aluksi ja kohtaaminen on päättynyt tulevaisuuden spiraalin tekemiseen. Haastattelutilanteessa nuori itse on saanut kertoa spiraaleistaan ne asiat, jotka hän on halunnut jakaa kanssani. Analyysissäni olen kiinnittänyt huomiota myös niihin teemoihin, joita nuori ei ole välttämättä nostanut esille haastatteluhetkenä.

Kuten spiraaleista voi havaita, ovat nuoret merkinneet niihin elämänsä tärkeimpiä, elettyyn elämään tai tulevaisuuteen liittyviä hetkiä, kokemuksia, tavoitteita ja suunnitelmia. Spiraaleihin nuoret ovat kirjoittaneet/kuvanneet muun muassa perhe- ja kaverisuhteitaan, koulutuspolkuaan, harrastuksiaan ja haaveitaan. Kun spiraaleita tarkastellaan elämänkulututkimuksen näkökulmasta, ei mennyttä elämää, nykyisyyttä ja tulevaisuutta voi irrottaa toisistaan. Nuoren toimijuus ei tapahdu vain tässä hetkessä, vaan se on vuorovaikutuksessa nuoren historian ja hänen tulevaisuudenkuvansa kanssa. Toisaalta nuoren tämän hetkinen toimijuus liittyy hänen aiempiin elämäkokemuksiinsa ja antaa suuntaviivoja tulevaisuuden toimijuudelle.

Tässä artikkelissani tarkastelen nuoren elämänkulun koulutuksellista ja ammatillista polkua toimijuuden näkökulmasta. Olen aloittanut analysoimalla aineistoa aineistolähtöisesti koodaamalla eli etsimällä nuorten koulutuksellisiin ja ammatillisiin mahdollisuuksiin ja haasteisiin liittyviä teemoja. Seuraavaksi olen pelkistänyt löytämiäni kuvauksia napakammiksi ilmaisuiksi, kuten ”arvot ja ammatinvalinta” ja ”työllistymisen vaikutus ammatinvalintaan”. Pelkistettyjen ilmausten pohjalta olen muodostanut neljä ryhmää, joiden perusteella nuoret tekevät koulutuksellisia ja ammatillisia valintojaan.

Toimijuus nuoren elämänkulussa, näkökulmana koulutuksellinen ja ammatillinen polku

Suomalaisten nuorten elämänkaarta on kuvattu institutionaaliseksi elämänkuluksi, jota koulutukselliset ja ammatilliset valinnat muovaavat (Komonen, 2001). Tämä näkyy myös omassa tutkimuksessani, sillä koulu ja opiskelu ovat vahvasti läsnä nuorten tekemisissä molemmissa spiraaleissa. Nuoret ovat kuvanneet spiraaleihinsa koulutuspolkuaan esikoulusta peruskouluun ja opiskelupaikan valintaan. Nuoret myös kirjoittavat tulevaisuuteen liittyvistä koulutus- ja ammattisuunnitelmistaan.

Kuvio 2. Koulutuksellinen ja ammatillinen polku tulevaisuuden spiraalissa



Kahdestakymmenestä tutkittavasta 16 nuorta ovat kirjoittaneet elämänspiraaleihinsa omaa kouluhistoriaansa. Nuoret näkevät ala- ja yläkoulun aloittamisen yhtenä elämänsä merkittävimpänä asiana. Elämänspiraaleihinsa nuoret ovat merkinneet myös opiskelupaikkansa (ammattikoulu, lukio tai ammattikorkeakoulu) sekä kokemuksiaan työssäoppimisesta, kesätyöstä ja pidempiaikaisista työjaksoista. Neljää nuorta, jotka eivät ole maininneet elämänspiraaleissaan lainkaan koulu- tai työkokemuksiaan, yhdistävät koulussa koetut vaikeudet. Nuoret kertovat haastatteluisa kohdanneensa koulussa esimerkiksi kiusaamista, jaksamiseen liittyviä haasteita ja oppimisvaikeuksia.

Seuraavaksi esittelen analyysin perusteella syntyneet neljä ryhmää, joiden pohjalta kohtaamani nuoret tekevät koulutuksellisia ja ammatillisia valintojaan. Nimeän ryhmät seuraavasti: 1. Kutsumuksen ohjaamat, 2. Sopeutujat, 3. Järkeilijät ja 4. Hämmentyneet. Havainnollistan ryhmien erityispiirteitä nostamalla tekstiin nuorten omaa puhetta.

”...kuunnella niitten murheita ja yrittää auttaa niitä.” – Kutsumuksen ohjaamat

Ensimmäiseen ryhmään, jota kutsun nimellä ”kutsumuksen ohjaamat”, kuuluvat ne nuoret, jotka kokevat opiskelupaikkansa ja tulevaisuuden työnsä kietoutuvan heidän arvoihinsa, intohimoihinsa ja persoonallisiin ominaisuuksiinsa sekä itsensä toteuttamiseen. Ammatinvalinnan yhteydessä kutsumuksella tarkoitetaan tarkoituksellisuuden ja merkityksellisyyden kokemusta suhteessa omaan tekemiseen. Kutsumus liittyy niin sanottuun aitoon minuuteen, joka määrittää ihmisen suhtautumista ympärillä oleviin ihmisiin ja ilmiöihin (Aaltonen, 2007:43–44).

Tulosteni perusteella nuorten arvot, asenteet ja vakaumus ovat yhteydessä heidän koulutuksellisiin ja ammatillisiin valintoihinsa. Arvojen avulla kuvataan niitä asioita, jotka mielletään arvokkaiksi, hyviksi ja tavoittelemisen arvoisiksi. Arvot ovat yhteydessä toimijuuteen ja ne määrittävät toiminnan päämääriä ja tavoitteita (Hirsjärvi, 1991:45–46). Niiden arvojen, joihin lapsi sosiaalistuu, katsotaan vaikuttavan aikuisuudessakin (Inglehart, 1997:33). Toisaalta nuoruutta pidetään maailmankuvan muodostamisen vaiheena, jolloin nuori rakentaa omaa arvomaailmaansa (Helve, 1993:12).

Haastateltavat nostavat esille esimerkiksi yrittäjyyden, paikallisten palveluiden säilymisen, heikoimmista huolehtimisen, lasten turvallisuuden ja vanhusten yksinäisyyden heille tärkeinä arvoina.

Tyttö: Vanhuksia kunnioitettais, ku just mitä nyt koulussa katottiin videoita, että ei niistä oikeesti huolehdi niin hyvin jo jossain paikoissa. Että niitä ei kunnioiteta. Silleen kun aattelee näitä vuosia taaksepäin, että ilman semmosii vanhempia ihmisiä, niin nehän taisteli periaatteessa Suomenkin puolesta. (H6, 17v, sosiaali- ja terveysala)

Nuori kertoo halunneensa aiemmin parturikampaajaksi, mutta päätyi opiskelemaan kuitenkin sosiaali- ja terveysalaa. Nuoren mukaan päätökseen on vaikuttanut ajatus työn tärkeydestä ja siitä, ketkä hänen mielestään ovat eniten avun tarpeessa. Haastattelussa ilmenee, että opiskeleminen alalla on vahvistanut edelleen nuoren ajatusta tulevan työnsä tärkeydestä ja tarpeellisuudesta. Hänen oma persoonansa ja arvopohjansa tukevat työn merkitystä. Tytön valinnat tilanteessa näyttävät eettisenä toimijuutena, jonka pohjana on

nuoren moraalinen motivaatio. Moraalista motivaatiota ohjaavat arvot, joiden mukaan yksilö pyrkii toimimaan säilyttääkseen minuutensa kokonaisuena. Jos ihminen toimii vastoin moraalinormejaan, kohdistuu tämä toiminta myös hänen minäkuvaansa vastaan. (Power, 2005:224.)

Moraalinen motivaatio voi näkyä nuorten suhteessa työhön eettisenä herkkyytenä, jota he toteuttavat tulevaisuuden ammatissaan. Eettinen herkkyys voidaan ymmärtää kyvyksi käsitellä eettisiä kysymyksiä, mutta myös tunnistaa niitä. Eettinen herkkyys liittyy omien asenteiden ja ennakkoluulojen tiedostamiseen sekä muiden ihmisten tarpeiden ja piirteiden ymmärtämiseen. (Juujärvi ym., 2007:21–22.) Talouskasvua korostavassa kovien arvojen yhteiskunnassa ja työelämässä nuorten kyky eettisten kysymysten tunnistamiseen ja niiden käsittelyyn voi nousta entistäkin tärkeämpään rooliin.

Haastattelemiini nuoret kertovat avoimesti, että heidän omat koulutukseen ja ammattiin liittyvät suunnitelmansa voivat poiketa siitä, mitä heidän vanhempansa heiltä odottavat. Moni nuori voi kokea perheensä vaikuttavan tulevan opiskelupaikan valinnassa, eikä ihme, sillä perhettä pidetään ensimmäisenä instituutiona, joka määrittää ihmisen suhdetta ympäröivään yhteiskuntaan (Antikainen, 1993:109). Ne nuoret, joiden sisarukset ovat opiskelleet lukiossa, näkevät usein lukion todennäköisimpänä opiskelupaikkana. Tutkimusaineistossani on myös niitä nuoria, jotka haluavat jatkaa vanhempiansa työtä perheyrittäessään. Kodin sosioekonominen tausta ja vanhempien koulutustaso vaikuttavat nuoren koulutuksellisiin valintoihin, mutta myös koulu-menestykseen (Rinne, 2007; Kalalahti, 2012).

Poika: Fajja sanoo vaan koko ajan, että kannattaa ottaa hyvä numerot ja mennä opiskelemaan, ettei käy niin kuin sille. Mutsi kokeilee koko ajan saada mua johonkin lukioon opiskelemaan, että mä saisin hyvän työpaikan. (H2, 15v, 9-luokkalainen)

Nuori (H2) kertoo kokevansa (amatilliselta asemaltaan työntekijöitä edustavien) vanhempiansa taholta painostusta lukioon menemisestä. Haastateltava toteaa kuitenkin aikovansa hakea peruskoulun jälkeen ammattikouluun opiskelemaan ”autoalaa”. Tulevaisuudessa nuori näkee itsensä pienkonekorjaajana. Haastateltava kertoo, että autot ja mopot ovat olleet jo lapsesta lähtien hänen suurin intohimonsa, ja pienkonekorjaajan työssä hän voisi korjata esimerkiksi mopoja. Aiemman tutkimuksen mukaan vanhempien koulutus

vaikuttaa nuoren koulutusvalintoihin, ja koulutuksen nähdään periytyvän vahvasti (Myrskylä 2009). Tutkimukseeni osallistuneiden nuorten vanhemmista valtaosa on suorittanut toisen asteen ammatillisen koulutuksen. Myös haastatelluista nuorista yli puolet on menossa ammattikouluun tai opiskelee siellä parhaillaan. Tutkittavat nuoret toteavat, että heidän vanhempansa kunnioittavat heidän koulutusvalintojaan. Mielenkiintoista on kuitenkin se, että monet ammatillisen koulutuksen käyneet vanhemmat toivovat lastensa kouluttautuvan heitä korkeammin, ”ettei kävis niinku fajalle”.

Aineistonäytteen (H2) poika toimii esimerkkinä nuoresta, joka valitsee ammattinsa harrastuksen ja intohimon ohjaamana. Hän ei välitä lähipiiristä tulevasta sosiaalisesta paineesta, joka koskee hänen ammatinvalintaansa. Nuoren toimijuus osoittaa itseohjautuvuutta, ja valintojen taustalla ovat ennen kaikkea hänen omat kiinnostuksenkohteensa. Yhteistä tälle ryhmälle (kutsumuksen ohjaamat) on kokemus siitä, että vaikka oma luokka tai opiskeluryhmä ei olisikaan tiivis ja nuorelle läheinen, ei hän näe tämän vaikuttavan oleellisesti esimerkiksi opiskelumotivaatioonsa, koska ala ja opiskelupaikka sinänsä tuntuvat oikeilta. Elämänspiraaliin merkitty opiskeluala näyttäytyy tulevaisuuden spiraalissa ammattina, jossa nuori näkee itsensä valmistumisen jälkeen. Nuoren tämän hetkinen toimijuus tähtää pitkälle tulevaisuuteen, ja koulutusvalintojen nähdään poikivan tulevaisuudessa mielekkään työpaikan.

Kutsumuksen perusteella ammattinsa valitsevien nuorten joukossa on myös niitä, jotka kokevat erityistä tarvetta auttaa ja toimia asiakaspalveluammattissa. Auttamishalun on tutkittu pohjautuvan usein yksilön arvomaailmaan ja auttaminen nähdään keinona toteuttaa omia arvojaan (Hakkarainen & Syrjänen, 2004:22). Esimerkiksi kasvatuksen on tutkittu vaikuttavan yksilön haluun auttaa ja altruismin mielletään rakentuvan ennen kaikkea sosiaalisesti (Pessi & Saari, 2008:150).

Tyttö: Mä jotenkin silloin jo, silloin yläasteella olin siis, tykkäsin kuunnella ja jutella kavereitten kanssa, kuunnella niitten murheita ja yrittää auttaa niitä. Emmätiiä, mulla on ollu vaan aina semmonen auttamisen, et hirveesti halua auttaa ja sillain. (H3, 19v., nuoriso- ja vapaa-ajanohjaaja)

Kuten nuoren esimerkki osoittaa, pohtii hän omaa persoonaansa suhteessa ammatinvalintaansa. Nuori näkee itsensä auttamishaluisena ja kuuntelijana. Työssään nuoriso- ja vapaa-ajanohjaajana hän voi tehdä työtä persoonallaan.

AmmatINVALINNASSA minäkäsitys nousee keskeiseen rooliin. Minän kehittymisen nähdään tapahtuvan yksilöitymisen ja eriytymisen kautta. Jos prosessi jää kesken, voi nuoren olla vaikeaa määritellä mahdollisuuksiaan ja rajojaan suhteessa ammatinvalintaan. (Mulari, 2013:105–108.) Tulosteni perusteella erityisesti kutsumuksen perusteella koulutuksen ja ammatin valitsevat nuoret pohtivat omia ominaisuuksiaan suhteessa tulevaan ammattiinsa. Työn tulee vastata nuoren persoonaa, ja identiteettiä ei nähdä irrallisena ammatillisesta identiteetistä.

”...ja sit kun ei riittäny sinne autolle, niin mentiin metallille.” – Sopeutujat

Toinen ryhmä, ”sopeutujat”, koostuu niistä nuorista, jotka ovat ikään kuin löytäneet itsensä opiskelupaikastaan. Nuoret kertovat olevansa kiinnostuneita koulutusalaan tai melko motivoituneita opiskeluun. Voi olla, että nuori on päätenyt opiskelupaikkaansa, koska hän ei ole päässyt sisään ensisijaiseen valintakohteeseensa. Muutama ryhmään kuuluvista nuorista on vaihtanut opiskelupaikkaa. Ala, jota nuori opiskelee, ei mahdollisesti tarkoita samaa kuin työ, mitä hän haluaa tulevaisuudessa tehdä, ja nuoren tämän hetkinen toimijuus ei välttämättä tähtää pitkälle tulevaisuuden toimijuuteen. Nuoret itse eivät vaikuta kokevan oman paikkansa etsimistä ongelmalliseksi, vaan pikemminkin elämänkulkuun kuuluvien sattumien, ajoituksien ja tapahtumien seuraukseksi, ja sopeutuminen mielletään suhtautumistavaksi elämään ja sen eri vaiheisiin.

Sopeutujille erityisen tärkeää on, että oma luokka tai opiskeluryhmä on tiivis, ja moni heistä kertoo ystävien vaikuttavan suuresti opiskelupaikan valintaan ja siellä viihtymiseen.

Poika: Mieluummin mä olisin halunnu sinne autonamentajaks mut sinne mä en ihan pisteiden määrällä päässy. Mul oli sitten toisena vaihtoehtona tää metalli siellä ja sit kun ei riittäny sinne autolle, niin mentiin metallille ja metallilla mä oon pärjänny tosi hyvin. Siel on kaikki nää, siel on kaveriteita ja kaikkien kaa hyvis väleissä ja koulut menee hyvin siellä. (H11, 17v, metalliala)

Poika kertoo viihtyvänsä metallialan opinnoissa hyvin. Hän ei kuitenkaan suunnittele jäävänsä metalli-alalle työskentelemään. Haastattelussa poika

kertoo hakevansa armeijan jälkeen autonasentajaksi aikuiskoulutuspuolelle. Nuori nostaa esille kaverisuhteet tämänhetkisessä opiskelupaikassa viihtymiseen vaikuttavana asiana. Nuoren elämänselkku kietoutuu kaverisuhteisiin, joita hän on opiskelupaikassaan solminut, eli linkittyvät elämänselkku vaikuttavat nuoren valintoihin. Pojan kohdalla luokan sosiaalinen rakenne eli ryhmän sosiaaliset suhteet vaikuttavat nuoren viihtymiseen opiskelupaikassaan, eli elämänselkkuun kietoutuva sijainnin käsite nousee tässä yhteydessä keskeiseksi. Sijainti voi tarkoittaa sosiaalisia rakenteita, jotka vaikuttavat ihmisen elämänselkkuun ja hänen valintoihinsa (Giele & Elder, 1998). Aineistonäytteen nuoren kohdalla sosiaalinen rakenne nousee positiiviseksi valintoihin vaikuttavaksi tekijäksi, kun taas jonkun toisen nuoren kohdalla ryhmän sosiaaliset suhteet ja rakenteet voivat ajaa häntä pois päin yhteisöstä.

Tulosten perusteella voidaan todeta, että pojat vaikuttavat suhtautuvan opiskelualan muutokseen rennommin ja juostavammin kuin tytöt. Tämä näyttäytyy esimerkiksi siten, että tytöt kokevat opiskelupaikan vaihtamisen eräänlaisena epäonnistumisena ja väärän valinnan seurauksena, kun taas pojat mieltävät erilaiset vaihdokset elämänselkkuun kuuluvina kokeiluina, jotka ohjaavat toimijuutta ”oikealle raiteelle”. Poikien suhtautumisessa erilaisiin koulutuksellisiin muutokseen voi olla kyse siitä, että heidän kynnyksensä rikkoa yhteiskunnan normeja, kuten ”ihanteellista koulutuspolkua” voi olla matalampi; poikkeuksellisia polkuja ei pelätä. Aiemman tutkimuksen perusteella tytöt suunnittelevat poikia enemmän tulevaisuuttaan, kuten koulutus- ja ammatinvalintaansa (Malmberg, 2001). Voi olla, että tulevaisuuden pohtiminen herättää tytöissä huolta ja stressiä.

Toisaalta työelämää leimaa jatkuvan koulutuksen, ammattitaidon ja uusien työtapojen kehittämisen ja omaksumisen kulttuuri. Työ, jonka nuori ensin valitsee, ei välttämättä ole ura, jota hän tulevaisuudessa tekee. (Flammer & Alsaker, 2006:242.) Näin ollen tämän hetkisen toimijuuden ei tarvitsekaan määrittää vahvasti nuoren tulevaisuuden toimijuutta, vaan elämänselkkuun nähden rakentuvan erilaisista vaiheista ja toimijuuksista.

”...ja tietää, ettei tuu saamaan siltä alalta töitä.” – Järkeilijät

Kolmannen ryhmän muodostavat ne nuoret, joiden koulutuksellisiin ja ammatillisiin valintoihin vaikuttavat järkipäiset syyt. Nimitän tätä ryhmää ”jär-

keilijöiksi”. Nuoret perustelevat valintojaan esimerkiksi hyödyllisyyden, työllistymisen, taloudellisen pärjäämisen ja sijainnin näkökulmista.

Tyttö: Se on paljon hyödyllisempi ja sillä alalla on enemmän töitä kuin vaatetusalalla. Tavallaan, jos mä oisin käynyt tota vielä vuoden. Tavallaan semmosta alaa, mistä mä en tykkää, mikä on pakkopullaa opiskella ja tietää, ettei tuu saamaan siltä alalta töitä. Joutus silti lähtee opiskelee uudelleen. Mä ajattelin, että saa tavallaan nopeemmin paperit ja pääsee töihin vaikka oon kuullu, että merkonomiopiskelu on hyvin tylsää ja ykstoikkosta. Mutta on se silti hyödyllisempi. (H14, 17v, vaatetusala)

Tyttö opiskelee alaa, josta hän ei kertomansa mukaan pidä, ja suunnittelee alan vaihtoa. Nuori perustelee alanvaihtoa erityisesti työllistymisen näkökulmasta. Hän korostaa puheessaan, että merkonomiksi opiskelu olisi hyödyllisempää kuin vaatetusalan opintojen suorittaminen. Nuoren mielessä hyödyllisyys kietoutuu ajatukseen nopeasta valmistumisesta ja työllistymisestä. Tytön esimerkki osoittaa, että toisinaan ensin valittu voi jäädä toiseksi nuoren hyödylliseksi mieltämälle vaihtoehdolle. Nuorten käsitykset hyödyllisistä aloista pohjautuvat kotona, kaveripiirissä ja koulussa käytyihin keskusteluihin, joiden perusteella he rakentavat mielikuvaansa ammatista, johon heidän kannattaa suunnata.

Monet haastattelemani nuoret nostavat esille pelon työttömäksi joutumisesta, ja he kertovat työllistymistilanteen vaikuttavan valintoihinsa. Aiemman tutkimuksen mukaan erityisesti tytöt kokevat huolta omasta työllistymisestään, ja 46 prosenttia nuorista naisista mieltää työelämän pelottavaksi (Talouselämä, 2009/2015). Nuorten pelot liittyvät muun muassa työpaikan löytymiseen liittyviin vaikeuksiin, potkuihin, työn rankkuuteen ja epäinhimillisyyteen (Nuorten arvot ja elämä -tutkimus, 2009).

Tutkimukseeni osallistuneet nuoret ovat kotoisin paikkakunnalta, jossa lukio on ainut mahdollinen opiskelupaikka peruskoulun jälkeen. Jos nuori haluaa opiskella ammattikoulussa tai korkeakoulussa, on hänen opiskeltava toisella paikkakunnalla. Tämä merkitsee nuorelle muutosta sosiaalisissa suhteissa, sillä jopa esikoulusta asti yhdessä kulkenut kaveriporukka ja luokka voi hajota eri suuntiin. Aiempi tutkimus osoittaa, että niiden nuorten, jotka asuvat lähempänä koulutusmahdollisuuksia, on helpompaa saavuttaa opiskeluihin liittyvät tavoitteensa ja aloittaa opiskelut (Puhakka 2003:40). Tässä

suhteessa nuoret voivat olla keskenään hyvin eriarvoisessa asemassa suhteessa koulutukseen.

Nuoren toimijuus on kytköksissä ympärillä oleviin rakenteisiin, ja esimerkiksi nuoren asuinpaikka vaikuttaa hänen toimijuuteensa, kuten koulutusalan valintaan. Asuinpaikka voi myös haastaa muuttamaan kauas pois kotoa tai vaihtoehtoisesti matkustamaan päivittäin opiskelupaikkakunnalle. Asuinpaikka toimii esimerkkinä nuorten toimijuutta toisinaan rajoittavasta tekijästä, johon nuori itse harvoin voi vaikuttaa.

”...mä en yhtään osaa sanoa mikä musta tulee.”

– Hämmentyneet

Neljäntenä ryhmänä ovat ”hämmentyneet”. Ryhmään kuuluvat nuoret kokevat jopa ahdistusta koulutus- ja ammatinvalintaan liittyvissä kysymyksissä. He vaikuttavat olevan kiinnostuneita melko monista eri vaihtoehdoista, ja oikean alan löytäminen voi tuntua nuoren mielestä vaikealta.

Tyttö: En mä tiedä, mulla on vieläkin silleen, että mä en tiedä yhtään. Kyllä mua kiinnostaa eri asiat, mutta mä en yhtään osaa sanoa mikä musta tulee. Sit se oli semmosta, että mä en tykänny yhtään, että siitä puhuttiin niin paljon. (H10, 15v, 9-luokkalainen)

Haastateltava kertoo kokevansa ahdistusta peruskoulussa käydyistä keskustelusta liittyen koulutus- ja ammatinvalintaan. Nuori ei vielä tiedä, mitä hän tulevaisuudessa haluaa opiskella tai tehdä työkseen, joten hän on päättänyt hakea paikalliseen lukioon. Lukion käyminen antaa nuorelle hänen itsensä mukaan lisää aikaa koulutusalan valintaan. Koska tulevaisuuden ammatti voi olla nuorille vielä epäselvä, näkyy tämä myös heidän spiraaleissaan: nuorilla ei ole selkeää näkemystä siitä, mitä he haluavat tulevaisuudessa tehdä työkseen, eikä heillä ole tarkkaa kuvaa tulevaisuuden koulutuksellisesta tai ammatillisesta toimijuudestaan. Erityisen tärkeää kuitenkin on, että työ olisi mielekästä ja opiskelu- ja työyhteisö tiivis. Haastatteluissa ilmenee, että ryhmään kuuluvat nuoret pelkäävät katuviensa koulutusvalintojaan. Juuri pelko väärästä valinnasta erottaa hämmentyneet-ryhmään kuuluvat nuoret sopeutujista: sopeutujille väärää valintoja ei ole, sillä valinnat, jotka sillä hetkellä tuntuvat oikeilta, voivat elämänkulun myötä muuttua. Hämmentyneet puolestaan eivät

uskalla tehdä valintoja, sillä heidän näkökulmastaan vääriä valintoja on tarjolla liikaa. Kuitenkin ammatinvalintaa voidaan pitää monimutkaisena prosessina, ja niin sanottua täydellistä valintaa ei ole vaaditulla hetkellä olemassa (Shertzer, 1984:82).

Toimijuuden voidaan ajatella tarkoittavan ihmisen mahdollisuutta vaikuttaa oman elämänsä kulkuun (Bandura 1989:1175). Tutkimustulosteni perusteella voidaan todeta, että ahdistus tulevaisuuden koulutuksellisista ja ammatillisista kuvioista vaikuttaa nuoren toimijuuteen rajoittavasti, ja valinnan mahdottomuus heikentää nuoren omaa kokemusta minäpystyvyydestään. Koulutukselliset ja ammatilliset valinnat liittyvät myös niiden ajoittumiseen nuoren elämäkulussa. Entä jos nuori ei ole vielä valmis tekemään elämänsä kulkuunsa liittyviä tärkeitä valintoja?

Eryityisesti ne nuoret, jotka kokevat hämmennystä koulutukseen ja ammattiin liittyvissä valinnoissaan, korostavat osallisuuden kokemuksen merkitystä tulevassa koulutus- tai työpaikassaan. Heille tunne johonkin kuulumisesta on erityisen tärkeä.

Poika: Mä pääsin tekee kaikkee hommaa, vaikkei välillä onnistunukaan, niin kyllä ne aina kaverit tuki siinä. Et se oli positiivista siinä firmassa, kaveria ei jätetty, et aina tehtiin loppuun tai neuvottiin ihan kunnolla. Pidettiin kovasti huolta, soiteltiin aina iltasin ja tälleen, et mitä tehdään huomenna, et en mä oo koskaan semmosta työnantajaa nähny, mikä pitää niin hyvin huolta. (H13, 15v, 9-luokkalainen joustavan perusopetuksen ryhmässä, työharjoittelu LVI -yrityksessä)

Nuoren esimerkki osoittaa, kuinka merkittäviä työharjoittelukokemukset voivat olla. Poika nostaa esille kannustavan ja huolehtivan työilmapiirin. Hänet nähdään työyhteisön tasaveroisena jäsenenä. Myöhemmin haastattelussa kertoessaan tulevaisuuden spiraalistaan nuori kertoo unelmatyönsä olevan sellainen, jossa työilmapiiri on hyvä. Aiemmat positiiviset kokemukset voivat muovata kuvaa nuoren unelma-ammattista. Työn mielekkyyden ja taloudellisen pärjäämisen ohella unelmatyö merkitsee yhteisöllisyyttä ja arvostusta. Yhteisöllisyyden voidaan ajatella muodostuvan yhteisöön kuulumisen tunteesta, yksilön merkityksellisyyden kokemuksesta osana ryhmää, tarpeiden tyydyttämisestä jäsenyyden kautta ja jaetusta emotionaalisesta yhteydestä esimerkiksi yhteisen historian ja kokemusten välityksellä (McMillan & Chavis, 1986:9).

Nuorten kokemukset osoittavat, että yhteisöllisyyden kokemus voi toimia motivaation lähteenä nuoren toimijuudelle koulutus- ja ammatinvalinnassa.

Koulutuksen ja ammatin rooli nuoren elämänsä edellä esiteltyjen ryhmien valossa

Millaisena nuori näkee ammatin ja työn roolin elämänsä? Osa nuorisista, erityisesti hämmentyneet, ajattelevat, että päätöksen opiskelualasta ja tulevasta ammatista tulisi osua kerralla oikeaan. Toiset taas näkevät ammatinvalinnan pikemminkin polun valitsemisena, joka johdattaa eri elämänvaiheissa erilaisiin risteyskohtiin, joissa voi valita monta uutta suuntaa. Tulosteni perusteella sopeutujat-ryhmään kuuluvat nuoret näkevät työvaihtoehtoja elämänsä juuri vaihteleviin suuntiin kaareutuviksi poluiksi, joille astumista ei pelätä.

Nuorten käsitys työn roolista vaihtelee. Jotkut nuoret näkevät työn huomattavasti enemmän välineellisenä mahdollistajana kuin toiset. Välineellisenä mahdollistajana toimivalla työllä tarkoitan ammattia, joka mahdollistaa nuorelle mukavan arjen taloudellisen turvan, tasapainoisen elämän ja matkustelemisen muodossa. Erityisesti kutsumuksen ohjaamat korostavat työtä, jota tehdään ennen kaikkea sen sisällön ja tärkeyden vuoksi. Järkipärisin perustein koulutuksensa ja ammattinsa valitsevat nuoret mieltävät työn välineelliseksi mahdollistajaksi, jota tehdään muun muassa taloudellisen pärjäämisen ja muun elämän mahdollistamisen takia.

Aiempi tutkimus osoittaa, että 55 prosenttia suomalaisista ajattelee työn merkittävänä ennen kaikkea toimeentuloa. Yli puolet suomalaisista siis näkee työntekemisen mahdollisuudeksi elämän muiden ja merkittävämpinä pitamiensä asioiden rahoittamiseen. Kuitenkin samalla työn mielletään olevan yksi keskeisimmistä ihmisen identiteettiä ja itsearvostukseen vaikuttavista tekijöistä. (Haavisto, 2010:34–35.) Tutkimukseeni osallistuneiden nuorten näkemykset työn roolista elämänsä yhtyvät suomalaisten yleiseen näkemykseen työn roolista: elämässä on tärkeämpiä asioita kuin työ, mutta työ kuitenkin määrittää vahvasti nuoren käsitystä itsestään ja omista taidoistaan.

Johtopäätökset

Artikkelissani olen tarkastellut nuorten spiraaleihin merkitsemiä ja heidän haastattelussa selvittämiään koulutus- ja ammatinvalintaan vaikuttavia te-

kijöitä. Erityisenä näkökulmana on ollut nuorten tekemien valintojen suhde elämäntietoisuuteen (Giele & Elder, 1998; Hitlin & Elder, 2007). Tutkimuksessani huomiota herättää koulutuksen korostunut asema nuorten tekemisissä spiraaleissa ja elämäntietoisuudessa. Syitä tähän voi olla monia. Yksi selitys voi löytyä siitä, että koulutusta pidetään pääsylippuna yhteiskunnan jäseneksi, ja yhteiskunnallisen osallisuuden ehtona on kiinnittyminen peruskoulun jälkeisiin opiskelumarkkinoihin. Myös nuoret tiedostavat tämän muun muassa peruskoulussa, kotona, uutisissa ja kaveripiirissä käymiensä keskustelujen pohjalta. (Komonen, 2001).

Olen muodostanut neljä ryhmää siltä pohjalta, millä perusteella nuoret tekevät koulutuksellisia ja ammatillisia valintojaan. Ryhmät ovat kutsumuksen ohjaajat, sopeutujat, järkeilijät ja hämmentyneet. Nuorten toimijuuteen koulutukseen ja ammattiin liittyvissä valinnoissa vaikuttavat monet eri tekijät, kuten nuoren identiteetti, sosiaaliset suhteet, arvot ja halu toteuttaa itseään. Kutsumuksen ohjaajat korostavat oman persoonan vaikutusta valintaan, sopeutujille tärkeitä ovat sosiaaliset suhteet, rationaaliset puolestaan mieltävät työn roolin elämäntietoisuudessa enemmän välineelliseksi mahdollistajaksi ja hämmentyneille erityisen tärkeää on osallisuuden kokemus opiskelu- ja työyhteisöissä. Korostan, että ryhmien väliset erot ja yhtäläisyydet eivät kuitenkaan ole täysin selvärajaisia. Voi olla, että elämäntietoisuuden eri vaiheissa ja elämäntietoisuuteen vaikuttavien tekijöiden vuorovaikutuksessa nuoren valinnoissa korostuvat erilaiset painotukset kuin haastatteluhetkenä.

Koska aineistoni koostuu nuorten haastatteluista, jotka ovat heidän yksittäisiä kokemuksiaan, ei siitä voida tehdä suoraan yleistyksiä. Kuitenkin nuoren kokemuksen pohjalta tehty tutkijan tulkinta voi kertoa tutkittavasta ilmiöstä laajemmin ja raapaista sen pintaa syvemmillä. Yleistettävyyden yhtenä kriteerinä voidaan pitää tarkoituksenmukaista aineiston keräämistä. Tässä tutkimuksessa aineisto on koottu siten, että haastateltujen 20 nuoren kokemusmaailmat eivät olisi toisistaan huomattavan kaukana ja että he itse suhtautuisivat tutkimusaiheeseen ja tutkimukseen osallistumiseen myönteisesti. Tärkeäksi nousee myös nuoren kokemus siitä, että hän on tutkimusaiheen asiantuntija ja tuntee pystyvänsä vastaamaan esittämiini kysymyksiin. (Eskola & Suoranta, 1998:66.) Tähän olen erityisesti tahtonut kohtaamiani nuoria rohkaista ja näin tukea heidän toimijuuttaan haastattelutilanteissa.

Nuorten koulutukselliset ja ammatilliset valinnat kietoutuvat yksilölliseen toimintaan, sosiaalisiin rakenteisiin ja erilaisiin muutoksiin. Nuoren toimi-

juus, tapahtumien ajoitus, sijainti ja linkittyvät elämät selittävät nuoren tekemiä valintoja (Giele & Elder, 1998:6–11). Esimerkiksi kutsumuksen ohjaamat -ryhmään kuuluvat nuoret osoittavat vahvaa minäpystyvyyttä, millä tarkoitetaan ihmisen uskoa siihen, että hän kykenee suoriutumaan hänelle asetetuista tehtävistä (Bandura, 1997). Nuorten minäpystyvyys näyttäytyy omien tavoitteiden, arvojen ja intohimojen seuraamisena. Edes läheltä tuleva nuoren valintoja koskeva sosiaalinen paine ei horjuta heidän luottamustaan ”omaa juttuaan” kohtaan.

Tapahtumien ajoittuminen (Giele & Elder, 1998:10) nuoren elämänkuluksessa vaikuttaa hänen koulutuksellisiin ja ammatillisiin valintoihinsa. Tästä esimerkkinä toimivat hämmentyneet-ryhmään kuuluvat nuoret, joiden kohdalla koulutukselliset ja ammatilliset ratkaisut vaikuttavat tulevan liian varhain, sillä he eivät vielä tiedä, mitä he elämältään haluavat. Epävarmuus ja pelko näkyvät näiden nuorten toimijuuden toteuttamisessa, eivätkä he luota omaan minäpystyvyyteensä erilaisten valintojen äärellä. Hämmentyneiden puheessa kaikuu ajatus hyväksynnästä ja valinnoista, jotka näyttäytyisivät oikeilta myös heidän lähipiirinsä silmissä. Miten koulutusyhteiskunta tulee vastaan nuoria, joille ajatus ideaalista koulutuspolusta (Komonen, 2001) luo paineita ja riittämättömyyden kokemuksia?

Järkeilijät-ryhmään kuuluvat nuoret perustelevat koulutuksellisia ja ammatillisia ratkaisujaan sijainnin näkökulmasta (Giele & Elder, 1998:9). Sijainti merkitsee järkeilijöille esimerkiksi fyysistä sijaintia. Muun muassa opiskelupaikan etäisyys kotoa vaikuttaa nuoren opiskelupaikan valintaan. Sijainti on yhteydessä myös kulttuuriseen ja sosiaaliseen rakenteeseen. Järkeilijät pohivat työllisyyden kysymyksiä sekä taloudellista pärjäämistä epävarmassa maailmassa.

Sopeutujien valinnoissa linkittyvien elämien (Giele & Elder, 1998:11), erityisesti vertaisryhmien vaikutus, on merkittävä. Sopeutujille tärkeää on yhteenkuuluvuus sosiaalisten ryhmien ja instituutioiden kanssa, vaikka itse opiskeltava ala ei olisi nuorelle ”se oikea”. Sopeutajat voivat tehdä valintojaan sen mukaan, minne heidän kaverinsa suuntaavat. Toisaalta sopeutajat rikkovat rajoja koskien ihanteellista koulutuspolkua. Mutkat vaikuttavat olevan luonnollinen osa heidän tietään.

Kaikissa esitellyissä neljässä ryhmässä on sekä tyttöjä että poikia. Tyttöjen ja poikien opiskeluun ja ammattiin liittyvien valintojen taustalla on samantlaisia syitä. Kuitenkin haastatteleman tytöt kokevat poikia enemmän stressiä

ja huolta valintoihinsa liittyvien kysymysten äärellä. Tämä korostuu erityisesti hämmentyneet-ryhmään kuuluvien tyttöjen kohdalla, jotka pelkäävät väärin valintojen vaikutusta elämänselkussa. Sopeutujat-ryhmään kuuluvat pojat puolestaan korostavat valintoja, jotka sillä hetkellä ovat tuntuneet oikeilta ja heidän elämäntilanteisiinsa sopivilta.

Voidaan siis ajatella, että poikien luottamus itseensä ja omiin valintoihinsa on tyttöjä korkeampaa, sillä suhtautumistapa elämänselkuun on erilainen. Poikien elämänselku saa merkityksen erilaisten mutkien ja poikkeamien kautta.

Kuten neljän ryhmän esimerkit osoittavat, nuorten koulutuksellisten ja ammatillisten valintojen taustalla on monenlaisia syitä ja perusteluja. Yksi asia on kuitenkin varma: jokaista nuorta tulee tukea hänen koulutuksellisella ja ammatillisella matkallaan, kaikkine pysäkkeineen. Ihanteellinen koulutuspolku ei välttämättä toteudu kaikkien nuorten kohdalla, ja toisaalta myytti siitä voi ajaa nuoren kyseenalaistamaan omaa minäpystyvyyttään, jos hän ei kykene toteuttamaan odotuksia. Artikkelissani olen tuonut keskusteluun nuorten yksilöllisiä opiskeluun ja ammattiin liittyviä valintoja. Valintaa ei tarkastella vain nuoren nykyisyydestä käsin, vaan sitä peilataan koko elämänselkuun.

Viitteet

- 1 Olen noudattanut Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeistusta siitä, että alle 15-vuotiaiden tutkimukseen osallistuvien nuorten huoltajilta olisi suotavaa pyytää suostumusta (Mäkelä, 2000:82).
- 2 Elämänselkua on muokattu, siitä on poistettu nimiä ja päivämääriä.

Kirjallisuus

- Aaltonen, T. (2007). Luova kutsumus: Tarkoituksen kokemisen taito. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Aapola-Kari, S. & Vilmilä, F. (2015). Osallistavat menetelmät nuorten kanssa tehtävässä tutkimuksessa. Metodifestivaali 19.8.2015, Nuorisotutkimusverkosto.
- Amundson, N.E., Harris-Bowlsbey, J. & Niles, S.P. (2009). Essential Elements of Career Counseling: Processes and Techniques. 2nd ed. New Jersey: Pearson.
- Antikainen, A. (1993). Kasvatus, koulutus ja yhteiskunta. Porvoo: WSOY.
- Antikainen, A. & Komonen, K. (2003). Elämäkerta ja elämänselku kasvatuksen ja aikuiskasvatuksen sosiologiassa. P. Sallila (toim.), Elämänlaajuinen oppiminen ja aikuiskasvatus. Aikuiskasvatuksen 44. vuosikirja. Helsinki: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura. (84–121).

- Bandura, A. (1982). The Psychology of Chance Encounters and Life Paths. *American Psychology* 37(7), 747–755.
- Bandura, A. (1989). Human Agency in Social Cognitive Theory. *American Psychologist* 44(9), 1175–1184.
- Bandura, A. (1997). *Self-Efficacy: The Exercise of Control*. New York: Stanford University.
- Elder, G. (1998). The Life Course as Developmental Theory. *Child Development* 69(1), 1–12.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Flammer, A. & Alsaker, F. (2006). Adolescents in school. – S. Jackson & L. Goossens (toim.), *Handbook of Adolescent Development*. New York: Psychology Press. (241–242).
- George, L. (1993). Sociological perspectives on the transitions. *Annual Review of Sociology* 19, 353–373.
- Giele, J. & Elder, G. (1998). *Methods of Life Course Research: Qualitative and Quantitative Approaches*. London: SAGE Publications.
- Haavisto, I. (2010). *Työelämän kulttuurivälilankumous: EVAn arvo- ja asennetutkimus 2010*.
- Hakkarainen, P. & Syrjänen, K. (2004). Mitä vapaaehtoistoiminnalla tarkoitetaan? – P. Hakkarainen (toim.), *Tukea ja mahdollisuuksia vapaaehtoistoiminnalle*. Riihimäen kirjapaino Oy. (13–20).
- Hall, T. & Coffey, A. & Williamson, H. (1999). Self, Space and Place: youth identities and citizenship. *British Journal of Sociology of Education* 20(4), 501–513.
- Helve, H. (1993). Nuoret humanistit, individualistit ja traditionalistit: Helsinkiläisten ja pohjalaisten nuorten arvomaailmat vertailussa. Helsinki: Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssi ry, Nuorisotutkimusseura.
- Hirsjärvi, S. (1991). *Johdatus kasvatustieteen*. Porvoo: WSOY.
- Hitlin, S. & Elder, G. (2007). Time, Self and the Curiously Abstract Concept of Agency. *Sociological Theory* 25(2), 170–191.
- Illich, I. (2004). *Deschooling Society*. London: Marion Boyars.
- Inglehart, R. (1997). *Modernization and Postmodernization: Cultural, Economic and Political Change in 43 Societies*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Juujärvi, S., Myyry, L. & Pessa, K. (2007). *Eettinen herkkyyden ammatillisessa toiminnassa*. Jyväskylä: Gummerus.
- Kalalahti, M. (2012). Perhetaustan vaikutus tyttöjen ja poikien koulunkäyntiin. *Kasvatus* 43(4), 375–390.
- Kekkonen, M. (2004). *Vanhemmuutta etsimässä ja tukemassa: Lapsiperheiden peruspalveluiden kehittäminen*. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus STAKES.
- Kivekäs, M. (1999). Siirtymä ammatillisesta koulutuksesta työelämään 1990-luvulla. – R. Linnakangas (toim.), *Koulutus ja elämäntietä: näkökulmia koulutuksen vaikuttavuuteen*. Rovaniemi: Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. (227–261).
- Kojo, M. (2012). Pause päällä: Työn ja koulutuksen ulkopuoliset jaksot nuorten elämäntietä. *Janus* 20(2), 94–110.
- Komonen, K. (2001). Koulutusyhteiskunnan marginaalissa? Ammatillisen koulutuksen keskeyttäneiden nuorten yhteiskunnallinen osallisuus. Joensuu: Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja 47.
- Malmberg, L. (2001). Future-orientation in Educational and Interpersonal Contexts. – J. Nurmi (toim.), *Navigating Through Adolescence: European Perspectives*. New York & London: Routledge Palmer. (119–140).
- McMillan, D. W. & Chavis, D. M. (1986). Sense of community: a definition and theory. *Journal of Community Psychology*, 14, 6–23.
- Mitchell, K.E., Levin, A.S., & Krumboltz, J.D. (1999). Planned Happenstance: Constructing Unexpected Career Opportunities. *Journal of Counselling & Development*, 77, 115–124.
- Mulari, M. (2013). *Tietoisen ammatinvalinnan opas*. Keuruu: Atena.

- Myrskylä, P. (2009). Koulutus periytyy edelleen. Tilastokeskuksen hyvinvointikatsaus 1/2009.
- Mäkelä, K. (2000). Alaikäisiä koskevan yhteiskunta- ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettinen ennakkosäätely. – H. Lagström, T. Pösö, N. Rutanen & K. Vehkalahti (toim.), Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Nuorisotutkimusverkosto. (67–88).
- Määttä, M. & Määttä, A. (toim.) (2015). Parempia ratkaisuja koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten tukemiseen. Valtion selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 16/2015.
- Niemi, A.-M. & Kurki, T. (2013). Amislaiseksi valmistettu, valmennettu, kuntoutettu ja ohjattu? – K. Brunila, K. Hakala, E. Lahelma & A. Teittinen (toim.), Ammatillinen koulutus ja yhteiskunnalliset erot. Helsinki: Gaudeamus. (201–215).
- Nuorten arvot ja elämä -tutkimus 18.3.2009. Taloudellinen tiedotustoimisto.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö, OKM:n talousarvioesitys vuodelle 2016. <http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2015/08/okmtae2016.html>. 14.3.2016.
- Pessi, A. & Saari, J. (2008). Hyvä tahto. Auttamisen asenteet ja rakenteet suomessa. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.
- Power, C. (2005). Motivation and Moral Development: A Trifocal Perspective. – G. Carlo & C. Pope Edwards (toim.), Moral Motivation through the Life Span; Volume 51 of the Nebraska Symposium on Motivation. University of Nebraska Press, Lincoln and London. (197–250).
- Puhakka, H. (2003). Koulutus, työelämä ja sukupuoli. Näkymätöntä näkyväksi. – M. Vanhalakka-Ruoho (toim.), Elämäkulkku, työura ja sukupuolitietoinen ohjaus -projektin ydinteemoja. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunnan selosteita 87. (20–42).
- Pyry, N. (2012). Nuorten osallisuus tutkimuksessa: Menetelmällisiä kysymyksiä ja vastausyrittäjiä. Nuorisotutkimus 1/2012, 35–53.
- Rinne, S. (2007). Kodin merkitys lukiolaisten opiskelumenestykseen ja valintoihin. – E. Klemelä, R. Olkinuora, S. Rinne & A. Virta (toim.), Lukio nuorten opiskelutienä. Turkulainen lukio opiskelijoiden, vanhempien ja opettajien silmin 2000-luvun alussa. Turku: Painosalama Oy. (261–291).
- Ronkainen, S. (1999). Ajan ja paikan merkittävät: Subjektiviteetti, tieto ja toimijuus. Tampere: Gaudeamus.
- Saarelainen, S. (2015). Life Tree Drawings as a Methodological Approach in Young Adults' Life Stories during Cancer Remission. *Narrative Works*, 5/1, 68–91.
- Salmela-Aro, K. (2008). Motivaatio ja hyvinvointi elämän siirtymissä. *Psykologia* 5/2008, 374–379.
- Shertzer, B. (1984). *Career Planning: Freedom to Choose*. Boston: MA.
- Silvennoinen, H. (2002). Koulutus marginalisaation hallintana. Helsinki: Gaudeamus.
- Sugarman, L. (2001). *Life-span development: Frameworks, accounts and strategies*. Sussex: Psychology Press.
- Suomen ylioppilaskuntien liitto, Hallitus hylkäsi opiskelijat, mitä siitä seuraa? (2015). <http://www.syl.fi/2015/05/29/hallitus-hylkasi-opiskelijat-mita-siita-seuraa/>. 14.3.2016.
- Talouselämä. Nuoret pelkäävät sekä työtä että työttömyyttä. (2009/2015). <http://www.talouselama.fi/uutiset/nuoret-pelkaavat-seka-tyota-etta-tyottomyytta-3410381>. 15.12.2015.
- Timonen, H. (2015). Elämän ja muutoksen tarinat vankilasta vapauteen. – P. Kaupila, J. Silvonen & M. Vanhalakka-Ruoho (toim.), Toimijuus, ohjaus ja elämäkulkku. Itä-Suomen yliopisto. (145–158).
- Turunen, T. (2009). Nuorten palkansaajien työorientaatiot Suomessa – Tutkimus 18–29-vuotiaiden suomalaisten palkansaajien työkeskeisyyttä lisäävistä yksilöllisistä taustatekijöistä. *Janus* 17(1), 4–19.

Kuva sielunhoidollisena kohtaamispaikkana? – Taidetyöskentelyn herättämien merkitysten äärellä nuortenillassa

Tiivistelmä

Taidelähtöisten menetelmien käyttö on lisääntynyt viime vuosikymmeninä useilla yhteiskunnan sektoreilla, myös kirkossa. Kiinnostuksen taustalla on vahvistunut tietoisuus taideilmaisun positiivisista vaikutuksista muun muassa mielenterveyteen ja syrjäytymisen ennaltaehkäisyyn. Sielunhoidon näkökulmasta aihetta on kuitenkin tutkittu erittäin vähän niin maailmanlaajuisesti kuin kotimaisessa tutkimuksessa. Tässä artikkelissa tarkastellaan, miten taidelähtöiset menetelmät soveltuvat nuorten sielunhoidolliseen kohtaamiseen seurakunnan nuortenillan kontekstissa. Aineistona ovat 22 nuoren tekemät kuvat ja niiden äärellä käydyt keskustelut neljän taidetyöskentelyä sisältäneen nuortenillan lopuksi. Analyysissa tarkastellaan sielunhoidon näkökulmasta nuorten tapaa kertoa kuvansa merkityksistä. Tuloksena havaittiin, että nuoret avasivat kuviensa merkityksiä kolmella eri tasolla. Kuvien merkitykset puolestaan liittyivät nuoren elämänasenteeseen, ajankohtaisiin muutoksiin ja eksistentiaaliin kysymyksiin. Merkitysten jakaminen kuvien äärellä näyttää selviävän sielunhoidollisesti arvokkaana, mutta herkkyyttä ja tilannetajua edellyttävänä kohtaamisen muotona. Taiteen metaforinen suoja osoittautuu tärkeäksi erityisesti vaikeasti sanoitettavien aiheiden käsittelyssä.

Kohti luovaa kohtaamista

Istumme piirissä seurakunnan kerhotilan lattialla ja katsomme sinisävyistä kuvaa, josta yksi nuorteniltan osallistunut tyttö kertoo. Tunnelma on odottava ja hieman väsynyt: nuoret ovat juuri keskittyneet intensiivisesti maalaamiseen. Tähän asti olen voinut vain katsoa sivusta, mitä ulkoisesti tapahtuu, aistunut toiminnan äänet ja keskittymisen. Nyt saan kuulla, mitä tämä merkitsi heille – vai merkitsikö? (Tutkimuspäiväkirja, 28.3.2015)

Taidelähtöisten menetelmien käyttö on lisääntynyt viime vuosikymmeninä sosiaali-, hoito- ja kasvatusalalla, vähitellen myös kirkossa¹. Vaikka taidelähtöiset menetelmät eivät ole terapiaa, niiden käyttämisen nousun voi nähdä liittyvän jo 1900-luvun alussa käynnistyneeseen kehitykseen, jonka myötä taiderapia on kasvanut psykiatrisissa sairaaloissa tehdyistä kokeiluista omaksi terapiamuodokseen (Hentinen, 2007:21; Mantere, 2007:11). Muutokseen on vaikuttanut käänteentekevästi myös YK:n vuonna 1992 aloittama Arts in Hospital -toiminta, jonka ansiosta Suomeen syntyi ensin Terveyttä kulttuurista -verkosto ja myöhemmin opetus- ja kulttuuriministeriön toimintaohjelma Taiku², jonka tukemana taiteen ja kulttuurin käyttö erityisesti hoiva-alalla ja erityisryhmien parissa kasvoi merkittävästi (Liikanen, 2010).

Ylle poimittu tutkimuspäiväkirjani ote avaa ikkunan yhteen niistä kevään 2015 aikana toteutetuista nuortenilloista, joissa olen tutkinut taiteen käyttöä seurakunnassa nuorten ja nuorten aikuisten kanssa. Illat liittyivät väitöstutkimukseeni, jossa tarkastelen taidetta sielunhoidollisen kohtaamisen osana. Tutkimuksessani kysyn, millaisia merkityksiä, kokemuksia ja vuorovaikutusta taideilmaisu tuo kohtaamiseen seurakunnassa sielunhoidon näkökulmasta – ja toisaalta, millaisia haasteita taide tuo kohtaamiseen. Tässä artikkelissa kysyn erityisesti, miten nuoret kuvaavat tekemiensä kuvien merkityksiä, ja millaisena merkitysten jakaminen näyttäytyy sielunhoidollisen kohtaamisen näkökulmasta. Merkityksillä tarkoitan tässä yhteydessä niitä teemoja, joihin nuoret ovat itse viitanneet kertoessaan kuvastaan tai sen tekemisestä. Merkitykset ovat toisin sanoen nuorten omia tulkintoja ja havaintoja kuvistaan – eivät jonkun toisen, esimerkiksi tutkijan näkemyksiä. Analyysissa nuorten ilmaisemat merkitykset asettuvat vuoropuheluun myös omien havaintojeni kanssa liittyen siihen hermeneuttiseen kehään, jossa tutkijana kuvien eri ulottuvuuksia pyrin ymmärtämään. Tässä prosessissa olen kuitenkin palannut uudestaan ja uudestaan nuorten omien sanojen äärelle.

Taiteen sielunhoidollisen potentiaalin tutkiminen seurakunnan nuorten ja nuorten aikuisten parissa tehtävässä työssä on ajankohtaista monesta syystä. Kasvava tietoisuus suuresta joukosta syrjäytymisvaarassa olevia ja syrjäytyneitä suomalaisia nuoria (esim. Myrskylä, 2012) on herättänyt tarpeen etsiä uusia keinoja nuoren sukupolven kohtaamiseen ja tukemiseen. Useilla yhteiskunnan sektoreilla on havahduttu taideilmaisun mahdollisuuksiin nuorten itsetunnon vahvistamisessa, osallisuuden lisäämisessä ja syrjäytymisen ennaltaehkäisyssä (mm. Taimi 2001–2003³). Kasvava kiinnostus on näkynyt uudella

vuosituhannella niin käytännön projektien (mm. Krappala & Pääjoki, 2003) kuin tutkimusten (esim. Hautala, 2008; Känkänen, 2013) lisääntymisenä. Kirkossakin taiteen käyttö on yleistynyt, mutta sielunhoidossa taiteen käyttö on ollut vähäistä: eniten taidetta on käytetty kasvatuksen menetelmänä (Eerola, 2011:50–51). Yksittäisiä opinnäytetöitä lukuun ottamatta aihetta ei ole myöskään tutkittu Suomessa sielunhoidon näkökulmasta. Kansainvälisestikin taiteen käyttö sielunhoidossa on ollut hyvin vähän tutkittu aihe (esim. Lartey, 2003:29), ja nämä harvat aihetta koskettavat tutkimukset sijoittuvat sairaala-kontekstiin (Lane, 2008; Byrne, 2009 & 2014; Glenister, 2012). Esimerkiksi Byrne (2009) ja Glenister (2012) ovat tutkineet taiteen käyttöä palliatiivisessa hoidossa.

Vaikka alan tutkimus on nuorta, taiteen positiivisista vaikutuksista terveyteen, elämänlaatuun ja syrjäytymisen ennaltaehkäisyyn on saatu rohkaisevia tuloksia niin kotimaisissa kuin kansainvälisissä tutkimuksissa (esim. Siivonen ym., 2011; South, 2006; HDA⁴ 2000). Taidelähtöisiä menetelmiä lastensuojelussa tutkineen Päivi Känkäsen mukaan taiteen voima liittyy erityisesti metaforiseen suojaan, jonka avulla on mahdollista ilmaista niitäkin asioita, joiden sanoittaminen olisi kipeää tai vaikeaa (Känkänen & Rainio, 2010). Metaforin suoja syntyy taiteen tarjoamasta symbolisesta etäisyydestä, jonka suojassa itseilmaisuus voi tulla mahdolliseksi niillekin, joille kaikki muut keinot olisivat liian pelottavia. (Känkänen, 2013:12). Kiinnostavaa onkin, miten metaforinen suoja vaikuttaa nuortenillassa.

Sielunhoidon ja taideterapian vuoropuhelu

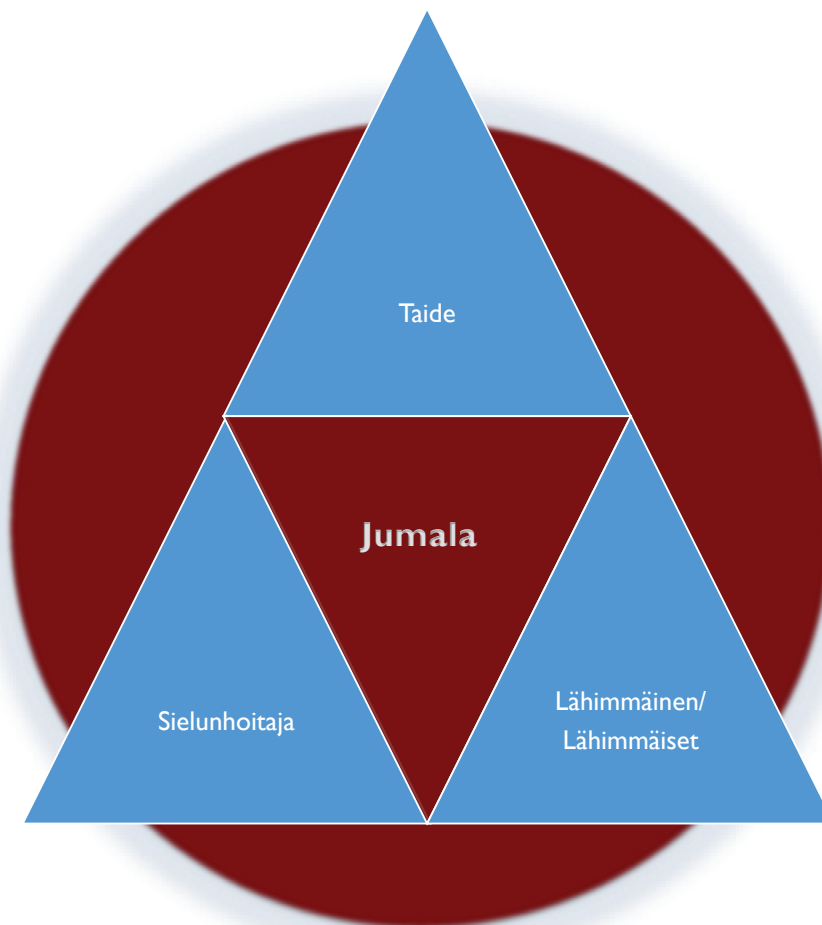
Laajassa merkityksessä sielunhoidolla voidaan tarkoittaa kaikkea sitä kristillisessä viitekehyksessä tapahtuvaa auttamista, joka kohdistuu niin ihmisen psyykkiseen kuin hengelliseen kokemusmaailmaan (Kettunen, 2012:265, 270–271). Taideterapia voi puolestaan tarkoittaa avarimmillaan kaikkea sellaista terapiaa, jossa taidetta käytetään asiakkaan itseilmaisun ja kommunikation apuna, ei esteettisin tavoittein (Liebmann, 2004:7). Käsite on laaja-alaisempi kuin taidepsykoterapia, jota voi harjoittaa vain erityistason psykoterapeuttikoulutuksen tai taidepsykoterapian täydennyskoulutuksen saanut ammattihenkilö. Taideterapian kenttä on taidepsykoterapiaa laajempi ja tavoitteet paitsi kuntouttavia, myös ennaltaehkäiseviä (Huttula & Leijala-Marttila, 2012:281).

Sekä sielunhoidon että taideterapian nimikkeiden alle mahtuu lukuisia lähestymistapoja (Hentinen, 2007a:24; Gothóni, 2014:19). Taideterapia voi olla hyvin erilaista riippuen siitä, millainen on terapeutin pohjakoulutus, miten hän näkee taiteen roolin terapiassa ja mihin psykologisiin koulukuntiin terapia nojautuu (Hentinen, 2007a:21–23). Sielunhoitoon vaikuttaa yhtä lailla se, kuka sielunhoitoa harjoittaa ja missä. Jan de Jongh van Arkelin jaottelussa sielunhoidolla on neljä eri toteutumisen tasoa: 1) kristittyjen keskinäinen epämuodollinen huolenpito (mutual care), 2) paikallisseurakunnan pastoraalinen sielunhoito (pastoral care), 3) terapeutisesti suuntautunut erityissielunhoito (pastoral counseling) sekä 4) pastoraalipsykoterapia (pastoral therapy) (De Jongh van Arkel, 2000:161–164; Vrt. Kettunen, 2012:274). Tutkimukseeni koskettaa pääasiassa paikallisseurakunnan tasolla tapahtuvaa pastoraalista sielunhoitoa, johon ei tarvita erityistason koulutusta. Tässä kontekstissa lähimmäiskeskeisen ja voimavarakeskeisen sielunhoidon näkemykset (Gothóni, 2014:30–33, 36–38) ovat tarjonneet itselleni hedelmällisiä näkökulmia nuorten kohtaamisen tarkasteluun. Sen lisäksi, että niissä korostuu hyväksyvä vuorovaikutus ja ihmisen omien voimavarojen tukeminen, suuntauksilla on taustaltaan yhteistä kosketuspintaa taideterapian humanististen ja narratiivisten lähestymistapojen kanssa (Hentinen, 2007a:24; Gothóni, 2014:31–32).

Sekä sielunhoidossa että taideterapiassa puhutaan kolmiosuhteesta, jonka puitteissa auttaminen toteutuu. Sielunhoidossa suhteen nähdään muodostuvan autettavan, auttajan ja Jumalan välille (Kiiski, 2009:11; Gothóni, 2014:25), taideterapiassa taideterapeutin, asiakkaan ja taiteen välille (Rannan, 2007a:37). Taideterapiassa tätä suhdetta voi Jonesin (2005:247.) tapaan luonnehtia luovaa tekoa odottavaksi mahdollisuuksien tilaksi. Kolmiosuhteessa taide ei ole vain keskustelun väline, vaan itsessään terapeutista toimintaa. Asiakkaan ja taiteen välille muodostuu oma suhde siinä missä asiakkaan ja terapeutin välillekin. Myös terapeutilla on oma suhteensa asiakkaan taiteeseen (Mantere, 2007:11). Kristillisessä sielunhoidossa kolmiosuhde tarkoittaa sitä, että kohtaamisessa nähdään aina olevan läsnä myös näkymätön ulottuvuus, Jumala. Ajatus perustuu kristilliseen ihmiskäsitykseen ja Jeesuksen opetukseen: ”Sillä missä kaksi tai kolme on koolla minun nimessäni, siellä minä olen heidän keskellään” (Matt.18:20). Tähän käsitykseen kuuluu ajatus siitä, että Jumala on salatulla tavalla läsnä ihmisen koko olemuksessa ja ihmisten välisessä kohtaamisessa silloinkin, kun keskustelussa ei puhuta hengelliseksi mielletyistä kysymyksistä. Sielunhoitaja voi siis ottaa uskon ulottuvuuden

huomioon paitsi keskustelussa, myös äänettömässä rukouksessa, ja ilmentää sitä esimerkiksi tilassa olevien symboleiden kautta (Gothóni, 2014:53–54). Autettava voi toki halutessaan tehdä samoin. Kristillisen teologian mukaan ihmisen ja Jumalan suhde ei ole kuitenkaan yksisuuntainen: itse Jumala voi vaikuttaa kohtaamisen inhimillisiin osapuoliin. Miten tämä tapahtuu, jää ihmisen näkökulmasta salaisuudeksi. Siitä huolimatta pyrin tutkimuksessani tarkastelemaan, miten nämä kaksi edellä kuvattua näkemystä kolmiosuhteista yhdistyvät käytännössä. Luonnokseni taidelähtöisestä sielunhoidosta (kuva 1) kuvastaa suhdetta, jonka kolmessa kärjessä ovat sielunhoitaja, lähimmäinen ja taide. Kaiken keskellä on Jumala, joka vaikuttaa omalla tavallaan kaikkiin suhteen osapuoliin ja heidän vuorovaikutukseensa. Tutkijana saan kuitenkin otteen vain siihen, millä tavoin hengellinen ulottuvuus näkyy ja kuuluu ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja taiteessa.

Kuva 1: Luonnos taidelähtöisestä sielunhoitosuhteesta.



Vaikka tutkimukseni teoreettinen viitekehys ammentaa taideterapiasta, tutkimuksessani käytetyt menetelmät eivät ole taideterapiaa. Kun taideterapeuttisia menetelmiä käytetään jonkun muun kuin terapeutin ohjaamana, voidaan puhua taidelähtöisistä menetelmistä, ei terapiasta – vaikka taiteen tekemisellä olisikin terapeuttisia vaikutuksia. Tutkimuksissa on käytetty eron tekemiseksi vaihtelevia ilmauksia, englanniksi esimerkiksi art-based activities ja art-oriented activities (Knowles & Cole, 2008; Känkänen, 2010:7). Taide-
muotojen osalta tutkimukseni menetelmät painottuvat kuvalliseen ilmaisuun, josta itselläni on koulutusta.⁵ Näkemykseni taiteesta on silti taideterapia-alalle tyypillisesti kuvallista ilmaisua laaja-alaisempi (Hentinen 2007a, 23.).

Toimien, tutkien ja kehittäen

Taiteen sielunhoidolliselle käytölle nuorten kanssa ei ole kirkossa vielä vakiintuneita tapoja tai muotoja. Taide on useimmiten lisämauste, jolla elävöitetään kirkon perustyötä. Tästä syystä en voinut laskea tutkimustani olemassa olevan työn varaan, vaan metodikseni muotoutui taideperustainen toimintatutkimus, joka mahdollisti taidetoiminnan järjestämisen tutkimusta varten yhdessä aiheesta kiinnostuneiden seurakunnan työntekijöiden kanssa. Kyseessä on kahden toisilleen läheisen tutkimusstrategian, taideperustaisen tutkimuksen ja toimintatutkimuksen yhdistelmä. Taideperustaisessa tutkimuksessa tuotetaan tietoa luovan toiminnan kautta (esim. Leavy, 2009; McNiff, 2013), kun taas toimintatutkimusta voisi luonnehtia sekä toiminnan tutkimiseksi että toimien tutkimiseksi (Heikkinen ym., 2007; Kagan ym., 2008). Taideperustaisessa toimintatutkimuksessani strategiat yhdistyvät niin, että luova toiminta on sekä tutkimisen tapa että tutkimisen kohde. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkimusta varten järjestetty toiminta on läpikotaisin taiteellista toimintaa, jossa nuoret itse pääsevät luomaan taidetta. Tutkimuksen kohteena taas on tämän toiminnan vaikutus ja merkitys kohtaamisessa.

Toimintatutkimuksessa vaihtelevat syklisesti suunnittelu, toiminta, havainnointi ja reflektio. Näistä elementeistä rakentuu kokeilujen ja tutkimuksen vuorotteluna etenevä spiraali, jonka myötä toimintaa jatkuvasti kehitetään tarkoituksenmukaisemmaksi (Winter & Munn-Giddings, 2001:10; Kagan ym., 2008:40–41). Joskus tutkimuksen tavoitteena ja lopputuloksena voi olla konkreettinen toimiva käytäntö (Heikkinen ym., 2007:171). Toimintatutkimus on luonteeltaan osallistavaa ja konkreettista, ja täten sillä on paljon

yhteistä käytännöllisen teologian kanssa (Graham, 2013:149). Oman tutkimukseni kohdalla prosessi alkoi käytännössä neljän vapaaehtoiseksi ilmoittautuneen seurakunnan työntekijän kanssa, jotka halusivat tutkia avoimesti taidetoiminnan mahdollisuuksia työssään. Aloitimme työn kahden nuorisotyönohjaajan kanssa soveltamalla taidelähtöisiä menetelmiä osaksi jo vakiintunutta toimintaa, nuorteniltoja. Tästä muotoutui aineistonkeruun ensimmäinen askel, jonka tuloksia artikkelissani kuvaan.

Toimintatutkimuksen perinteelle uskollisesti en ole ollut tutkijan roolissani etäinen objektiivinen tarkkailija, vaan olen suunnitellut ja toteuttanut toimintaa yhdessä työntekijöiden kanssa ja osallistunut tutkimusprosessiin paitsi tutkijan, myös taideohjaajan roolissa (Somekh, 2006:7; Heikkinen, 2007:19). Näin olen voinut käyttää asiantuntemustani sekä teologian että taidekasvatuksen aloilta. Taidetyöskentelytilanteessa tutkijarooli on ollut taka-alalla, mutta se on astunut esiin myöhemmin reflektoidessani ja analysoidessani tilanteita aineiston ja teorian valossa. Kaksoisroolini on ollut toisaalta haastava, mutta samalla se on tarjonnut paremmat valmiudet ymmärtää niin nuorten kuin työntekijöiden kokemuksia kuvien äärellä. Tutkimusstrategiani on lisäksi tarjonnut osallistujille – niin nuorille kuin työntekijöille – paljon vaikutusmahdollisuuksia tutkimuksen seuraaviin askeliin. Toimintatutkimuksen ajattelutavan mukaisesti olen halunnut kohdella tutkimuksen osallistujia – niin nuoria kuin työntekijöitä – pikemminkin kanssatutkijoina kuin tutkimuksen kohteina, vastavuoroiseen dialogiin kutsuen (Kagan ym., 2008:42). Nuoria koskevassa tutkimuksessa tämä on vahvuus erityisesti tutkimusetiikan kannalta, jossa olen noudattanut yleisiä lasten ja nuorten tutkimuksen eettisiä käytäntöjä (Lagström ym., 2010). Näistä tärkein eettinen periaatteeni on ollut informoida osallistujia riittävästi oikeuksistaan ja pitää huolta siitä, että he ovat tietoisia arvostuksestani heitä kohtaan.

Aineistona kuvien äärellä käydyt keskustelut

Artikkelini laadullinen aineisto kattaa tutkimukseni ensimmäisen aineistonkeruuvaiheen, joka toteutui maaliskuu- ja huhtikuussa 2015 neljässä nuortenillassa, jotka järjestin yhteistyössä kahden kantahämäläisessä seurakuntayhtymässä työskentelevän nuorisotyönohjaajan kanssa. Aineisto koostuu nuorten tekemistä kuvista ja keskusteluista, jotka on äänitetty taidetyöskentelyn päätteeksi kuvien katseluhetkellä. Illoista kaksi tapahtui kaupungissa ja kaksi sivu-

kylillä. Mukana olleista 55 nuoresta 22 osallistui myös äänitettyyn loppukeskusteluun kuvien äärellä. Kaikkien osallistujien keskimääräinen ikä oli 15,4 vuotta, ja keskustelijoiden keski-ikä oli 17. Keskustelijoista tyttöjä oli 17 ja poikia 5. Illan aikana paikalla oli lisäksi aina yksi nuorisotyönohjaaja, joka ohjasi tapahtumia kanssani ja saattoi halutessaan osallistua taidetoimintaan nuorten kanssa.

Illan ohjelma oli suunniteltu sekä taideterapian että sielunhoidon teoriaa ja käytäntöä silmällä pitäen niin, että nuoret kokisivat tilanteen turvalliseksi ja arvostelemisesta vapaaksi. Iltaan ei koettu tarpeelliseksi ottaa lähtökohtaisesti hengellistä teemaa, joka mahdollisesti ohjailisi nuorten työskentelyä, vaan jotakin kaikille tuttua ja ajankohtaista: omat tunteet. Taidetyöskentely alkoi lämmittelevillä pikapiirroksilla tunnesanoista,⁶ joista nuoret valitsivat kaksi tärkeintä uuden, isomman maalauksen lähtökohdaksi. Maalaushetken jälkeen kuvia katseltiin hiljaisuudessa, jonka aikana jokainen kirjoitti toisten maalauksien kuvien äärelle yhden tai useamman kuvan mielessään herättämän sanan. Oman kuvan äärellä oli lopuksi vielä mahdollisuus koostaa saatujen sanojen pohjalta kirjoittaen jokin viesti, joka kuvalla voisi olla itselle tänään.

Ilta päättyi yhteiseen loppurinkiin kuvien äärellä. Sivukylän pienemmissä illoissa kaikki osallistuivat tässä yhteydessä myös äänitettyyn loppukeskusteluun, mutta keskustan isoissa illoissa keskusteluun jäi lyhyen loppukierroksen jälkeen vain osa työskentelyyn osallistuneista nuorista. Keskustelussa nuoret saivat kertoa kuvastaan tai sen tekemisestä omin sanoin sen verran kuin halusivat, mutta keskustelun apukysymyksinä käytettiin löyhästi Paolo Knillin (2005:150–152) esteettisen analyysin askelmia, joita käytetään usein taideterapiassa työskentelyprosessin eri laatujen hahmottamiseen. Esteettisessä analyysissä kiinnitetään huomiota työn pintaan, tekemisen prosessiin, tekemisen kokemukseen ja merkitykseen. Reflektion tarkoituksena on auttaa ihmistä liittämään taidetyöskentelyssä koettua omaan elämään ja arkeen (Hentinen, 2007b:165).

Monien merkitysten kuvat

Analyysiprosessissa olen tarkastellut nuorten tekemiä kuvia tiiviisti sen ohjaamana, mitä nuoret itse ovat kertoneet. Tämä on ollut tutkimuksessani tärkeä eettinen linjaus, jonka avulla olen halunnut varmistaa nuorten äänen tulevan kuuluviin mahdollisimman välittömänä. Nuorten kuvien äärellä olen keskit-

tynyt tässä artikkelissa esteettisen analyysin tasoista neljänteen, merkityksen antamiseen kuvan äärellä. Tässä prosessissa olen ollut tietoinen siitä, että symboliset merkitykset kertovat vain osan koko taidetyöskentelyn merkityksestä nuorelle. Knillin (2005:152) mukaan ihmisillä on taipumus hypätä liiankin nopeasti kuvan tulkintavaiheeseen, jolloin kokemuksen muut ulottuvuudet jäävät käsittelemättä. Aineistossani tämä ei kuitenkaan muodostunut suureksi ongelmaksi, sillä 22 nuoresta suurin osa (15) pohti ääneen sekä kuvansa merkityksiä että tekemisen kokemusta. Pian kävi myös ilmi, ettei merkityksiä suinkaan jaettu samalla tavoin.

Induktiivinen analyysiprosessi alkoi lukemalla litteroituja keskusteluja läpi useaan kertaan ja erittelemällä, missä kohdin nuoret puhuivat kuvansa tekemisestä ja missä he pohtivat työn merkityksiä. Aikomukseni oli tehdä aineistosta tällä tavoin perinteinen sisällönanalyysi. Seuraavaksi tarkastelin kuvia nuorten kertoman valossa merkiten kuviin nuorten kommentaista nousevia, merkityksistä kertovia avainsanoja Atlas.ti-tietokoneohjelman avulla. Tässä vaiheessa havaitsin, että yleisimpiä nuorten käyttämiä sanoja kuvien äärellä olivat tulevaisuus, toivo ja ilo. Pian kuitenkin huomasin, että samoihin kuviin liittyi usein toisiinsa nähden jännitteisiä avainsanoja. Ilo esiintyi usein surun yhteydessä ja turvallisuuden teema pelon rinnalla. Tämä havainto johti minut luopumaan perinteisen sisällönanalyysin ryhmittelytavasta, joka olisi edellyttänyt kuvissa toisiinsa nähden jännitteisten teemojen irrottamista toisistaan – ja palaamaan tarkastelemaan kuvia ja niistä kerrottua uudelleen kokonaisuutena. Tämän holistisen otteen avulla aineistosta alkoi hahmottua erilaisia merkityksen jakamisen tasoja, joita kuvaan seuraavaksi esimerkkien avulla.

”It’s a circle of life” – Avoimiksi jäävät merkitykset

Kuvan merkityksiä eli esteettisen analyysin neljättä tasoa kuvaili tai pohti ääneen 22 nuoresta 18. Loput neljä toi esiin vain havaintojaan kuvan tekemisestä tai kuvan pinnasta, eli pysytteli esteettisen analyysin ensimmäisillä tasoilla. Kuvan merkitystä pohtivista nuorista vain kolme ei maininnut mitään siitä, millaista kuvan tekeminen itsessään oli ollut. Kuten seuraavista esimerkeistä voi havaita, se, millä tavoin ja miten paljon kuvan merkityksiä avattiin, vaihteli paljon.

Esimerkkikuva 1.



No eka ajatus mikä mulle tuli tost mielee oli et kaikist pimeimpi-
näki hetkinä on kuitenkin sitä valoo jossain. (Tyttö 15v.)

Esimerkkikuva 2.



...tää on kyllä englanninkieleks mutta: "It's a circle of life, it's a
new start, the universe." (Tyttö 16v.)

Edellä olevat sitaatit ovat esimerkkejä siitä niukasta tyylistä, jolla kaikkiaan 8 nuorta kuvasi kuvansa merkitystä. Ensimmäisen esimerkkikuvan tekijä, 16-vuotias tyttö, on tiivistänyt ajatuksensa englanninkieliseen lauseeseen, jossa yhdistyvät sanat elämän kiertokulku, uusi alku ja universumi. Suurista ja latautuneista sanoista huolimatta tyttö ei kerro tarkemmin, mitä ne hänelle henkilökohtaisesti merkitsevät. Toisen kuvan tekijä, 15-vuotias tyttö, kertoo, että kuvasta tuli mieleen ajatus siitä, että kaikkein pimeimpinäkin hetkinä on valoa jossakin. Hän ei kuitenkaan avaa rohkaisevaa ajatusta sen tarkemmin. Se, mitä ajatus tekijälle merkitsee, tai miksi ajatus hänelle nyt tuli mieleen, jää arvoitukseksi. Esimerkkien kaltaisia kuvia yhdisti se, että vaikka kuvaan liittyi jokin voimakas viesti, sen painoarvo tekijälle jätettiin avoimeksi. Merkitys nimettiin, mutta sen henkilökohtainen ulottuvuus jätettiin tarkemmin kuvaamatta. Yhteistä oli myös se, että kuvissa oli usein hyvin toiveikas ja rohkaiseva, jopa universaali viesti, johon todennäköisesti moni voi samastua.

Känkäsen mukaan metaforisen ilmaisun voima ei liity ainoastaan siihen, mihin metafora viittaa todellisuudessa. Metaforan avulla voidaan ilmaista myös tekijän suhtautumista, asennetta, tunnetta tai mielipidettä johonkin todellisuuden ilmiöön (Känkänen, 2013:99; Ks. Marjanovic-Shane, 1989). Näyttääkin siltä, että vaikka moni nuorista ei syystä tai toisesta kertonut, mihin hänen kuvansa arkitodellisuudessa liittyi, useat olivat kuitenkin ilmaisseet jotakin senhetkisestä elämänasenteestaan. Kuvista heijastuu koko ihmisen olemassaolon reunaehtoja koskettavia eksistentiaalisia teemoja, jotka ovat sielunhoidon ydinaluetta (Gothóni, 2014:21).

”Sit siel on se yks turvapaikka” – Avautuvat merkitykset

Seitsemän kuvansa merkityksiä pohtivista nuorista puhui tavalla, joka ei tuonut selkeästi esiin kuvan liittymäkohtaa nuoren omaan arkielämään, mutta jonka symboliikka oli silti henkilökohtaisempaa kuin edellisen ryhmän kuvissa. Näitä kuvia yhdisti myös kiinnostavalla tavalla jonkinlainen jännite, pelko, murhe tai epävarmuus.

Esimerkkikuva 3.



Joo no täs mä aattelin että tää puoli on vähän niinku se mitä näytetään niinkun – mikä tää on? sosiaalinen? -- niin, ja tää on se mitä sä oikeesti oot että sä et niinkun niin sanotusti pysty olemaan oma itsesi mut kuitenkin pitäis olla, et sit se niinku pikkuhiljaa vapautuu täältä... (Tyttö 14v.)

Yllä oleva kuva on esimerkki siitä, että vaikka nuori ei sanoita kuvan merkitystä suorin minä-ilmaisuin, kuva ilmentää hyvin henkilökohtaista aihetta: omaa minäkuvaa suhteessa sosiaalisiin rooleihin. Tyttö lienee näin ollen työstänyt kuvan kautta yhtä nuoruuden kehitystehtävistä, omaa identiteettiään (ks. esim. Erikson, 1968; Arnett, 2004). Urs Fuhrer (2004) näkee merkityksenannon identiteetin muodostamisena, jota jokainen ihminen aktiivisesti ra-

kentaa sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Tässä esimerkkikuvassa kiinnostavaa on, että samalla kun se viittaa aiempiin sosiaalisiin tilanteisiin, kuvasta kertominen itsessään on sosiaalinen tilanne, jossa kuvan sanoma vapautumisesta voi parhaimmillaan tulla konkreettisesti todeksi – tai vähintään näkyväksi.

Esimerkkikuva 4.



Mä koitin hakee semmosta et se tahtoo piiloutua hiustensa alle, et se ei uskalla näyttää itteensä, et se on semmonen surullinen ja sil on aika paljon murhetta mut sitte nää koittaa vähän kuvastaa sitä et sil on sellasta pientä toivon pilkettä jäljellä. (Tyttö 17v.)

Esimerkkikuva 5.

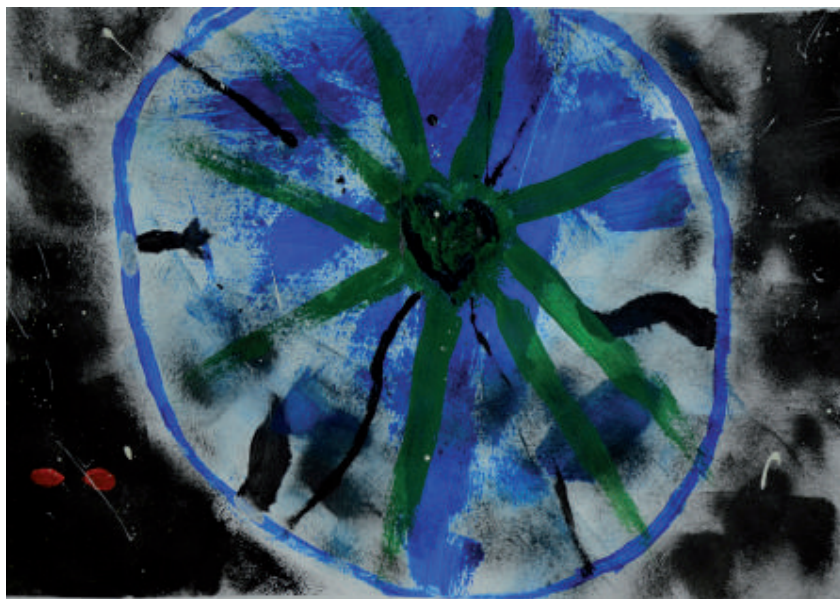


Mä aattelin sitä, olikse se turvallisuus tai mikä se yks oli, niin ehkä tän häkin kannalta vähän sillee sitä turvallisuutta, et kaikki on muualla tapahtuu sen ulkopuolella tapahtuu semmoset, sit siel on se yks turvapaikka. (Tyttö 16v.)

Myös yllä olevat kuvat ilmentävät omalla tavallaan hyvin henkilökohtaista teemaa. Sinisävyisen kuvan hahmo haluaa piiloutua hiustensa alle, eikä uskalla näyttää itseään. Ilmeisesti piiloutuminen ei kuitenkaan ole ratkaisu, joka poistaisi surun ja murheen – vaikka murheen syy jääkin kuulijoille avoimeksi. Toisessa kuvassa turvapaikkana on häkki, jonka ulkopuolella tapahtuu kaikenlaista. Jälkeenpäin tekijä kertoo, että kuva liittyy hänen elämäntilanteeseensa ja mahdollisuuteen muuttaa uuteen kaupunkiin sellaiseen lukioon, jossa hän saisi opiskella häntä itseään kiinnostavia aineita. Muutos on samaan aikaan pelottava ja kiehtova. Molempien kuvien voi nähdä ilmentävän yhtä nuorten elämässä keskeistä kasvukipua: tarvetta tehdä omia valintoja ja tulla nähdyksi omana itsenään, vaikka se merkitsisikin irti repäisyä siitä, mikä on vanhaa, tuttua ja tur-

vallista. Kyseessä ei olekaan aivan pieni tehtävä. Merkityksen löytäminen elämän suurten muutosten keskellä on yksi nuoruusiän keskeisimmistä haasteista (McLean & Pratt, 2006:719; McLean & Breen, 2009:708). Oman erillisyyden ja riippuvuuden välisen jännitteen kanssa eläminen on eksistentiaalinen kysymys, joka voi tulla esiin kaikissa ikävaiheissa (Yalom, 1980:8).

Esimerkkikuva 6.

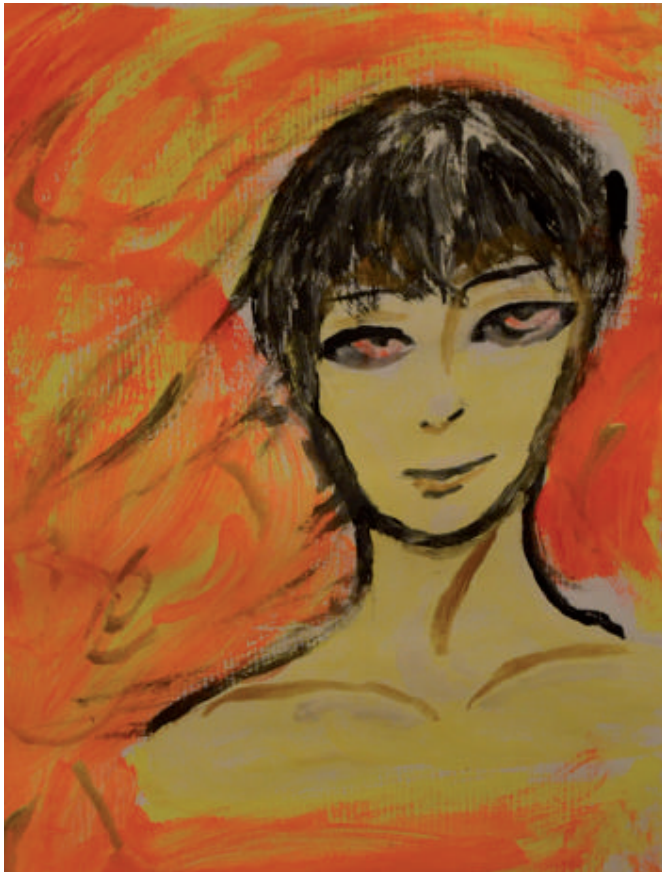


...tässä tää sininen ympyrä, se on niinku sellanen turvallisuuden kupla, siel on vaikka tää sydän se on niinku se henkilö. Ja sit täällä ympärillä on tätä mustaa joka on se ulkomaailma. Mut se pääsee tonne sisälle, se vaikuttaa tähän ihmiseenki. Ja sit tää vihree kuvaa pelkoo, pelko on linkittyny tähän ulkomaailmaan ja se vaikuttaa tähän henkilöönki. Et vaik sitä ajatteleeki et sitä ois niinku turvassa täs kuplassa niin ei tää enää oo se henkilö turvassa siellä. Et se hajoo se kupla kohta. (Tyttö 15v.)

Yllä olevan kuvan pysäyttävä viesti liittyy kuvan tekijän kertoman mukaan ulkomaailman asettamaan uhkaan ja sen pelkoon: kuvan henkilöä ympäröivä turvallisuuden kupla on pian hajoamassa. Jälkeenpäin tekijä kertoi kahdenkeskisessä keskustelussa, ettei oikein osaa kuvailla ahdistavaa tunnetta, joka kuvaan liittyy. Kuvan tekeminen ei tosin itsessään ollut kuulemma ahdistavaa. Kysyessäni, miten turvallisuuden kuplaa voisi vahvistaa, tyttö sanoo, että perhe ja läheiset voivat auttaa jonkin verran, mutta kukaan ei voi silti täysin ymmärtää, miltä hänestä tuntuu. Jollakin tapaa ahdistus liittyi kuitenkin pelkoon

siitä, ettei elämässä saakaan toteutettua niitä asioita, joista on unelmoinut. Kokemus muistuttaa eksistentiaalista ahdistusta, joka teologi Paul Tillichin mukaan kuuluu erottamattomasti ihmisyyteen. Eksistentiaalinen ahdistus kumpuaa elämän perustavanlaatuisista kysymyksistä, jotka liittyvät omaan kuolevaisuuteen, syyllisyyteen ja elämän tarkoitukseen (Tillich, 2000:32–37) – tässä tapauksessa nähtävästi etenkin viimeisimpään.

Esimerkkikuva 7.



Tää on ehkä jotain, kuvaa sitä että elämä voi muuttuu niinku tosi nopeesti ja arvaamattomasti, niinku satuttaa, mut sun vaan pitäs kävellä niinku niiden liekkien läpi – ja jatkaa sitä. (Tyttö 18v.)

Oheinen kuva tuo jälleen näkyväksi jännitteen, joka ei kuitenkaan ole samalla tavoin uhkaava kuin edellisessä kuvassa: kuvan hahmolla näyttää olevan tilanteesta yliote. Kuva tuo näkyviin samanaikaisesti sekä elämään sisältyvät vaikeudet ja satuttavat puolet että mahdollisuuden selvittää niistä ja mennä eteenpäin. Uhasta huolimatta kuvalla on siis rohkaiseva viesti, jota voisi kuvata myös voimauttavaksi. Voimautuminen on käsitteenä moniselitteinen, mutta

keskeistä voimautumisessa on se, että ihminen löytää itse omat voimavaransa. Toinen ihminen voi auttaa toista löytämään voimansa, muttei voimauttaa toisen puolesta (Payne, 2005:296). Tässä tapauksessa kuvan tekeminen on nähtävästi voinut toimia tekijälle omien voimavarojen peilinä.

”Tulevaisuudessa haluaisin lisää iloa” – Avatut merkitykset

Vain neljä nuorta kertoi hieman enemmän siitä, miten kuva liittyi heidän arkielämäänsä tai elämäntilanteeseensa, ja näistä neljästä vain yksi jakoi tämän liittymäkohdan ryhmäkeskustelussa. Oheisen kuvan tehnyt tyttö kuvasi aluksi ryhmässä lyhyesti kuvan symboleja, mutta selitti sitten osan niistä auki oman elämäntilanteensa valossa. Kuvalla on hyvin selkeä yhteys tytön tämänhetkiseen elämäntilanteeseen, johon liittyy edessä hämmöttävä muutto, uusi koulu ja muutoksen tuomat jännittävät asiat.

Esimerkkikuva 8.



Siin on niinku pimeys ja valo on vastakkain. Sit toi puu edustaa niinku uutta elämää. Munki kohdalla että tota...Tavotteena päästä – (kaupunki) opiskelee niin sit ois muutto sinne niin se on vähän niinku ajankohtanen että uus alku uudessa kaupungissa, uudet ihmiset. (Tyttö 15v.)

Kaksi kuvansa merkityksiä henkilökohtaisemmin avanneista nuorista kuvasi merkitysten liittyvän jollakin tapaa omaan uskoonsa. Alla oleva kuva, jota kävimme läpi tekijän kanssa kahden, näyttää jatkumon, jossa on esillä yhtä aikaa sekä nykyhetki että toivottu tulevaisuuden tilanne. Vaikka kuva näyttää ulkoisesti hyvin pikaisesti tehdyltä, sen merkitykset yllättävät syvyydellään.

Esimerkkikuva 9.



...tässä mä nyt koitin hakee sitä tässä ilossa, että se tulee ylhäältä Jumalalta käsin. Että se oikee ilo mitä mä tavottelen tai mikä on tavoittelemisen arvosta, tai mitä haluaa lisää elämäänsä... – – Tää oli että nyt mä oon vähän hämmentyny ja tulevaisuudessa haluaisin lisää iloa. (Poika 23v.)

Barry & Abo-Zena määrittelevät nuoren spirituaalisen ja uskonnollisen kehityksen merkityksenantoprosessiksi, jonka tavoitteena on etsiä ja löytää pyhyttä (Barry & Abo-Zena, 2014:22). Esimerkkikuvan tekijän kuvaus työnsä merkityksestä tuo näkyväksi sen, että tekijä on jo kulkenut pitkän matkan

uskonnollisessa etsinnässään. Nuori mies näyttää löytäneen matkallaan jotakin arvokasta, jonka varassa näkymä tulevaisuuteen näyttää valoisa, vaikka täyttä varmuutta on vaikeaa saavuttaa ja vaikka menneisyyteen mahtuu monia vaikeitakin vaiheita. Opiskelualaan pettyminen ja motivaation puute olivat johtaneet opiskelun keskeytymiseen, ja myöhemmin haasteeksi olivat tulleet mielenterveysongelmat. Nyt tilanne oli kuitenkin kohentunut. Kun kysyn, mikä viesti kuvalla voisi olla nyt, saan vastauksen, joka heijastelee toiveikasta suhtautumista tulevaisuuteen ja armollista suhdetta omaan itseän.

No kai se että saa olla tietyllä tavalla hämmentynyt, että se kuuluu, kuuluu elämässä johonki vaiheeseen. Ja sit kun on hämmentynyt niin kuuluu olla, varmaan pohtia vähän enemmän asioita ja... ja sitten se kertoo myös että kyllä sitä iloa sitte löytyy elämästä kun vaan porskuttaa eteenpäin... (Poika 23v.)

Myös tässä kuvassa voi nähdä voimaannuttavan ulottuvuuden: kuva viestii tekijälleen luvasta olla hämmentynyt ja mahdollisuudesta luottaa siihen, että iloa tulee vielä löytymään – sillä kyseessä on lahja Jumalalta, ei jotakin, mitä pitää suorittamalla suorittaa.

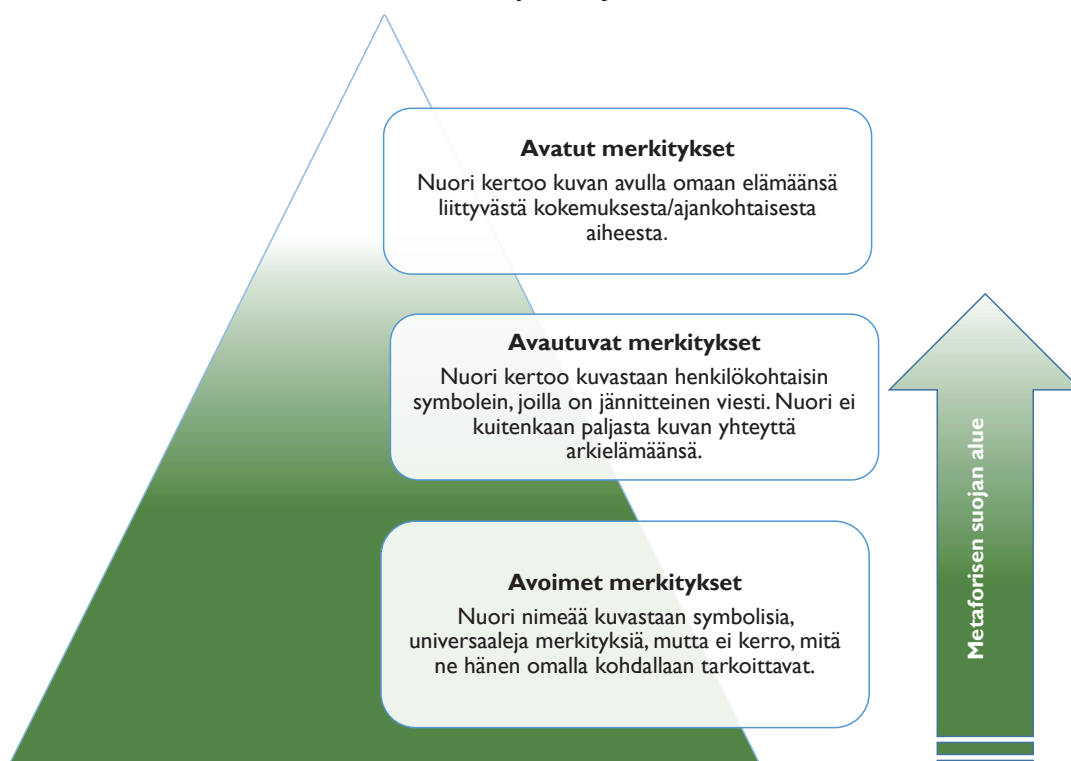
Merkitysten jakaminen sielunhoidon näkökulmasta

Kysymykseni siitä, miten nuoret jakoivat merkityksiä kuviensa äärellä, osoitautui sielunhoidon näkökulmasta kiinnostavaksi, mutta myös haastavaksi. Käyttämäni tutkimusstrategian työläys ja luovan prosessin ennakoimattomuus olivat pieniä haasteita verrattuna kuviin kätkeytyvien merkitysten moninaisuuteen. Kuvan merkitysten ymmärtämiseen ei ole yksiselitteisiä ohjeita, sillä taiteella ei ole samanlaisia yhteisesti sovittuja vakiintuneita merkityksiä kuin sanoilla. Muotojen, sommittelujen ja värien merkitykset ovat yksilöllisiä, ja esimerkiksi psyykkisesti haavoittuneiden kuvakieli voi olla äärimmäisen henkilökohtaista ja vaikeasti toisille avautuvaa (Huttula & Leijala-Marttila, 2012:282). Tästä syystä rajasin tietoisesti artikkelini analyysin ulkopuolelle perinteiset kuvan tulkinnan teoriat, jotka olisivat voineet etäännyttää minut nuoren omasta maailmasta.

Analyysini lopputuloksena syntyi hahmotelma kolmesta merkitysten jakamisen tasosta, joilla nuoret liikkuvat kuvista kertoessaan (kuva 2). Kaik-

kein niukimmin kuvistaan kertovat nuoret nimesivät kuvassaan olevia symboleita, joiden henkilökohtainen merkitys jäi kuitenkin muille läsnäolijoille – ehkä myös kuvan tekijälle – avoimeksi (avointen merkitysten taso, 8 nuorta). Kiinnostavaa oli, että näiden kuvien symbolit nousivat lähes poikkeuksetta luonnosta ja olivat näin ollen myös kulttuurisesti helposti jaettavissa: kuvissa oli valoa, kukkia, perhosia, vettä, lintuja ja maisemia. Toisessa ääripäässä ovat nuoret, jotka avasivat kuvan merkityksiä suhteessa omaan arkielämään tai ajankohtaiseen teemaan (avattujen merkitysten taso, 4 nuorta). Näiden kuvien symboliikka avautui vaikeammin, mutta kertomalla kuvasta nuori kuitenkin avasi kuvan taustalla olevia ajatuksiaan ja kokemuksiaan. Kuitenkin vain yksi näistä nuorista paljasti yhteyden arkielämään ryhmätilanteessa, muut kahden kesken. Kahden ääripään välissä nuoret avasivat kuvissaan elämän perustavanlaatuisia ja henkilökohtaisia huolia ja kysymyksiä, mutta jättivät kertomatta niiden yhteydestä arkielämäänsä tai kokemuksiinsa konkreettisesti. Merkitykset alkoivat avautua, mutta eivät suoraan: nuori ikään kuin avasi ikkunan elämäänsä, mutta jätti sen raolleen (avautuvien merkitysten taso, 7 nuorta). Tämän ryhmän kuvissa symboliikka oli henkilökohtaista, ja useimmissa oli ihmishahmo tai sitä symboloiva muoto ja siihen liittyvä jännite tai epävarmuus.

Kuva 2: Hahmotelma kolmesta merkitysten jakamisen tasosta.



Aineistoni perusteella taiteen metaforinen suoja auttoi erityisesti niitä nuoria, jotka kertoivat kuvistaan avautuvien merkitysten tasolla. Heidän osaltaan taiteen kieli mahdollisti jonkin sellaisen tärkeän aiheen ilmaisemisen, josta olisi ollut liian vaikeaa puhua ryhmässä suoraan – tai jonka olemassaoloa he eivät edes itse ehkä olleet tiedostaneet. Havainto tukee aiemmassa tutkimuksessa esille tuotuja näkökulmia. Känkäsen mukaan taiteelliseen toimintaan liittyvä symbolinen etäisyys tarjoaa nuorille tilaisuuden käsitellä epäsuorasti vaikeita asioita samaan tapaan kuin lapsi leikkiessään (Känkänen, 2013:99). Kuva ja sen sisältämät symbolit voivat edustaa jotakin itselle tärkeää asiaa, mutta kuva ei ole yhtä kuin oma itse (Knill, 2005:147). Myös avointen merkitysten tasolla metaforisen suojan merkitys oli suuri – mutta jopa siinä määrin, että voi pohtia, voiko metaforinen suoja toimia joskus pikemminkin muurin kuin suojan tavoin. Avattujen merkitysten tasolla metaforan suojaava muuri oli sen sijaan jo ainakin osittain ylitetty.

Merkitysten jakamisen tasot eivät ole selvärajaisia, vaan kuvaavat pikemminkin jatkumoa, jossa matka avoimista merkityksistä avattuihin merkityksiin on matkaa yleisemmältä ja pinnallisemmalla tasolta henkilökohtaisempaan ja luottamuksellisempaan jakamiseen. Tarve metaforiselle suojalle näyttäytyy näin ollen tärkeimpänä elämän kipeimpien aiheiden kohdalla ja korostuu ryhmätilanteessa. Tasojen välisten rajojen liukuvuutta kuvaa hyvin se, että esimerkkikuvan 5 tekijä kertoi kuvastaan ryhmässä vain avautuvien merkitysten tasolla, mutta siirtyi kahden kesken puhellessamme avattujen merkitysten tasolle.

Merkityksen jakamisen tasojen valossa näyttää siltä, että taiteen metaforinen suoja toimi ryhmätilanteessa sekä sielunhoidollista kohtaamista haastaen että mahdollistaen. Taideilmaisu mahdollisti kaikille nuorille osallistumisen heidän yksityisyyttään kunnioittavalla tavalla. Sielunhoidon näkökulmasta taidetyöskentelyn voi näin ollen nähdä tukevan asiakaslähtöisyyttä, joka on erityisesti lähimmäiseskeisen sielunhoidon kulmakivi (Gothóni, 2014:30). Taideilmaisu myös mahdollisti nuorille kipeidenkin asioiden käsittelyn turvallisesti metaforisen suojan takaa. Toisaalta moni uskalsi oma-aloitteisesti ilmentää kuvassaan elämänsä keskeisiä voimavaroja, mikä on tärkeä havainto voimavarakeskeisen sielunhoidon näkökulmasta (Gothóni, 2014:36–37). Haasteeksi voi kuitenkin nähdä sen, että osa nuorista tuntui jäävän metaforisen suojan taakse piiloon. Taideterapiassa luova prosessi pyritään päättämään aina niin, että työskentelystä muodostetaan silta tavalliseen elämään (Rankanen, 2007b:96). Tämän tavoitteen toteutumisesta en voi olla oman aineistoni

kohdalla kaikilta osin varma. Tämä ei tarkoita sitä, ettei yhteyttä olisi ollut, mutta havainto herättää kysymyksen, miten nuoren mahdollisuuksia kuvan monipuoliseen reflektointiin arkielämän tasolla voisi tukea entistä paremmin. Aineiston perusteella voi kuitenkin odottaa, että pidemmässä ja luottamuksellisemmassa kontaktissa tilanne olisi todennäköisesti ollut toinen.

Sielunhoidon näkökulmasta on kiinnostavaa, että uskonnollinen vakuumus tuli verbalisoiduksi selkeästi vain kahdessa kuvassa, joiden tekijät olivat kumpikin 23-vuotiailta nuoria miehiä, seurakunnan vakikävijöitä. Vaikka nuortenillan osallistujissa oli muitakin nuorteniltoihin sitoutuneita kävijöitä, hengellisyys ei suoraan tullut esille heidän kuvissaan. Tämä aineisto ei anna mahdollisuuksia tehdä tämän havainnon pohjalta yleistyksiä, mutta yksi sellittävä tekijä voi olla osallistujien ikäjakauma. Suuri osa nuorteniltoihin osallistuneista nuorista oli rippikouluun vasta seuraavana kesänä meneviä nuoria, ja monille heistä osallistuminen nuorteniltaan, jossa käytetään taidelähtöisiä menetelmiä, on ollut yksi ensimmäisistä kontakteista seurakuntaan. Tällaisessa tilanteessa mahdollisesta uskosta puhuminen – etenkin muiden, melko vieraiden nuorten seurassa – olisi ollut melko rohkea teko. Ei siis liene kovin yllättävää, että spirituaalinen ulottuvuus on tullut vahvimmin juuri niiden nuorten kuviin, joiden uskonnollinen identiteetti on jo melko selkiytynyt.

Sen sijaan eksistentiaalisia teemoja ilmeni useiden kuvien yhteydessä. Lähimmäiskeskeiseen sielunhoitoon vaikuttaneen Paul Tillichin ajattelussa eksistentiaaliset kysymykset ovat vahvasti yhteydessä uskoon ja hengelliseen elämään: usko ”tapahtuu” henkilökohtaisessa kosketuksessa elämän perimmäisten kysymysten (ultimate concern) äärellä (Tillich, 1957:4–5, 96). Vaikka eksistentiaalisia kysymyksiä ja uskoa ei voi samastaa, näillä kahdella on vahva yhteys: useimmissa nykymääritelmissä ihmisen spiritualiteettiin katsotaan kuuluvan olennaisesti ihmisen tarve etsiä elämälleen merkitystä ja arvoja (mm. Siporin & Sherman, 2008). Tästä näkökulmasta katsottuna suuri osa kuvista saattoi pitää sisällään myös spirituaalisen ulottuvuuden, vaikka sitä ei sanoitettu perinteisellä hengellisellä sanastolla.

Sielunhoitajan näkökulmasta taiteen metaforisen suojan läsnäolo näyttää edellyttävän herkkyyttä ja tilannetajua. Rankanen (2012) muistuttaa, että taidelähtöisiä menetelmiä sovellettaessa olisi aina otettava huomioon myös ne riskit ja valtakysymykset, joita taiteen käyttöön voi liittyä, kun toimintaa ohjaa joku muu kuin koulutettu taideterapeutti. Taideterapiassa on olennaista, ettei kuvia arvoteta pinnallisten elementtien perusteella (Rankanen, 2012:9). Tätä

periaatetta tukee myös oma aineistoni, jossa kuvien pinta tai kuvasta jaetut sanat eivät suinkaan kertoneet kaikkea siitä, kuinka syvällä oli käyty. Rankasen (2012:9) mukaan usein juuri vaikeimmat ja epämiellyttävimmät kuvat voivat olla tekijälleen kaikkein tärkeimpiä. Ryhmää ohjaavan aikuisen olisikin kunnioitettava nuoren omaa symboliikkaa ja vältettävä tekemästä ylitulkintoja. Se, että ohjaaja kestää katsoa voimakasta kuvaa hätkähtämättä, voi olla juuri se, mitä nuori eniten tarvitsee. Kuvan kantaman salaisuuden kunnioittaminen on samalla nuoren henkilökohtaisen alueen kunnioittamista. On otettava huomioon, että luova prosessi pitää aina sisällään epävarmuuden elementin. Sielunhoitaja voi mahdollistaa ja kannatella prosessia niin, että tilanne on turvallinen, muttei hallita sitä kaikilta osin. Mahdollisuuden tarjoaminen jatkokeskustelulle voisi olla kuitenkin paikallaan.

Lanen laajassa tutkimuksessa taiteen käytöstä sairaalassa havaittiin, että taidetyöskentelyn ja potilaiden hengellisen ja yleisen hyvinvoinnin välillä oli vahva yhteys. Potilaat kuvasivat taidetyöskentelyään käännteentekeväksi hengelliseksi kokemukseksi, jossa he kävivät syvällä omassa itsessään, kokivat rakkautta, myötätuntoa ja yhteyttä itseensä ja kehoonsa, mutta myös ympäröivää todellisuutta kohtaan (Lane, 2005;2008.) Aineistoni perusteella taide voi rikastaa ja syventää kohtaamista yhtä lailla nuorten ja nuorten aikuisten kanssa tavallisen nuortenillan kontekstissa. Kuvan tekeminen mahdollisti kullekin nuorelle oman elämänsä ajankohtaisen aiheen käsittelemisen ja jakamisen ryhmän keskellä juuri niin syvällisesti ja avoimesti kuin hän itse koki tarpeelliseksi. On vaikeaa määritellä, missä kohtaa jokin tilanne muuttuu ”tavallisesta kohtaamisesta” sielunhoidolliseksi, mutta mikäli sielunhoitoa on erityisesti kohtaaminen elämän eksistentiaalisella ja emotionaalisella tasolla, (näin mm. Kettunen, 2014:86) kohtaaminen on ollut useimmille nuorille mitä suurimmassa määrin sielunhoidollinen. Metaforinen suoja salli lisäksi kohtaamisen tavalla, joka voi tarvittaessa johtaa myös pidempiaikaiseen sielunhoidolliseen kontaktiin nuoren ja seurakunnan työntekijän välillä.

Tämän aineiston perusteella ei voi vielä tehdä laaja-alaisia yleistyksiä taiteen käytön sielunhoidollisista periaatteista. Taidelähtöisen sielunhoidon kolmio näyttää kuitenkin luovan tilaa kohtaamiselle, jossa niin sanat kuin näkymätön voivat tulla näkyväksi ainutlaatuisella tavalla. Tässä kohtaamisessa kuva voi olla tarpeen mukaan suojana tai muurina, mutta myös ovena. Tämä ovi on auki kenelle tahansa, joka vain uskaltaa astua sisälle luovan prosessin kiehtovaan maailmaan. Uskallammeko ottaa ensimmäisen askeleen?

Viitteet

- 1 Kirkolla tarkoitin tässä artikkelissa Suomen evankelis-luterilaista kirkkoa.
- 2 Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia.
- 3 Taimi eli Taide ja Minuus -hanke oli osa Suomen akatemian Syreeni-hanketta (Syreeni = Syrjäytyminen, eriarvoisuus ja etniset suhteet Suomessa -tutkimusohjelma).
- 4 Health Development Agency.
- 5 Olen valmistunut taiteen kandidaatiksi vuonna 2016 Aalto-yliopiston kuvataidekasvatuksen koulutusohjelmasta.
- 6 Tunteet olivat ilo, viha, rohkeus, turvallisuus, suru, pelko, toivo ja hämmennys. Valitsin listaan tuttuja perustunteita ja pidin huolta siitä, että listassa oli yhtä paljon positiivisiksi kuin negatiivisiksikin miellettyjä tunteita.

Kirjallisuus

- Arnett, J.J. (2004). *Emerging adulthood: The winding road from late teens through the twenties*. New York: Oxford University Press.
- Byrne, L. (2009). Art as Creative Expression in Palliative Care: A Pastoral Care Initiative. *Australian Journal of Pastoral Care and Health*, 3(1), 1–7.
- Byrne, L. (2014). Excavating evidence from experience. *Journal of Applied Arts & Health*, 5(2), 219–226.
- De Jongh van Arkel, J. (2000). Recent Movements in Pastoral Theology. *Religion & Theology*, 7(2), 142–168.
- Eerola, H. (2011). Taiteellisten ja luovien menetelmien käyttö seurakunnissa. Pro gradu. HYTTJK.
- Erikson, E.H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. New York: Norton.
- Fuhrer, U. (2004). *Cultivating minds. Identity as meaning-making practice*. New York: Routledge.
- Glenister, D. (2012). Creative Spaces in palliative care facilities: tradition, culture, and experience. *American Journal of Hospice and Palliative Medicine*, 29(2), 89–92.
- Gothóni, R. (2014). *Auttava kohtaaminen 2. Sielunhoidon menetelmät ja käytäntö*. Helsinki: Kirjapaja.
- Graham, E. (2013). Is Practical Theology a form of 'Action Research'? *De Gruyter International Journal of Practical Theology*, 17(1), 148–178.
- Hautala, P. (2008). Lupa tulla näkyväksi. *Kuvataideterapeuttinen toiminta kouluissa*. Diss. Jyväskylä studies in education, psychology and social research.
- Health Development Agency HDA (2000). *Art for health: a review of good practice in community-based art-projects and initiatives which impact on health and wellbeing*. London: Health Development Agency.
- Heikkinen, H. & Rovio, E. & Syrjälä, L. (toim.) (2007). *Toiminnasta tietoon: toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat*. Helsinki: Kansanvalistusseura.
- Heikkinen, H. (2007). *Toimintatutkimuksen lähtökohdat*. – H. Heikkinen, E. Rovio & L. Syrjälä (toim.), *Toiminnasta tietoon: toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat*. Helsinki: Kansanvalistusseura. (16–38).
- Hentinen, H. (2007a). *Taideterapian eri suuntauksat ja lähestymistavat*. – M. Rankanen, H. Hentinen & M. Mantere (toim.), *Taideterapian perusteet*. Helsinki: Duodecim. (21–25).
- Hentinen, H. (2007b). *Valmiiden taidetöiden tarkastelu ja reflektio*. – M. Rankanen, H. Hentinen & M. Mantere (toim.), *Taideterapian perusteet*. Helsinki: Duodecim. (157–170).
- Huttula, K. & Leijala-Marttila, M. (2012). *Taidepsykoterapia – psykoanalyttinen näkökulma*. – J. Aaltonen, M. Huttunen & H. Kalska (toim.), *Psykoterapiat*. Porvoo: Duodecim. (280–286).

- Jones, P. (2005). *The Arts Therapies. A Revolution in Healthcare*. East Sussex & New York: Brunner-Routledge.
- Kagan, C. & Burton, M. & Siddiquee, A. (2008). Action research. – C. Willig, W. Stainton-Rogers (eds.), *The SAGE Handbook of Qualitative Research in Psychology*. London: SAGE Publications. (32–54).
- Kettunen, P. (2012). Sielunhoito – eräs muoto psykoterapiaako? – J. Aaltonen, M. Huttunen & H. Kalska (toim.), *Psykoterapiat*. Porvoo: Duodecim. (265–279).
- Knill, P. (2005). Foundations for a Theory in Practice. – P. Knill, E. Levine & S. Levine (eds.), *Principles and Practice of Expressive Arts Therapy: Toward a Therapeutic Aesthetics*. London: Jessica Kingsley Publishers. (75–170).
- Knowles, G. & Cole, A. (eds.) (2008). *Handbook of the Arts in Qualitative Research*. Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- Krappala, M. & Pääjoki, T. (toim.) (2003). *Taide ja toiseus. Syrjästä yhteisöön*. Jyväskylä: Gummerus.
- Känkänen, P. (2013). *Taidelähtöiset menetelmät lastensuojelussa*. Tampere: Juvenes Print.
- Känkänen, P. & Rainio, A. (2010). Suojassa, mutta näkyvissä – taidelähtöinen toiminta osallisuuden rakentajana lastensuojelussa. *Nuorisotutkimus* 28(4), 4–20.
- Lagström, H. & Pösö, T. & Rutanen, N. & Vehkalahti, K. (toim.) 2010. *Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 101.
- Lane, M. (2005). Spirit body healing – a hermeneutic, phenomenological study examining the lived experience of art and healing. *Cancer Nursing*, 28(4), 285–291.
- Lane, M. (2008). Spirit-body healing II: a nursing intervention model for spiritual/creative healing. *Cancer Nursing*, 31(3), E24–E31.
- Lartey, E. (2003). In *Living Color. An Intercultural Approach to Pastoral Care and Counseling*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Leavy, P. (2009). *Method meets art: arts-based research practice*. New York: Guilford Press.
- Liebmann, M. (2004). *Art Therapy for Groups. A handbook of themes and exercises*. New York: Routledge.
- Liikanen, H. (2010). *Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia – ehdotus toimintaohjelmaksi 2010–2014*. Opetusministeriön julkaisuja 2010:1.
- Mantere, M. (2007). *Taiteen ja terapian yhteinen kuva*. – M. Rankanen, H. Hentinen & M. Mantere (toim.), *Taideterapian perusteet*. Helsinki: Duodecim. (11–19).
- Marjanovic-Shane, A. (1989). *Metaphor Beyond Play: Development of Metaphor in Children*. Pennsylvania: University of Pennsylvania.
- McLean, K. & Breen, A. (2009). Processes and content of narrative identity development in adolescence: Gender and well-being. *Developmental Psychology*, 45(3), 702–710.
- McLean, K. & Pratt, M. (2006). Life's little (and big) lessons: Identity statuses and meaning-making in the turning point narratives of emerging adults. *Developmental Psychology*, 42(4), 714–722.
- McNiff, S. (ed.) (2013). *Art as research – opportunities and challenges*. Bristol: Intellect.
- Myrskylä, P. (2012). *Hukassa. Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? Eva-analyysi no. 19*.
- Payne, M. (2005). *Modern Social Work Theory*. Palgrave Macmillian: Wales.
- Rankanen, M. (2007a). *Taideterapiassa vaikuttavia ydinprosesseja*. – M. Rankanen, H. Hentinen & M. Mantere (toim.), *Taideterapian perusteet*. Helsinki: Duodecim. (35–49).
- Rankanen, M. (2007b). *Työskentelyn eteneminen taideterapiassa*. – M. Rankanen, H. Hentinen & M. Mantere (toim.), *Taideterapian perusteet*. Helsinki: Duodecim. (91–97).
- Rankanen, M. (2012). *Enhancing Participation in Social and Healthcare with Art Based Methods - in the Crossroads of*

- Open Practices and Ethical Boundaries. Cumulus Conference Papers. Aalto University.
- Siivonen, K. & Kotilainen, S. & Suoninen, A. (2011). Iloa ja voimaa elämään – Nuorten taiteen tekemisen merkitykset Myrsky-hankkeessa. Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 44.
- Siporin, M. & Sherman, E. (2008). Contemplative Theory and Practice for Social Work. *Journal of Religion & Spirituality in Social Work*, 27(3), 259–274.
- Somekh, B. (2006). *Action Research: A Methodology for Change and Development*. Berkshire: Open University Press.
- South, J. (2006). Community arts for health: an evaluation of a district programme. *Health Education*, 106(2), 155–168.
- Tillich, P. (2000). *Courage to be*. Second edition. London: Yale University Press.
- Tillich, P. (1957). *Dynamics of Faith*. New York: Harper & Brothers Publishers.
- Winter, R. & Munn-Giddings, C. (2001). *A Handbook for Action Research in Health and Social Care*. London: Routledge.
- Yalom, I. (1980). *Existential Psychotherapy*. New York: Basic Books.

Syntymäkuurojen lasten hyvää edistämässä

Lektio 21.11.2015 Helsingin yliopistossa
järjestetyssä väitöstilaisuudessa

Ihmelaite, joka saa kuurotkin kuulemaan?

Viittomakieli sai Suomessa pitkään kestäneen edunvalvonnan ja poliittisen toiminnan tuloksena perustuslaillisen aseman vuonna 1995. Vuonna 1997 alettiin Suomessa leikata lapsille sisäkorvaistutteita.

Sisäkorvaistutetta voidaan pitää ainutlaatuisena lääketieteellisenä keksintönä ja innovaationa. Istutehoito on avannut uusia mahdollisuuksia kuurona syntyneille. Istutteen avulla voidaan palauttaa aisti kuuroutuneelle tai mahdollistaa kuuloaisti henkilölle, joka ei ole koskaan kuullutkaan.

Istute on alun perin kehitetty kuuroutuneille aikuisille. Aikuisten, kielenomaksumisen jälkeen kuuroutuneiden ja syntymästään kuurojen lasten kohdalla niin eettiset kuin käytännönkin kysymykset ovat erilaisia. Tässä tutkimuksessa on tutkittu lasten sisäkorvaistutehoitokäytännettä.

Sisäkorvaistute ei tee lapsesta kuulevaa samassa mielessä kuin ei-kuuro ihminen on kuuleva, vaan parhaimmillaankin huonokuuloisen. Sisäkorvaistutetta ei voi käyttää aina ja kaikkialla: nukkuessa, laitteen mennessä rikki, pattereiden loppuessa, saunassa, suihkussa tai uudessa – vaikka nykyään onkin tarjolla kosteussuojia. Ainakaan toistaiseksi laite ei kestä elinikää, vaan uu-

sintaleikkauksia tarvitaan. Istutteen ollessa pois käytöstä sisäkorvaistutteen käyttäjä on täysin kuuro.

Lasten sisäkorvaistutehoitokäytänne medikalisaation ilmentymänä

Kuuroja on maailmanlaajuisesti noin 70 miljoonaa. Suomessa syntyy vuosittain noin 25–30 kuuroa lasta. Suurin osa kuuroista lapsista syntyy kuuleville vanhemmille. Monesti kuuleville vanhemmille kuurojen viittomakielisten maailma on entuudestaan tuntematon. 2010-luvulla lähes kaikille kuuroille lapsille asennetaan sisäkorvaistute leikkauksella. Viittomakielen käyttö ensikielenä on vähentynyt.

Lasten sisäkorvaistuteproblematiikkaa voidaan kuvata medikalisaation ilmentymänä. Medikalisaatiota on sanottu poikkeavuuksien ja elämäntapahetkimien lääketieteellistämiseksi, jossa lääketiede valtaa alueita ei-lääketieteellisiltä alueilta. Käytännössä medikalisaatio tarkoittaa esimerkiksi erilaisten tilojen leimaamista sairauksiksi tai hoitoa vaativiksi. Medikalisaatiota voidaan kuvata ihmiselämän tarkasteluna lääketieteellisesti tai lääketieteellisen ratkaisun tarjoamisena asiaan, joka ei ole vain lääketieteellinen.

Lasten sisäkorvaistutekeskustelussa voidaan hahmottaa kahtiajako kahteen perustavanlaatuisesti erilaiseen ymmärrykseen kuuroudesta ja sen mahdollisesta hoidosta: nämä ovat niin sanottu lääketieteellinen audiologinen lähestymistapa ja kielellis-kulttuurinen lähestymistapa. Olen käyttänyt tätä kahtiajakoa käsitteellisenä tutkimusvälineenä. Muutoin pidän kahtiajakoa hedelmättömänä ja väitänkin, ettei polarisaatio edistä lapsen hyvää. Nähdäkseni joko–tai–vastakkainasettelusta pitäisi siirtyä sekä–että–tasolle.

Ajattelun välineitä päätöksentekoon

Tutkimuksen tavoite oli tarkastella lasten sisäkorvaistutehoitokäytännettä käyttämällä apuna hyvän, kyvyn ja valintojen käsitteitä sekä analysoida, pohjautuuko yleisissä hoitolinjauksissa tapahtunut siirtymä viittomakielestä puhuttuun kieleen huolelliseen harkintaan ja perusteltuihin argumentteihin.

Tutkimuksessa ei pyritä antamaan ihmisille valmiita vastauksia tai ohjeita siitä, millaisia ratkaisuja heidän tulisi tehdä eläkseen hyvää elämää, vaan antamaan heille oman ajattelun välineitä ja erilaisia näkökulmia.

Tutkimus auttaa ymmärtämään, mistä sisäkorvaistuteprosessissa eli vanhempien päätöksenteossa ja perheen matkassa hoitopolulla ja hoitokäytänteessä oikeastaan on kysymys. Lisäksi tutkimus antaa välineitä sekä vanhemmille kuuroa lastaan koskevaan päätöksentekoon että terveydenhoitohenkilökunnalle neuvontatyöhön.

Tutkittavaa aihetta selvitin erityisesti seuraavien kolmen tutkimuskysymyksen avulla: (1) Mikä on syntymäkuuron lapsen terveydellinen hyvä? (2) Miten sisäkorvaistute ja viittomakieli edistävät kuuron lapsen kykyjä? (3) Onko valinnoista puhuminen kaikkein adekvaatein tapa tarkastella syntymäkuuron lapsen vanhempien tilannetta?

Tutkimuksen aineisto voidaan hahmottaa jakamalla aineisto kolmeen osaan: kuurojen lasten vanhemmille suunnattuun materiaaliin, faktatietoon käsiteltävästä ilmiöstä ja filosofiseen aineistoon.

Käsitetutkimusta terveydenhuollon etiikasta

Tutkimus on ennen kaikkea käsitetutkimus terveydenhuollon etiikasta. Käytetyt pääkäsitevälineet ovat hyvä, kyvyt ja valinta. Kaikki nämä ovat hedelmällisiä ja keskeisiä käsitteitä pohdittaessa terveydenhuollon toimintaa: kukapa ei tavoittelisi hyvää elämää? Terveydenhuollon tehtävänä on muun muassa edistää toimintakykyä, ja valinnat terveydenhuollossa ovat olleet usein puheenaiheena viimeiset vuodet: palvelusetelilain, hoitopaikan valinnan ja viimeksi aivan viime viikkoina SOTE-keskusteluissa, kun ihmisen valinnanvapautta on haluttu edistää.

Tässä tutkimuksessa lasten sisäkorvaistutehoitokäytännettä on käytetty esimerkkinä tarkasteltaessa terveydenhuollosta tilannetta, jossa ihmisen valintaa pidetään usein itsestään selvänä. Käytetyt käsitevälineet voivat olla laajemminkin apuna terveydenhuollon etiikan keskeisissä kysymyksissä, esimerkiksi intersukupuolisten lasten hoitokäytännettä tai kauneuskirurgiaa tarkasteltaessa. Sisäkorvaistute-asiassa vanhemmat asetetaan valintatilanteeseen: asennetaanko heidän lapselleen sisäkorvaistute vai ei? Ja mitä sen jälkeen? Aiemmissä empiirisissä selvityksissä on käynyt ilmi, että osa vanhemmista on kokenut, ettei heidän valintojaan hoitopolulla ole aina kunnioitettu.

Käsiteanalyysi metodina

Tutkimuksen metodi oli filosofinen käsite- ja argumentaatioanalyysi sekä valinnan käsitteen osalta käsitteen konstruointi. Apuna käytin Georg Henrik von Wrightin hyvän muunnelmia, kyvykkyyksien lähestymistapaa ja Martha Nussbaumin keskeisten kyvykkyyksien listaa, sekä Jon Elsterin rationaalisen valinnan teoriaa.

Filosofia on luonteeltaan enemmän kysymysten kuin vastausten tiedettä. Filosofinen käsitetutkimus aihepiiristä on ollut tarpeellinen, koska empiiristä tutkimusta on jo tehty. Keskustelu lasten sisäkorvaistutteista on ollut vilkasta siitä lähtien, kun leikkauksia on alettu tehdä. Etiikkaan liittyvien kysymysten osalta oli kuitenkin havaittavissa tutkimusaukko, johon olen tutkimuksellani pyrkinyt tarjoamaan käsitteellistä selvyttä.

Mitä käyttämäni käsiteanalyysi on ja mitä sillä voidaan saada selville? Käsiteanalyysissä keskeisten käsitteiden merkityksiä ja keskinäissuhteita selvennetään nojaamalla perusteltuihin käsitteellisiin tulkintoihin ja kriittiseen filosofiseen argumentaatioon. Käsitetutkimuksella voidaan tehdä käsitteellisiä erotteluja, tutkia asioiden merkityksiä ja selvittää sitä, mitä asiat oikeastaan tarkoittavat. Käsitetutkimusta tarvitaan, jotta voimme puhua asioista selvästi.

Kiinnostus kielen

Tutkimustehtävän mukaisesti tässä tutkimuksessa ollaan kiinnostuttu kielestä, siis viittomakielen muuttuneesta asemasta, ei niinkään erilaisista kommunikaatiomenetelmistä, jollaisia ovat esimerkiksi vinkkipuhe, tukiviittomat tai viitottu puhe. Käsillä olevasta aiheesta on ollut olennaista tehdä käsitetutkimusta myös siksi, että kuurojen lasten hyvästä puhuttaessa sekaisin vaikuttavat menevän helposti esimerkiksi sellaiset käsitteet kuin kuulo ja kuuleminen, kuulon ja puheen yhteys, puhekieli ja puhuttu kieli, päämäärä ja keino, kieli systeeminä ja kommunikaatio. Esimerkiksi, kieli on kommunikaatioita, mutta kommunikaatio ei välttämättä ole kieli. Muurahaisetkin kommunikoivat, ja liikennemerkeillä on oma merkkijärjestelmä.

Käsitteet ovat tärkeitä myös kielen oppimisen ja ylipäänsä oppimisen kannalta. Kieli on tiedonmaksamisen keskeisin väline. Ajattelu ja kieli ovat mutkikkaasti sidoksissa toisiinsa. Kielen avulla lapsi tekee omaksumastaan tiedosta käsitteellisiä järjestelmiä. Käsitteellisissä järjestelmissä tietoa on

mahdollista tallentaa muistiin. Käsitteiden ja kielellisen systeemin kautta lapsi voi hahmottaa maailmaa, oppia ja kehittää omaa ajatteluaan.

Havainnot tutkimusmatkalta

Tämän tutkimuksenteon läpi kaksi kysymystä toistuivat läpi prosessin aina, kun keskustelin tutkimuksestani uuden ihmisen kanssa: Lähes kaikki, niin ammattilaiset kuin maallikotkin kysyivät sitä, mikä on henkilökohtainen suhteeni kuuroihin. Lähtökohtainen taustaoletus oli ehkä se, ettei juuri kukaan tule tämän aiheen pariin, ellei ole jotakin henkilökohtaista kontaktia tähän teemaan.

Ammattilaiset kysyivät lisäksi, mikä on tutkimuksen data. Filosofinen tutkimus on luonteeltaan toisenlaista kuin empiirinen tutkimus. Siinä ei perinteisesti yleensä ole selvää dataa, vaan aineisto muodostuu toisin. Yksi haaste tutkimuskentällä on se, että empiirisesti orientoituneet ihmiset ehkä hahmottavat monet asia ensisijaisesti empiirisesti ja filosofisesti orientoituneet varmaankin filosofisesti.

Mikä on oikein ja mikä on väärin, mikä hyvä tai huono – emme voi tehdä empiiristä koetta perustuen dataan ja saada selville, miten elämässä kuuluisi tai olisi hyvä toimia. Etiikka, elämän oikea ja väärä, hyvä ja huono ovat luonteeltaan toisenlaisia. Kaikki haluavat edistää lapsen hyvää, mutta mitä lapsen hyvällä oikeastaan tarkoitetaan onkin jo enemmän epäselvää. Siihen voi olla erilaisia perusteltuja näkemyksiä. Etiikan eksperttiyttä tuskin on olemassa, mutta esimerkiksi etiikan käsittevälineillä asioita voidaan analysoida ja pohtia. Sosiaalietiikan ja filosofian vahvuus on rohkeudessa kyseenalaistaa totunnaisia ajattelutapoja ja kyvyssä hahmottaa jäsenelty kokonaiskäsitelmästä.

Kutsu moni- ja poikkitieteelliseen yhteistyöhön

Filosofisen tutkimuksen tuloksia kutsutaan usein johtopäätöksiksi. Johtopäätökset perustuvat analyysiin aineistosta.

Väitän tutkimuksessani, että on vaikea löytää kestäviä perusteluja viittomakielestä luopumiselle. Väitän myös, että valinnoista puhuminen ei ole mielekäästä, koska se ei edistä lapsen hyvää. Syntymäkuuron lapsen hyvää edistäisi parhaiten vastakkainasettelusta luopuminen ja lapsen monipuolisten kyvykkyyksien edistäminen. Sisäkorvaistute ja viittomakieli ovat vastauksia eri ky-

symyksiin, eikä niitä siksikään ole mielekästä asettaa vastakkain tai vaihtoehtoisiksi toisilleen.

Tutkimuksen perusteella ehdotan, että jatkossa otetaan huomioon erityisesti seuraavat neljä asiaa. Ensinnäkin, kiinnitetään huomiota käytettyyn retoriikkaan niin lainsäädännössä, neuvontatilanteissa kuin kirjallisuudessa. Toiseksi, valitsemisesta puhumisen sijaan otetaan huomioon lapsen vahvuudet ja monipuoliset kyvyt. Kolmanneksi, otetaan huomioon monikulttuurisuus mahdollisuutena. Se sisältää monenlaiset kielivalinnat ja moni- ja poikkitieteellisyyden hoitotiimeissä. Jos annetaan kieleen liittyvää neuvontaa, hoitotiimissä on perusteltua olla kielen asiantuntija. Ehdotan myös, että otetaan laajemmin käyttöön termi viittomakielinen, sillä käsitteellisesti erottelu voi olla tarpeen: nykyään voi olla kuuro osaamatta viittoa. Lisäksi viittomakielisen käsite tuo kuuroja tuntemattomalle esiin kyvyn ja osaamisen. Neljänneksi, kuurot lapset otetaan huomioon kokonaisvaltaisesti, ei vain kuulon tai sen puutteen kautta.

Valtaosa sisäkorvaistutetskysymyksen parissa olevista ihmisistä katsoo asiaa luonnollisesti lähinnä omasta näkökulmastaan, oman koulutuksensa tarjoamin näkökulmin. Siksi yhtenä loppupäätelmänä ja jatkotutkimusehdotuksena on aito moni- ja poikkitieteellinen tutkimusyhteistyö eri tieteenalojen, eri tavoin ajattelevien ja eri tutkimusmenetelmien avulla.

Väitöskirja *Lapsen hyvää edistämässä. Syntymäkuurojen lasten sisäkorvaistutehoitokäytännön sosiaalieettistä tarkastelua* on saatavilla sähköisenä julkaisuna Helsingin yliopiston E-thesis palvelussa <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/157048>.

Historian käännteitä ja virkakeskustelun väännteitä

Mikko Malkavaara

Diakonia ja diakonivirka. Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 26.
Helsinki: Kirkkohallitus. 2015. 248 sivua.

Verkkojulkaisu [http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/020A6402AC464E4EC2257E6E004415C4/\\$FILE/255445_KH_Diakonia_ja_diakonivirka.pdf](http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/020A6402AC464E4EC2257E6E004415C4/$FILE/255445_KH_Diakonia_ja_diakonivirka.pdf)

Dosentti Mikko Malkavaaran kirjoittama teos *Diakonia ja diakonivirka* jakautuu nimensä mukaisesti kahteen päätteeseen. Aluksi Malkavaara luo läpileikkauksen diakonian historiaan Uuden testamentin ajoista keskiajan ja reformaation kautta viime vuosisadan suomalaisen diakoniatyön käännteisiin. Lopuksi hän käsittelee viiden luvun verran 1900-luvulla virinnyttä keskustelua diakonivirasta sekä kansainvälisestä, ekumeenisesta että erityisesti kotimaisesta näkökulmasta.

Teos on kirjoitettu Suomen evankelis-luterilaisen kirkon tilanteesta käsin, suomen kielellä ja suomalaisten käyttöön. Tällaista yksien kansien väliin kirjoitettua selvitystä tarvitsemme, kun diakoniviran tutkimus ja sitä koskevat käytännön uudistukset etenevät. Teoksessa käytetty tutkimuskirjallisuuskin on pitkälti suomalaista. Se osoittaa, että meillä on asiantuntemusta ja tarvetta diakoniviran kehittämiseen ja monipuoliseen ymmärtämiseen. Tutkimuskirjallisuutta käsitellään kirkkohistorialle tyypillisellä otteella, pääsääntöisesti kronologisessa aikajärjestyksessä edeten. Selkeä esitystapa tekee mahdolliseksi, että muutkin kuin yliopistoteologian opintoja suorittaneet voivat saada lukemastaan paljon irti.

Johdantoluvussa Malkavaara asettaa tavoitteekseen tutkia, miten diakonivirka on eri aikoina käsitelty ja miten se on kehittynyt. Tavoite kantaa teoksen sisältöä alusta loppuun asti, vaikka toisinaan historian tapahtumien tarkka kuvaus on viedä huomion kauemmas varsinaisesta tutkimuskysymyksestä. Kirjoittajan tavoitteena on myös selvittää, miten käsitys diakonivirasta on vaikuttanut diakonian olemuksen ja tehtävien ymmärtämiseen sekä muokannut

diakoniatyötä ja muita lähimmäisenrakkauteen läheisesti liittyviä kirkon työmuotoja. Tämä tavoite täyttyy teoksen loppupuolella Malkavaaran esitellessä vaiherikkaan, Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa käydyn, niin sanotun diakonaattikeskustelun antia.

Diakonia ja diakonivirka on tasapainoinen kokonaisuus. Vaikka tutkimuksen tähtäyspiste on ilmiselvästi diakonaattikeskustelussa, jokainen ennen sitä käsitelty historian aikakausi on otettu tasapuolisesti huomioon. Patristikon silmälasien läpi lukiessani laitoin tyytyväisenä merkille, ettei esimerkiksi varhaiskirkollisen aineiston käsittely rajoitu vain Uuteen testamenttiin ja pariin tunnetuimpaan kirkkoisään. Teoksen historiakatsauksen sisällössä esille ei tule mitään mullistavaa, mitä ei muualta olisi jo voinut lukea – eikä tarvitsekaan tulla. Suomalaisen diakonaattikeskustelun kulun tiivistäminen on teoksen ainutlaatuinen anti. Sen ymmärtämiseksi historialliseen taustaan tutustuminen on välttämätöntä.

Teoksen sisältö on kauttaaltaan katsauksenomainen. Tämä on ymmärrettävää, sillä 2000-vuotinen historia on tiivistetty kahteen ja puoleen sataan sivuun. Jään silti kaipaamaan pohdiskeluvia siltoja eri aikoina ja tahoilta esitettyjen käsitysten välille sekä tiivistäviä yhteenvetoja yksityiskohtien sekaan. Eivätkä pari kuvaa tai kaaviota olisi lukemista ainakaan jarruttaneet. Esimerkiksi diakonaattikeskustelussa esille tulleita kolmisäikeisen viran eri tulkintoja olisi ollut antoisaa tarkastella samalle aukeamalle koottuina.

Diakonivirkaan liittyvän ajankohtaisen keskustelun näkökulmasta on tärkeää, että teoksessa otetaan laajasti huomioon sekä diakonian karitatiiviset että liturgiset ja katekeettiset ulottuvuudet. Ulottuvuuksia käsitellään sekä historiakatsauksessa että diakonaattikeskustelun näkökulmasta. Avoimeksi kysymykseksi minulle tosin jäi, miten liturginen diakonia kehittyi katolisessa kirkossa keskiajan ja Vatikaanin toisen konsiilin välissä. Teoksessa näet keskitytään karitatiivisen diakonian harjoittamisen eri muotojen kuvaamiseen tuona aikana. Laajemman näkökulman käsittely olisi ollut perusteltua esimerkiksi diakonaattikeskustelussa esille nostettujen, diakonin jumalanpalvelustehtäviä koskevien kysymysten kannalta. Toisaalta teoksesta käy antoisasti ilmi, mistä erilaiset suomalaiset diakonian ymmärtämisen muodot juontavat juurensa ja miten ne ovat kehittyneet.

Malkavaara kertoo ryhtyneensä kirjoittamaan tätä teosta, kun hänet vuonna 2013 kutsuttiin laatimaan kirkkohallituksen esitystä uudeksi diakoniviraksi. Selvitellessään itselleen diakonaattikeskustelun tähänastista kulkua Malka-

vaara tulee hyödyttäneeksi myös muita diakoniviran uudistukseen osallistujia ja siitä muutoin kiinnostuneita. Omasta sidonnaisuudestaan huolimatta kirjoittajan objektiivisuus säilyy aiheessa kuin aiheessa. Valitettavasti diakonaattikeskustelun asiakirjoja käsittelevä teksti jää kuitenkin sisällön referoinnin tasolle. Se ei haasta lukijaa ottamaan kantaa esille tulleisiin erilaisiin näemyksiin, mikä syventäisi kiinnostusta uudistusprosessia kohtaan sekä auttaisi asioiden syvällisempää ymmärtämistä.

En tarvitse oppaakseni profeettaa tai kristallipalloa voidakseni nähdä tulevat korkeakouluopiskelijat lukemassa tätä kirjaa diakonian peruskurssinsa tenttiin. Teos tarjoaa näet sopivanlaajuisen johdannon aihepiiriin. Syvällistä kirkkohistorian tai dogmatiikan tuntemusta ei lukijalta vaadita. Toisaalta diakonaattikeskusteluun ennalta tutustumaton lukija on kahvitaukonsa ansainnut. Koska keskustelu on ollut varsinainen byrokraattinen painajainen, on työlästä pysyä mukana, mitä mikäkin mietintö, komitea, kokous, työryhmä tai valiokunta milloinkin esitti. Selvää kuitenkin on, että tämän kokoavan selvityksen avulla diakonaattikeskustelusta seuraavia käytännön toimenpiteitä on jatkossa helpompi työstää ja ymmärtää.

Pauliina Pylvänäinen

Puheenvuoro uskonnon ja kehityksen suhteesta

Uskonto ja kehitys

Näkökulmia suomalaiseen kehitysyhteistyöhön ja -tutkimukseen. Toimittanut Elina Vuola. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Tietolipas 249, 2016. 226 sivua.

Elina Vuolan toimittama Uskonto ja kehitys -teos on tervetullut uutuus paikkaamaan uskonnon ja kehityksen välisiä suhteita käsittelevän suomenkielisen kirjallisuuden puutetta. Teos on tarkoitettu paitsi oppikirjaksi eri alojen opiskelijoille myös tietokirjaksi asianharrastajille sekä kehitystyön parissa tavalla tai toisella työskenteleville. Teoksessa on kolme osiota, joissa kussakin kolme artikkelia. Jokaisella kirjoittajalla on pitkä kokemus kehitysyhteistyöstä. Artikkelit tuovat kiinnostavia ja erilaisia näkökulmia uskonnon ja kehityksen suhteeseen.

Uskonnon tarkastelu kehityksen kontekstissa on ollut marginaalissa. Uskontoa on pidetty yhtäältä taantumuksellisena ja toisaalta yksityiseen elämänalueeseen kuuluvana, ja siksi se on haluttu irrottaa kehitysyhteistyöstä. Uskonnon ja kehityksen pitäminen toisistaan erillisinä on kuitenkin kapeuttanut ihmisten ja paikallisyhteisöjen näkemistä kokonaisvaltaisesti. Teoksessa tarkastellaan uskontoa laaja-alaisesti elettyinä uskona, erilaisina uskonnollisina ja uskontoon pohjaavina käytäntöinä sekä institutionaalisenä ja opillisena järjestelmänä.

Teoksen ensimmäisen osion otsikkona on ”Uskonnon ja kehityksen suhteesta”. Siinä luodaan katsaus laajempiin teoreettisiin ja ideologisiin taustoihin. Ensimmäisessä luvussa Elina Vuola taustoittaa uskontoon ja kehitykseen liittyvää tematiikkaa. Hän kritisoi uskontoon liittyvien tekijöiden näkymättömyyttä kehitystutkimuksessa ja tarkastelee uskonnon avaamia mahdollisuuksia kehityksen alueella. Viime vuosien aikana uskonnon ja kehityksen suhde on alkanut kiinnostaa laajemmin myös sekulaareja tahoja ja tutkijoita, esimerkiksi Maailmanpankki on kiinnittänyt suhteeseen huomiota. Lisäksi Vuola tuo esille, että myös sekulaareja kehitystavoitteita on voitava tarkastella kriittisesti eri uskontoperinteiden näkökulmasta. Luku toimii erinomaisena taustalukuna teoksen muille luvuille.

Petri Merenlahti tuo omassa artikkelissaan esille uskontotaustaisten järjestöjen pitkän historian ja ideologisen arvopohjan merkittävyyden kehitys-

yhteistyössä. Rahoittajatkin ovat alkaneet kiinnostua uskonnon tuomasta lisäarvosta kehitysyhteistyössä, koska se näkyy työn laadussa ja tuloksessa. Paikallistasolla juuri uskonnolliset toimijat ovat kaikista luotettavimpia. Uskontotaustaisten järjestöjen kokonaisvaltainen kehitysparadigma onkin varteenotettava vaihtoehto talousperusteisille lähtökohdille.

Osion päätösartikkelissa Tapio Leskinen tarkastelee ensinnäkin, miten altruistisuus ja auttamishalu syntyvät ja toiseksi, millaiset arvot saavat aikaan auttamishaluja. Uskonto on monen vahvasti altruistisen henkilön taustavai-kuttimena. Omassa elämässä tärkeimpinä pidetyt arvot heijastelevat usein myös globaalin vastuun kysymyksiin. Jos Leskisen väitöskirjan lukeminen jäi väliin, tarjoaa tämä artikkeli hänen tutkimuksestaan hyvän uudemmallalla kirjallisuudella höystetyn tiivistyksen.

”Näkökulmia ruohonjuuritasolta” -osio keskittyy nimensä mukaisesti nostamaan esille käytännöstä nousevia esimerkkejä ja kysymyksenasetteluja. Päivi Hasu tarkastelee helluntailais-karismaattisen kristillisyyden leviämistä erityisesti kehitystyön kontekstissa Tansaniassa. Hän tuo esille, että klassisen helluntailaisuuden piirissä korostuvat kollektiivinen sosiaalinen vastuu ja erilaiset kehityshankkeet, kun taas karismaattisessa suuntauksessa korostetaan yksilön hengellistä ja materiaalista hyvinvointia. Menestysteologiset näkökulmat ja pahojen henkien vaikutuksen esille nostaminen saattavat hänen mukaansa olla haaste kehityksen kannalta. Kun huono-osaisuutta eri muodoissaan selitetään ulkoa päin tulevilla hengellisillä voimilla, siirtyy huomio pois yksilön vastuusta ja laajemmin yhteiskunnallisista rakenteellisista tekijöistä. Myös perinteinen kollektiivinen perhe- ja sukuyhteys tulee haastetuksi, kun karismaattinen helluntailaisuus vetää puoleensa yksittäisiä perheitä. Toisaalta elämäntavat paranevat, ja se tuo mukanaan hyvinvointia.

Auli ja Mika Välikangas pohtivat puolestaan yhteisöjen ja kehityksen suhdetta afrikkalaisessa kontekstissa. He analysoivat yhteisöllisyyttä sosiaalisen pääoman ja koheesion näkökulmasta liittäen mukaan afrikkalaisten mallien taustaoletukset: *ujumaan* ja *ubuntun*. He korostavat, että uskonyhteisöjen yhtenä tehtävänä on kehitys- ja katastrofityö. Afrikkalainen konteksti osoittaa, että länsimainen kehitysajattelu on yhteisöjen näkökulmasta kapea. Uskontoa ei eroteta omaksi alueekseen, vaan se on osa jokapäiväistä elämää. Se luo pohjaa yhteisvastuulle ja moraaliselle toiminnalle. Yhteisöllä voi olla myös käänköpuolensa, kun puhutaan uskonnolla perustelluista haitallisista käytännöistä.

Henni Alavan tarkastelun kohteena on poliittinen ulottuvuus uskonnon ja kehityksen suhteessa. Kontekstina hän käyttää katolista lähetysasemaa Pohjois-Ugandassa. Hän korostaa kehityksen, uskonnon ja politiikan suhteiden kontekstisidonnaisuutta ja yhteen kietoutuneisuutta. Uskonnon kehitysvaihtukset ovat aina sidoksissa yhteiskunnallisiin konteksteihin. Uskonnolliset toimijat ovat usein avaintekijöinä ratkaistaessa paikallisia konflikteja. Uskontolukutaito onkin kehitystyössä tärkeää, koska tällöin voidaan ymmärtää paremmin uskontojen institutionaalisia, hengellisiä, sosiaalisia ja moraalisia ulottuvuuksia.

Kirjan kolmannen osion otsikkona on ”Uskonto, valta ja identiteetti”. Mari-Anna Pöntisen artikkelin keskiössä on kehitysyhteistyön ja kehityksen suhde erityisesti kulttuurin, uskonnon ja uskonnollisuuden näkökulmista. Taustateorianaan hän käyttää postkolonialistista teoriaa tarkastellen, miten myytit toiseudesta ruokkivat ajattelua ja valtasuhteita. Artikkelissa esitellään myös tapoja, joiden avulla kielteisiä myyttejä on mahdollista purkaa. Artikkeleli huipentuu ajatukseen ekumeenisesta, tietoisemmasta ja tasapuolisemmasta lähetysyhteistyöstä.

Maria Palmusaaren artikkeli kuvaa Suomen Lähetysseuran kehitysyhteistyöstä käytävää diskurssia yhtäältä suhteessa kehitysyhteistyön rahoittajaan eli ulkoministeriöön ja toisaalta uskoviin lähetyskannattajiin. Kehitys on ollut osa Suomen Lähetysseuran (ja laajemmin myös muiden lähetysjärjestöjen) käytännön toimintaa lähetyskohteissa evankeliumin julistamisen ohella. Ulkoministeriön kehitysyhteistyörahoja ei voi kuitenkaan käyttää evankeliumin julistamiseen. Tämä on haastanut lähetysjärjestön muotoilemaan asiakirjojaan sekulaarin kehitysyhteistyökielen mukaisesti, mikä ei aina ole miellyttänyt lähetyskannattajia. Heille puolestaan kehitysyhteistyötä pyritään perustelemaan uskonnollisin kielenkääntein. Palmusaari toteaa, että lähetysjärjestöidentiteetin toteuttaminen on monisyisempää kuin aikaisemmin.

Elina Vuola tarkastelee omassa artikkelissaan sukupuolta, kehitystä ja uskontoa. Seksuaalietiikan kysymykset ovat luoneet jännitteitä lähetys- ja kehityksen suhdetta tarkasteltaessa myös Suomessa. Tulkintojen moneus ja virallisen linjan väliset jännitteet ovat uskonnon ja kehityksen arkipäivää, jossa uskontotaustaiset kehitysyhteistyötoimijat joutuvat taiteilemaan oman tulkintansa ja Ulkoministeriön eettisten ohjeiden ja käytännön toimien välillä. Vuola toteaa myös, ettei feminismin ole länsimaiden yksinoikeus, vaan kehitystyössä maissa on omaa feminismiä, joka voi tulkita oman paikkansa täysin eri

tavoin kuin länsimaiset kumppaninsa. Esimerkiksi uskonto voi olla kehittyvissä maissa eläville turvaverkko, jonka merkityksen länsimainen kumppani voi aliarvioida tai kieltää.

Teos päättyy Elina Vuolan kokoamaan loppulukuun, joka on ikään kuin synteesi kaikista aikaisemmista artikkeleista. Kirjoittajat ovat yhteisten tapaamistensa aikana synnyttäneet kymmenen teesiä, joita he pitävät olennaisina puhuttaessa kehityksen ja uskonnon suhteesta. Ydinajatus on se, ettei uskontoja voida ohittaa, kun puhutaan kehityksestä. Uskontojen monimuotoisuus täytyy heidän mukaansa ottaa vakavasti. Uskonnoista on kuitenkin pystyttävä puhumaan myös kriittisesti.

Teoksessa käsitellään lähes yksinomaan kristinuskoon ja kristillistaustaisiin järjestöihin liittyvää kehitysyhteistyötä. Jos jotain puutetta kirjasta haluaa etsiä, löytyy se juuri tästä. Olisi ollut mielenkiintoista lukea muidenkin uskontokuntataustaisten järjestöjen tekemästä kehitysyhteistyöstä. Teoksen kiistattomana ansiona on sen kyky kyseenalaistaa ja purkaa erilaisia uskontoa ja kehitystä koskevia yksinkertaistuksia.

Ulla Siirto

Invitation to Participate and Final Call for Papers

Diaconia in Dialogue

*the challenges of diversifying contexts to
diaconal theory and practice*

**Sixth ReDi International Conference Helsinki,
Finland 14/15–17 September 2016**

Introduction

The sixth biennial conference on the research and study of diaconia and Christian social practice is being organized by ReDi, in collaboration with the Diaconia University of Applied Sciences, Finland. The conference will highlight urgent current challenges to diaconia and Christian social practice.

In the face of increasing diversity which has a number of causes, there is a need to re-evaluate practice and also to revisit the basic understanding of diaconia as a field which explicitly involves dialogue between disciplines. Changes in politics and culture as well as the impact of growing migration flows in many regions brings new challenges as does the growing salience of religion in public life. Churches and faith communities face the need to respond to growing needs and urgent issues locally, nationally and internationally.

The conference is open to all researchers in the field of diaconia and Christian social practice as well as practitioners with an interest in research. Contributions from researchers with an interest in health and well-being would be welcome.

Main Themes

The international planning group has discussed these issues and four main themes are proposed for the overall conference:

- **Community, conviviality, and citizenship**

Under this theme, studies of diaconia in relation to the challenges raised by addressing the challenges of living together in a time of rapid change when many 'taken for granted' approaches are called into question. This includes the challenges to building society in diversity as well as the impact of changing political and economic policies and practices. The inclusion of the word 'conviviality' signals dissatisfaction with the

too easy use of the word community, that is often exclusive and even nostalgic. It includes concerns with dignity, justice and vocation. In addition, in a highly mobile society where different pressures force people to move there is a need to rethink 'citizenship' and 'citizenship practices' that are also linked in some cases to faith traditions and understandings. Studies of practice and learning programs are invited as well as studies related to the basic concepts that are underlying this theme.

- **Diaconia in a multi faith/diversifying context**

Diaconia and Christian social practice faces new challenges arising multi-faith contexts in different world regions, even where they have lived together for many years. In some situations, the challenge of mobility and migration have introduced new faith communities and cultural groups in areas where there was previously a majority Christian church presence.

Furthermore, the growing numbers who espouse a spiritual or non-religious life not linked to specific faith communities also pose new questions to Christian social practice. In this section theoretical papers, which reflect on the different contextual challenges, are welcome as well as empirical studies of diaconia and Christian social practice in specific contexts. Research around the issues of multi-faith/inter-religious dialogue in relation to practice (which can include dialogue with people motivated and sustained by non-religious ideals and values) is also invited. Generally, the question of what has become known as 'religious literacy' is also included in this section.

- **New diaconal professionalism – values and practice**

New and changing contexts require new professional skills and competences. Research into what can be termed 'new diaconal professionalism' is invited. This can include, for example new models of diaconal practice related to changes in the context of social policy – focusing not so much on projects but more on the 'service models' that describe 'new diaconal professionalism(s)'. This will also include investigations of the understanding of the theology and values that emerge from and underpin diaconal professionalism. Which approaches to spirituality are resourceful and creative in this context is also a question for investigation and discussion.

- **Diaconia refugees and migration**

The impact of growing mobility of people has urgent and growing importance in most areas of the world. People are forced to move, being uprooted because of war, civil conflict, environmental disaster, econom-

ic stress or combinations of these factors. On the other hand, there are also growing numbers of people who choose for a variety of reasons to migrate to another country. These and related phenomena raise new questions for diaconia and challenge previously held assumptions. Very often, for example, refugees bring their own faith or religion to a new context and this may have great importance for them. It may even be the reason they have become refugees in the first place. There are also growing numbers of children and young people who are unaccompanied migrants. This theme invites research papers in this field related to the challenges of migration for Diaconia and Christian social practice.

Keynote Speakers

- **Community, Conviviality, and Citizenship:**

Dr. Tuomas Martikainen

Dr. Claus Leggewie

- **New diaconal professionalism – theology, spirituality, values and practice:**

Dr. Beate Hofmann

Dr. Hans-Joachim Sander

- **Diaconia in a Diversifying and Multi-Faith Context:**

Dr. Clare Amos

Dr. Mohammed Fazlhassemi

Seminars for Junior Researchers

ReDi invites emerging researchers who are maybe writing a dissertation or thesis to present their work in progress in a special international workshop. This will focus on research methodologies and hopefully lead to networking on different research topics and methodologies. Please make this possibility known to researchers in your university or institute and encourage them to apply!

Workshops

There will be workshops in the conference on themes such as 'Faiths and Community', 'Community and Congregational Diakonia', 'Diaconia and Community Health', 'Diaconia and Marginalised Young People' and 'Early Concepts of Diaconia'. Full descriptions are on the conference web site.

Open Space

There will be a number of opportunities for participants to present new practical projects or with a research dimension or interest or projects in new areas for which research ideas need to be developed. It can also include the presentation of projects for which international partners are sought.

Practical Dates and Information

▪ Call for Abstracts

Submissions to present papers, preferably focussed on the conference themes, are welcome. These can include:

- empirical studies of diaconia in relation to the changing economic, social, cultural and religious contexts,
- studies of methods for working with marginalised people and communities,
- research into the challenges to the theology and practice of diaconia,
- studies which combine research and practice and on the social outcomes and impact of diaconia
- new developments of research methodology in relation to diaconia.

Deadline for submission of abstracts (max 200 words) is the 30th June 2016.

They should be submitted to ReDiConference2016@diak.fi. The planning committee aims to give a response as to whether papers are accepted on a continuous basis, as we know that often people need to have their paper accepted in order to have permission to participate.

Full texts of the papers should be available by 31st August and sent to the same address along with any **PowerPoint** presentation.

See the web site for details of keynote speakers and updates!

<http://bit.ly/1SYGttu>

Other Practical Information

Registration details and all other information is available on the conference web site:

<http://bit.ly/1SYGttu>

Organization

The conference is being held in Helsinki at the kind invitation of the Diaconia

University of Applied Sciences (Diak) and other Finnish partners including Helsinki University, Helsinki Deaconess Institute, the Evangelical Lutheran Church of Finland as well as Diakonian tutkimuksen seura (Finnish Diaconia Research Society). The conference also forms part of the 20th anniversary of the founding of Diak and the opening of their new main building. There is a Finnish and an international planning committee.

Time and Place

The conference starts with registration the 14th of September and ends at lunchtime on the 17th of September. On 14th September in the evening there will be an opportunity for informal sharing and contact making and the formal opening will be on 15th September at 09.00

Updated information about the conference programme is available on the ReDi web site. The conference will be held at the Diaconia University of Applied Sciences, Helsinki, Finland. For more information, please see the conference website at <http://bit.ly/1SYGttu>

Costs

The conference fee (including meals) is 200 €, and 150 € for paid up members of the Research Society ReDi, and for students 50 €.

Travel and local accommodation costs will be the responsibility of each individual participant/institution. Delegates should make their own bookings for accommodation. Details of travel arrangements and suitable accommodation at different prices can be found on the conference web site.

A small number of bursaries may be available – please contact the organisers for an application form by writing to the conference office ReDiConference2016@diak.fi

Seminar for Research in Youth Diaconia 14th September 2016

There will be a one-day seminar for researchers in the field of youth diaconia and further details will be found on the conference web site or the ReDi web site. More details of this from Jouko Porkka Email: jouko.porkka@diak.fi

To share ideas and make suggestions:

Please contact the ReDi chairperson,

Tony Addy: chairperson@diaconiaresearch.org.

Practical questions: Suvi Äärilä: ReDiConference2016@diak.fi

Announcement and Call for Papers:

Seminar for the Research and Development of Youth Diaconia

14th September 2016, Helsinki

Introduction

Youth diaconia is Christian work with the children, adolescents and families especially in need of extra support. Youth diaconia finds its motivation from Christian love of neighbour. Because God has created and redeemed us all, everybody has an equal right to find a meaningful life. However, there are an ever-increasing number of adolescents, who find it difficult to see a meaning in their lives for personal or social, cultural or economic reasons.

Here is the call for youth diaconia: it develops new working models in order to support the young people who are pushed to the margins of the society. It aims at empowering them and aiding them in achieving social inclusion and building positive social connections with their peers and adults. It serves everybody in need regardless their faith, gender, or ethnic background.

Conference on Youth Diaconia Research

As a part of the Sixth ReDi International Conference on Diaconia and Christian Social Practice, a one-day conference on youth diaconia will be organized in Helsinki on Wednesday 14th September 2016 (at the same venue). It is possible to participate in the day seminar on youth diaconia only. Everybody is, of course, welcome to participate in the whole ReDi conference, as well.

The conference day on youth diaconia will be organized by the Diaconia University of Applied Sciences, Finland, in collaboration with ReDi and Finnish partners, The Evangelical Lutheran Church of Finland, Helsinki University and Youth Centre (NGO). During the one-day conference, the aim is to concentrate on current challenges of youth diaconia.

The Main Themes of Youth Diaconia

The most urgent topic related to youth diaconia is multiculturalism and religious radicalism among youth. Definitely, there is a need for religious and cultural dialogue with immigrants and refugees, in order to help the newcomers integrate into the society. There are many good examples of fruitful and dialogical activity between local Christians and immigrants and refugees.

However, multiculturalism and immigration are not the only acute topic in youth diaconia. For example, mental health problems are very common among young people. In Finland, about 20 percent of all adolescents suffer such problems but the majority of them are without the care they should be receiving. Experienced loneliness, not necessarily related to the actual number of social contacts, is also a very common problem: about 14 percent of boys and 5 percent of girls in the last grade of the comprehensive school report it in Finland. Bullying, depression and anxiety symptoms are often related to the experience of loneliness.

Problems with intoxicants have a strong correlation to similar problems in adulthood. However, they are closely related to problems in mental health. The manifestation of various symptoms of behavioural disorder has increased during the last few decades. It's typical that such symptoms arise early on, before the age of 10, lead to all manner of social and psychological problems: higher likelihood of violent and criminal behaviour, higher chance of consuming intoxicants, higher chance of mental health problems, problems in work, family, and somatic problems in adulthood. The problems feed one another. All of this contributes to an increased risk of suicide and death by violence.

There is a real hazard that in this time of economic depression, and over 20% of young people are unemployed. The likely budget cuts will further aggravate the issue, e.g. in Finland the youth social work will lose about six million Euros, and the youth workshops another 1,5 million Euros in 2016.

This conference will seek ways and means to support the welfare of alleviating the suffering of young people. Research data about the welfare of the youth is also welcome.

Keynote Speaker

Poverty Researcher, Vice Chair, The Greens of Finland, Maria Ohisalo

Organization

The one-day conference on youth diaconia is being held in Helsinki at the kind invitation of the Diaconia University of Applied Sciences (Diak) and other Finnish partners. The Sixth ReDi International conference will be held

immediately after the one-day conference on youth diaconia, at the same venue. Both of the conferences form a part of the 20th anniversary of the founding of Diak and the opening of their new main building. There is a Finnish and international planning committee.

Time and Place

The conference starts with registration and informal social evening on 13th September in the evening at 18–20 PM. The one-day conference will start on 14th September at 09.00 and end at 17.00

After that participants can join the informal sharing and social networking with the people participating in the main conference.

Updated information about the seminar and conference programme is available on the ReDi website. The larger conference will also have a working group on research on work marginalised young people.

The conference will be held at the Diaconia University of Applied Sciences, Helsinki, Finland. For more information, please see the conference website: <http://bit.ly/1SYGttu>

Cost

There is no fee for the conference and food will be available for purchase at the campus restaurant. Travel and local accommodation costs are the responsibility of each individual participant/institution. Delegates should make their own bookings for accommodation. Details of travel arrangements and suitable accommodation at different prices can be found on the conference website.

Call For Abstracts For:

The Seminar on Youth Diaconia & Workshop on Diaconia With Marginalised Young People

Submissions to present papers, focused on the one-day conference on youth diaconia or marginalised young people in the main ReDi conference are welcome. These can include:

- Empirical studies of youth diaconia in relation to the changing economic, social, cultural and religious contexts
- Studies of the methods for working with marginalised young people and communities
- Research into the challenges to the theology and practice of youth diaconia

- Studies which combine research and practice and on the social outcomes and impact of diaconia
- New working methods and innovations in the field of youth diaconia.

Deadline for the submission of abstracts (max 200 words) is 30th June 2016. They should be submitted to ReDiConference2016@diak.fi and should be clearly marked '**Seminar on Youth Diaconia**' or '**Working Group, Youth and Marginalisation**'

The seminar planning committees for both the one-day seminar and the conference working group aim to give a response as to whether papers are accepted on a continuous basis as we know that people do often need to have their paper accepted to get the permission to participate.

Open Space (ReDi Conference)

In the main ReDi conference there is an Open Space, where participants can present new practical ideas or projects with a research dimensions or interest in projects in new areas for which research ideas need to be developed. It is also possible to present projects or ideas for which international partners are sought. The application should include

- Name, address of the contact person
- A short introduction (about 1 page) about the project, and what the organiser would offer to and expect from participants in the open space.

Applications should be sent at ReDiConference2016@diak.fi the latest by 30th June 2016 and applicants will be informed as they apply whether their application is accepted.



**NORDISKA
DIAKONIDAGAR**
17-19.8.2016

Den nordiska välfärdsstaten i vågskålen

Info: nordiskadiakonidagar.org



**EV. LUTH. 
KYRKAN
I FINLAND**



Kirkon diakonian päivät 2016 – Kutsuttu

#diakonia2016

**Tulethan sinäkin Turkuun
22.–24. syyskuuta?**

Kirkon diakonian päivillä on tarjolla
laadukasta ohjelmaa ja hyvää seuraa.

Torstai 22.9.2016

Rauha ja turvallisuus

Perjantai 23.9.2016

Diakonian muutos ja tulevaisuus

Lauantai 24.9.2016

Diakonian merkitys
muuttuvissa rakenteissa

Tarkempi ohjelma löytyy tästä linkistä:

[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/
sp?Open&cid=Content3208A7](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?Open&cid=Content3208A7)

Ilmoittautuminen Lyytin kautta
tästä linkistä:

[https://www.lyyti.in/kirkondiakonian-
paivat](https://www.lyyti.in/kirkondiakonian-paivat)

Ohjeita kirjoittajille

Diakonian tutkimus ottaa vastaan artikkeleita ja erilaisia diakonian tutkimukseen liittyviä kirjoituksia. Toimitukselle voi lähettää myös uutisia ja tiedotteita. Tekstit lähetetään Diakonian tutkimus -aikakauskirjaan sähköisen julkaisualustan kautta osoitteessa <http://ojs.tsv.fi/index.php/DT>, jonka käyttämiseen löytyvät ohjeet osoitteesta <http://dts.fi/aikakauskirja>. Diakonian tutkimus ei ennalta sitoudu julkaisemaan mitään aineistoa, ei edes tilattua. Julkaistuista kirjoituksista ei makseta tekijänpalkkioita. Kirjoittajien tulee liittää tekstinsä mukaan erillinen tiedosto, joka sisältää seuraavat kirjoittajatiedot: nimi, opiarvo, ammatti, työpaikka ja yhteystiedot.

Tutkimusartikkelit ovat tutkimukseen perustuvia kirjoituksia. Niissä ilmaistaan selkeästi selvitettävä tutkimuskysymys, tutkimuksen lähdeaineisto sekä käytetty tutkimuskirjallisuus. Toimitus pyytää niistä referee-käytännön mukaisesti asiantuntija-arviot, joiden perusteella toimitus päättää tarvittavista korjauksista ja artikkelin julkaisemisesta. Artikkelikäsitelmä ei saa sisältää kirjoittajan henkilöllisyyden paljastavia tietoja. Käsikirjoitukseen on liitettävä noin sadan sanan mittaiset suomen- ja englanninkieliset tiivistelmät tekstistä. Englanninkielinen tiivistelmä tulee tarkistuttaa kielentarkistajalla ennen artikkelin tarjoamista. Tutkimusartikkelin laajuus on korkeintaan 40000 merkkiä (sisältäen välilyönnit ja kirjallisuusluettelon). Laajemmista artikkeleista on neuvoteltava toimituksen kanssa erikseen.

Kirjoituksia on paikka esseille, katsauksille, hiljaisen tiedon ja uusien näköalojen esittelyyn. Kirjoituksissa voi olla viitteitä tutkimuskirjallisuuteen, mutta se ei ole julkaisemisen edellytys. Kirjoitusten merkimmä on korkeintaan 10000 merkkiä, ellei toimituksen kanssa toisin sovita.

Kirja-arvostelut arvioivat ja esittelevät uusia kotimaisia ja kansainvälisiä julkaisuja. Mukaan liitetään kirja-arvostelun otsikko sekä kirjan/kirjojen osalta kirjoittajan nimi, kirjan nimi, kustannuspaikka, kustantaja, julkaisuvuosi sekä sivumäärä. Laajuus lyhyissä esittelyissä on enintään 1500 merkkiä ja laajemmassa kirja-analyysissä enintään 8000 merkkiä.

Kirjoitusohjeet

Tekstit lähetetään doc- tai docx-muodossa. Tekstin vasen laita on suora ilman sisennyksiä, teksti on tavuttamatta ja oikea laita tasaamaton. Kappaleet ilmaistaan rivinvaihdolla ja tyhjällä rivivälillä. Otsikot ovat omilla riveillään. Älä käytä tyylisasetuksia. Jos tekstisi on referee-arvioon etenevä artikkeli, kirjoita se siten, ettei henkilöllisyytesi paljastu. Älä esimerkiksi sisällytä kirjoittajatietojasi siihen tiedostoon, jonka on tarkoitus edetä arviointiin.

Viitteiden sekä kirjallisuus- ja lähdeluettelon tyylinä on APA 6 (American Psychological Association 6th edition) Suomen oloihin sovellettuna. Kirjallisuusviitteet esitetään tekstissä siten, että sulkeisiin merkitään tekijän nimi ja julkaisuvuosi sekä tarvittaessa viittaus sivunumeroon seuraavasti: (Niemi, 2015:12). Mikäli viitataan useampaan lähteeseen, merkitään ne vanhimmasta uusimpaan. Jos viitteen tekijöitä on kaksi, merkitään molempien sukunimet (Malkavaara & Ryökäs, 2015:114–115) ja jos useampia, vain ensimmäinen sukunimi ja ym. (Kääriäinen ym., 2009). Jos viitteen tekijä on yhteisö, merkitään yhteisö nimi ja painovuosi (Kirkkohallitus, 2009).

Alaviitteitä tulee käyttää vain erityisestä syystä. Taulukot ja kuvat kirjoitetaan erillisille sivuille kirjallisuuden jälkeen. Tekstiin on kuitenkin merkittävä selvästi taulukon ja kuvion ehdotettu paikka. Dataan pohjautuvat diagrammit lähetetään Excel-muotoisina.

Lähteet merkitään kirjallisuus- ja lähdeluetteloon ensimmäisten tekijöiden sukunimen mukaan aakkosjärjestyksessä sisältäen seuraavat tiedot: tekijän sukunimi ja etunimen ensimmäinen kirjain, julkaisuvuosi, teoksen nimi kursiivilla, kustannuspaikka ja kustantaja. Esimerkiksi: Ikonen, T. (2015). Kirkko muukalaisen asialla: Kansainvälinen diakonia suomen evankelis-luterilaisen kirkon hiippakunta- ja keskushallinnossa 1993–2004. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. Kokoomateoksen osat merkitään kirjallisuus- ja lähdeluetteloon seuraavasti: Niemelä, J. (2015). Esipuhe – kehittämistoimintaa suuressa murroksessa. – R. Gothóni, S. Hyväri, M. Kolkka & P. Vuokila-Oikonen (toim.), Osallisuutta, oppimista ja arviointia. Diakonia-ammattikorkeakoulun TKI-toiminnan vuosikirja 2015. (11–13). Aikakauslehtiartikkelit merkitään esimerkiksi seuraavasti: Kleiven, T. (2015). Empirical diaconal research and normativity: A discussion about methodology in diaconal science illustrated by the term 'phronesis' and the understanding of power. *Diaconia*, 6(1), 43–60. Internetlähteiden merkinnässä noudatetaan seuraavaa tapaa: Mäkinen, V. (2015). Pääkirjoitus: Köyhyys, syrjäytyminen ja huono-osaisuus. *Teologia.fi*, (3), 18.12.2015.

Pääkirjoitus

Auli Vähäkangas Nuoret marginaalissa -tutkimushanke korostaa yhteisöllisyyttä ja yhdessä elämistä

Artikkelit

Elina Juntunen ja Ulla Siirto Välinpitämättömyyttä, kyselyä ja elämänsisältöä – Nuorten käsityksiä suhteestaan uskontoon

Anna Juntunen ”Ettei kävis niinku faijalle” – Nuorten elämänkulku ja toimijuus koulutuksellisissa ja ammatillisissa valinnoissa

Johanna Vilja-Mantere Kuva sielunhoidollisena kohtaamispaikkana? – Taidetyöskentelyn herättämien merkitysten äärellä nuortenillassa

Kirjoitukset

Karoliina Nikula Syntymäkuurojen lasten hyvää edistämässä. Lektio 21.11.2015 Helsingin yliopistossa järjestetyssä väitöstilaisuudessa

Kirjallisuus

Mikko Malkavaara: Diakonia ja diakonivirka (Pauliina Pylvänäinen)

Elina Vuola (toim.): Uskonto ja kehitys (Ulla Siirto)

Diakonian tutkimus
e-julkaisuna osoitteessa
www.dts.fi